

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/107130>

Please be advised that this information was generated on 2018-07-08 and may be subject to change.

STRUCTUURSCHEMA'S VAN DE ZIN
IN MIDDELNEDERLANDS
GEESTELIJK PROZA

DOOR

J. A. M. PULLES

1950

CENTRALE DRUKKERIJ N.V. — NIJMEGEN

**STRUCTUURSCHEMA'S
VAN DE ZIN IN MIDDELNEDERLANDS
GEESTELIJK PROZA**

(AVEC UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS)

PROMOTOR :
Prof. Dr. L. C. MICHELS

STRUCTUURSCHEMA'S VAN DE ZIN IN MIDDELNEDERLANDS GEESTELIJK PROZA

(AVEC UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS)

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT TER VERKRIJGING
VAN DE GRAAD VAN DOCTOR IN DE LETTEREN
EN WIJSBEGEERTE AAN DE R.K. UNIVERSITEIT
TE NIJMEGEN, OP GEZAG VAN DE RECTOR
MAGNIFICUS Dr. H. H. JANSEN, HOOGLERAAR
IN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBE-
GEERTE, VOLGENS BESLUIT VAN DE SENAAT
DER UNIVERSITEIT IN HET OPENBAAR TE
VERDEDIGEN OP VRIJDAG 31 MAART 1950,
DES NAMIDDAGS TE 4 UUR

DOOR

JOHANNES ANTONIUS MARIA PULLES

GEBOREN TE NIJMEGEN

1950

CENTRALE DRUKKERIJ N.V. - NIJMEGEN

*Dit proefschrift werd uitgegeven met steun van het
Thijmgenootschap en van het Van Gils Fonds*

INHOUD

Inleiding	1—10
§ 1. Syntaxis	1
§ 2. De zin	1—3
§ 3. Zinsvorm	3—8
§ 4. Nogmaals: Syntaxis	8—10
Hoofdstuk I	11—28
§ 5. Ons materiaal	11—12
§ 6. De „methode Overdiep”	12—15
§ 7. De „methode Overdiep” in onze interpretatie	15—21
§ 8. Toepassing op het materiaal	21—26
§ 9. Indeling van de stof	26—28
Hoofdstuk II. De vorm van de elementaire zinnen	29—51
§ 10. Inleidende opmerkingen	29—32
§ 11. Enkelvoudige zinnen zonder inleidende conjunctie. Exposé van het materiaal	32—33
§ 12. Samenvatting en conclusie	33—35
§ 13. Enkelvoudige zinnen met inleidende conjunctie. Exposé van het materiaal	35
§ 14. Samenvatting en conclusie	36
§ 15. Samengestelde zinnen. Exposé van het materiaal	37—39
§ 16. Samenvatting der elementaire zinnen	39—41
§ 17. De afzonderlijke schema's. Frequenties en vormkenmerken	41—44
§ 18. Afzonderlijke vormkenmerken. Synthese en conclusies	44—47
§ 19. Enkele combinaties van vormkenmerken. Synthese en conclusies	47—49
§ 20. De afzonderlijke schema's. Synthese en conclusies	49—50
§ 21. Individuele aspecten	50—51

Hoofdstuk III. De vorm van de samengetrokken zinnen . . .	52—65
§ 22. Inleidende opmerkingen	52—53
§ 23. Zinnen met één partieel schema. Exposé van het materiaal	53—56
§ 24. Zinnen met één partieel schema. Samenvatting en conclusies	56—59
§ 25. Overige samengetrokken zinnen. Exposé van het materiaal	59—60
§ 26. Overige samengetrokken zinnen. Samenvatting en conclusies	60—62
§ 27. De gezamenlijke samengetrokken zinnen . . .	62—65
§ 28. Individuele aspecten	65
Hoofdstuk IV. De vorm van de meervoudige zinnen . . .	66—102
§ 29. Inleidende opmerkingen	66
A. Meervoudige zinnen bestaande uit twee elementaire zinnen van dezelfde vorm.	
§ 30. Exposé van het materiaal	66—68
B. Meervoudige zinnen bestaande uit twee elementaire zinnen van verschillende vorm.	
§ 31. Exposé van het materiaal	68—73
§ 32. Samenvatting en conclusies betreffende § 30 en § 31	73—76
C. Meervoudige zinnen bestaande uit een elementaire en een samengetrokken zin.	
§ 33. Exposé van het materiaal	76—77
§ 34. Samenvatting	77—80
D. Meervoudige zinnen bestaande uit drie elementaire zinnen.	
§ 35. Exposé van het materiaal	80—81
§ 36. Samenvatting	81—84
E. De overige typen van drievoudige zinnen.	
§ 37. Exposé van het materiaal en samenvatting . .	84—86
F. Viervoudige zinnen.	
§ 38. Exposé van het materiaal en samenvatting .	86—87

G. De overige meervoudige zinnen.	
§ 39. Exposé van het materiaal en samenvatting . .	87—89
§ 40-48. Algemene en vergelijkende samenvatting der meervoudige zinnen	89—100
§ 49. Slotconclusie	100—101
§ 50. Individuele aspecten	101—102
Hoofdstuk V. Zinnen met toevoegingen buiten het zins- verband	103—111
§ 51. Inleidende opmerkingen	103
§ 52. Exposé van het materiaal	103—105
§ 53. Samenvatting en conclusies	106—110
§ 54. Individuele aspecten	110—111
Algemene samenvatting. — Besluit	112—118
§ 55. Algemene samenvatting. Hoofdpijnen der zins- structuur	112—113
§ 56. De bijzondere zinsvormen	113—115
§ 57. Het secundaire vormkenmerk	115—116
§ 58. Individuele aspecten	116—117
§ 59. Besluit	117—118
Bijlage	119—149
Lijst van de gebruikte teksten en hun afkortingen	151—152
Résumé	153—155
Geraadpleegde literatuur	156—158
Register	159

INLEIDING

1. Syntaxis

Daar wij ons in de navolgende verhandeling willen bezighouden met taalkundige verschijnselen welke liggen op het gebied der „Syntaxis”, lijkt het gewenst, dat wij allereerst ons rekenschap geven van de bezigheid van de syntacticus: van haar aard, haar object, haar methode.

Aan de nauwkeurige omschrijving van dit drietal elementaire aspecten heeft John Ries een heel boek gewijd¹⁾, zonder nochtans voor zijn inzicht algemene instemming te kunnen verwerven, zodat het dispuut hierover tot nu toe niet tot een definitief einde is gekomen. Wij menen aan deze omstandigheid de vrijheid te mogen ontleen in dezen ons standpunt zelf te bepalen.

Syntaxis dan zien wij als een deel der grammatica. En grammatica is volgens De Vooys: „de systematische beschrijving en verklaring van de uitdrukkingsmiddelen, waarover een taal beschikt”²⁾. Als wij deze begripsbepaling tot de onze maken, dan heeft derhalve de syntacticus iets te beschrijven en te verklaren. Met dit „iets” staan wij voor het vraagstuk van het object van de syntaxis. Naar het algemeen gevoelen van de beoefenaars der taalkunde is dit het taalphenomeen dat „zin” genoemd wordt. Bij deze gangbare opinie aansluitend hebben wij dus tot taak die uitdrukkingsmiddelen te beschrijven en te verklaren, welke liggen op het terrein van de „zin”. Dit voert ons tot de noodzaak het begrip „zin” nader te omschrijven. Vervolgens moeten wij dan nagaan, wat er binnen het kader van dit begrip valt te verstaan onder de uitdrukkingsmiddelen, en ten slotte staat dan nog de vraag open naar de methode van de syntaxis. Wij zullen echter zien, dat met de oplossing van het zinsprobleem ook het antwoord op de beide laatste vragen gegeven is.

2. De zin

Met het stellen van het probleem: „wat is een zin”, geraken wij

---

¹⁾ John Ries, Was ist Syntax? Beiträge zur Grundlegung der Syntax². I. Praag 1927.

²⁾ C. G. N. de Vooys, Nederlandse spraakkunst². Groningen, Batavia 1949, blz. 10.

nogmaals betrokken in een onbesliste discussie³⁾, waarbij wij niet neutraal kunnen blijven, maar partij zullen moeten kiezen, willen wij met een syntactische studie ook zelfs maar van wal kunnen steken.

En wij scharen ons dan aan de zijde van hen, die de zin definiëren als de eenheid van taalgebruik⁴⁾. Alleen zouden wij in deze definitie het begrip „eenheid” iets nader willen bepalen en de zin willen omschrijven als de communicatie-eenheid waarin de taal gebruikt wordt. Want: wij gebruiken de taal, wij „spreken” om gedachten en gevoelens, — in het algemeen dus psychische inhouden, — uit te wisselen met onze medemens⁵⁾. De behoefte aan geestelijk contact, aan communicatie is de essentiële oorzaak van het gebruik van het taalinstrument⁶⁾. Het wezenlijk kenmerk van gebruikte taal is dus te vinden in haar gebruiksdoel, in haar communicatieve functie, en de zin doet zich in deze gebruikte taal kennen als eenheid, juist doordat hij daarin het kleinste fragment is, dat op zichzelf nog dezelfde (communicatieve) functie heeft als het geheel waarvan het deel uitmaakt.

Meer concreet uitgedrukt dan zo even luidt onze bepaling: een zin is het kleinste uit een stuk gebruikte taal (hetzij in gesproken vorm, hetzij in geschrift) isoleerbaar geheel, dat op zichzelf nog de uitdrukkelijke functie heeft

³⁾ Van de deelnemers aan het debat en van hun werken noemen wij:

John Ries, Was ist ein Satz. Beiträge zur Grundlegung der Syntax III. Praag 1931.

H. Paul, Prinzipien der Sprachgeschichte⁵⁾. Halle a.S. 1920, blz. 121.

W. Wundt, Völkerpsychologie II: Die Sprache⁴⁾ II. Leipzig 1921-22, blz. 245.

K. Bühler, Kritische Musterung der neueren Theorien des Satzes. Indogerm. Jahrbuch 6 (1919), blz. 1.

K. Bühler, Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache. Jena 1934, blz. 356.

A. Reichling, Het woord. Een studie omtrent de grondslag van taal en taalgebruik. Nijmegen 1935, blz. 101 e.v.

A. Reichling, De taal: haar wetten en haar wezen. E.N.S.I.E. II, 1947, blz. 37-47.

⁴⁾ Men vergelijkte de definities van Reichling in zijn artikel in de E.N.S.I.E. II, 1947, blz. 37 en in zijn dissertatie: Het woord blz. 106, als ook van De Vooy's, Nederlandse spraakkunst²⁾, blz. 339 en S. Karcevsky, Sur la phonologie de la phrase. Travaux du Cercle linguistique de Prague IV, blz. 189.

⁵⁾ De bijzondere en toevallige situaties die zich bij het taalgebruik kunnen voordoen, — het gebed, de monoloog, het spreken tegen een dier of ding, de onwillekeurige angstkreet, de roep om hulp, die niet gehoord wordt, — kunnen daaraan niets veranderen.

⁶⁾ Vgl. E. Sapir, Language. An introduction to the study of speech. New York. [1921], blz. 7.

A. H. Gardiner, The theory of speech and language. Oxford 1932. blz. 18 e.v.

contact te leggen tussen mens en mens; dat wil zeggen, dat het de tegenspeler iets „zegt”, waarop deze reageren kan.

In de gegeven zinsdefinitie komen, zoals men heeft kunnen vaststellen, de elementen betekenis en vorm niet voor, en wel omdat zij daarin bij een dergelijke opvatting van het zinsbegrip zijn verondersteld. Als communicatie-eenheid heeft de zin per se een of andere betekenis, die per se, — en zoals wij in de volgende § zullen zien, zelfs in verschillend opzicht, — in een of andere vorm moet zijn gematerialiseerd. Het gaat er voor het zin-zijn van deze-inhoud-in-deze-vorm juist om of dit complex communicatieve functie heeft of niet. Inhoud en vorm zijn dus weliswaar steeds aanwezige, maar veranderlijke, d.i. niet constante en dus geen wezensbepalende kenmerken van de zin.

Iedere zin heeft dus een betekenis en een vorm. Die betekenis is een bepaalde psychische inhoud en daarom willen wij in het vervolg ten opzichte van de zin liever spreken van zijn inhoud dan van zijn betekenis. En de vorm? Dat is de realisatie van een der mogelijkheden, die de taal aan haar gebruiker ter beschikking stelt om een bepaalde inhoud tot uitdrukking te brengen. De gezamenlijke mogelijkheden van vormgeving op het gebied van de zin constitueren dus de uitdrukkingsmiddelen, die het studieobject van de syntacticus uitmaken. Maar omdat hier uitdrukken tevens uitwisselen is, zijn deze mogelijkheden aan bepaalde conventionele regels gebonden en ook deze regels vallen derhalve onder zijn competentie.

3. Zinsvorm

Wij staan dus nu voor de taak het begrip zinsvorm nader te omschrijven en nauwkeurig vast te stellen, waarop de vorm van een zin berust en waarin deze precies bestaat, om vervolgens de hierboven gegeven algemene aanduiding van de taak van de syntacticus scherper te kunnen omlijnen.

Als eenheid waarin de taal gebruikt wordt, heeft de zin een dubbel aspect, dat van handelingseenheid en dat van taaleenheid, hetgeen zijn consequenties heeft voor het vormbegrip.

Als handelingseenheid heeft de taalgebruikseenheid, hetzij deze uit één of uit meer woorden bestaat, een typische rhythmisch-melodische vorm, de zinsmelodie, die weliswaar varieert naar gelang van de aard der communicatie (mededeling, uitroep, vraag,

wens, bevel en alle daartussen liggende schakeringen) maar die in ieder geval het zin-zijn van een stuk gebruikte taal tot uitdrukking brengt en dus de typische zinsvorm is.

Als taaleenheid heeft de zin, omdat hij als zodanig uit een of meer woorden bestaat, een syntactische vorm. Maar deze syntactische vorm zegt niets omtrent het zin-zijn van het gebruikte woord of woordencomplex.

De zin heeft dus een rhythmisch-melodische vorm en een syntactische vorm, waarvan de eerste de zin als communicatie-eenheid kenmerkt.

Waarop berust nu die syntactische vorm, de vorm dus van de zin als woord of complex van woorden? Om hierbij tot het juiste inzicht te komen moeten wij uitgaan van de zinsinhoud.

In een zin wordt, — daarom is hij juist communicatie-eenheid, — óf alleen maar iets te kennen gegeven, iets „gezegd” (*zwijg!*; *onze beste wens*; *wat blijf?*) óf iets te kennen gegeven met vermelding van het „onderwerp”, waarop dit „gezegde” betrekking heeft (*hij loopt*; *hij is ziek*; *zij aan de haal!*). De zin bestaat dus in eerste instantie uit een of twee „zinsdelen”: een enkel gezegde of een gezegde en een onderwerp, die dan tot elkaar in een bepaalde functionele relatie staan. Het onderwerp en het gezegde (die wij in het vervolg met de meer gangbare benaming Subject en Praedicaat zullen aanduiden) zouden we dus zinsdelen van de eerste orde kunnen noemen.

Deze zinsdelen kunnen enkelvoudig zijn (*zwijg!*; *stoppen!*; *bahl*; *en?*; *hij loopt*) maar zij kunnen ook uit verschillende elementen zijn opgebouwd, die op hun beurt weer tot elkaar in een functionele verhouding staan (*zwijg nu eens eindelijk*; *die oude heer loopt nog flink recht op*). Deze verhouding kan van verschillende aard zijn.

Het is mogelijk, dat zij identiek is met die, welke bestaat tussen Subject en Praedicaat, (*wie werkt maakt fouten*; *Ik ben Die ben*), — dat zij bestaat in een subordinaat van het ene element aan het andere als het bepalende en het bepaalde (*goede wijn, luid zingen*) — of dat zij neerkomt op een eenvoudig naast elkaar plaatsen, een coördinatie der afzonderlijke elementen (*man en vrouw zijn één*; *niet fluiten maar zingen moet je*).

Al deze delen van de zinsdelen van de eerste orde zijn dus ten opzichte van de gehele zin zinsdelen van de tweede orde.

De zinsdelen van de 2e orde kunnen weer bestaan uit zinsdelen van

de 3e orde, waarbij zich dezelfde relaties voordoen als die, welke tussen de eerstgenoemde gevonden worden.

Deze quadratering van de geleding van de zin in sommige van zijn delen kan zich nog verschillende malen herhalen, totdat tenslotte de zinsdelen in enkelvoudige, d.i. naar hun taalkundige gedaante niet verder ontleedbare, inhoudselementen uiteen vallen.

In zijn uiterste geleding bestaat de zin dus uit enkelvoudige elementen, die ten opzichte van het geheel en daarom ook ten opzichte van elkaar van verschillende orde kunnen zijn.

Maar, — óf tot de eerste óf tot de laatste orde van de geleding behorende, óf enkelvoudig óf een compositum, — de elementen, waarin de zin ontleedbaar is, zijn en blijven „zinsdelen” d.w.z. elementen waaruit de zin op grond van zijn inhoud in zijn uiterlijke verschijningsvorm is opgebouwd en die, eveneens op grond van die inhoud, functioneel samenhangen. En wel op zodanige wijze, dat er in de zin een innerlijke structuur aanwezig is, die bestaat in een ordening der functionele relaties tussen de zinsdelen in verschillende orden of lagen van functionele verbondenheid ⁸⁾).

Heel deze ingewikkelde samenhang der zinsdelen wordt in de gangbare terminologie het zinsverband genoemd. De zinsdelen hebben daarin, ten dele althans, hun collectieve of individuele namen, waarvan wij Subject en Praedicaat reeds hebben vermeld. Bestaat er tussen de delen van een zinsdeel een relatie als die van Subject / Praedicaat, dan heet het geheel een Bijzin ⁹⁾).

Een zinsdeel met bepalende functie wordt met de algemene term Bepaling aangeduid, en omdat deze functie velerlei schakeringen vertoont zijn er vele soorten bepalingen, waarvoor een groot aantal namen voorhanden is, zonder dat nochtans in de behoefte volledig kan worden voorzien.

Behalve deze zinsdelen kan een zin elementen bevatten, die zgn. buiten het zinsverband staan.

Het zijn elementen, die de zuiver affectieve bestanddelen van de

⁸⁾ Een voorbeeld ter illustratie :

Een	zeer	begaafd	man,	die	hard	werkt,	bereikt	licht	een	goede	positie
	3	3		3	4	4			3	3	3
2	2		2	2			2	2	2		
1								1			

De diepere oorzaak van deze wijze van structureren : de menselijke denktechniek is een kwestie van filosofie en psychologie en valt buiten ons bestek.

⁹⁾ Het is duidelijk dat deze benaming berust op een geheel andere zinsdefinitie dan die wij gegeven hebben.

zinsinhoud weergeven (*oef, wat een hitte*), — die als attentie-seinen voor de aangesprokene fungeren (*h é, j ij d a a r, s t a e e n s e v e n s t i l*) — of die als verbindingsorganen tussen de zinsdelen dienst doen (*voegwoorden*).

Al staan zij dan inderdaad als een soort corpora alinea buiten de samenhang der zinsdelen, toch maken zij in feite deel uit van de zin en zijn derhalve, evenals de zinsdelen, structuurelementen daarvan. Overigens zij nog opgemerkt, dat deze bestanddelen buiten het zinsverband, — deze „vrije zinsdelen —, ook voorkomen in zinnen, waarin van zinsverband geen sprake kan zijn, nl. waar zij te zamen met een enkelvoudig Praedicaat een zin vormen. (*H e i d a a r, s t o p p e n ! ; j a k e s, m i e r e n !*).

Behalve in hun functie van structuurelementen van de zin komen de „vrije” zinsdelen ook in hun eigen structuur overeen met de „verbonden” zinsdelen. Zij kunnen enkelvoudig zijn en zij kunnen uit in verschillende orden gerangschikte „zinsdelen” bestaan, waaronder zelfs „bijzinnen” kunnen voorkomen. (*J ij, d i e a l t i j d h e t h o o g s t e w o o r d h e b t, n u w e e t j e n i e t s t e z e g g e n !*).

Tenslotte kan de eenheid, waarvan wij bij bovenstaande beschouwingen zijn uitgegaan en die wij zin genoemd hebben, met soortgelijke eenheden tot één „meervoudig” complex worden samengevoegd. Wij zouden dan, bij dit laatste als geheel beginnende, de afzonderlijke zinnen van zulk een complex als zinsdelen van de eerste orde kunnen beschouwen en aldus de gehele ordening een phase laten opschuiven. Deze oplossing komt ons echter te theoretisch voor en heeft te veel van systeemdwang. Wij handhaven daarom als uitgangspunt bij de beoordeling van de zinsstructuur de enkelvoudige eenheid.

Onze conclusie luidt dan ook: Beoordeeld naar zijn inhoud is de zin, indien hij uit meer dan een enkelvoudig zinsdeel bestaat, primair een (c.q. zeer ingewikkeld gestructureerde) groep onderling functioneel samenhangende zinsdelen, al of niet aangevuld met elementen buiten deze groep.

Doordat nu de zin in zijn uiterste geleding uit enkelvoudige zinsdelen bestaat en het enkelvoudige zinsdeel een woord is, vallen in dit element de kleinste eenheden van de innerlijke structuur formeel samen met de eenheden waaruit de zin naar zijn uiterlijke gedaante is opgebouwd, en vinden we hier het contactpunt dat de overgang van de innerlijke naar de uiterlijke structuur mogelijk maakt.

Want, tegen de achtergrond van hun zinsdeel-zijn zien wij, de scala

der afdalende geleding der zinsdelen weer opgaande, de afzonderlijke woorden van de zin in de gelaagde functionele samenhang die in deze scala gegeven is, zich ordenen tot woordgroepen. Daarom bestaat de zin primair uit zinsdelen en pas, in zo ver deze zinsdelen tevens woorden zijn, secundair uit woorden. Eerst nadat wij de woordenreeks hebben leren kennen als een (gestructureerde) groep zinsdelen kunnen wij de meer-woorden-zin naar zijn uiterlijke gedaante determineren als een (soms zeer ingewikkeld) gestructureerde groep van woorden, van woorden en woordgroepen, of van woordgroepen.

Of wij ze nu verder woorden en woordgroepen dan wel zinsdelen willen noemen: in deze elementen hebben wij de eenheden gevonden waaruit de zin is opgebouwd en wel zo, dat het geheel uiteen kan vallen in eenheden van de eerste orde, een eenheid van de eerste orde in eenheden van de tweede orde enz., zodat de zin in laatste instantie kan bestaan uit enkelvoudige eenheden van de eerste tot en met de laatste orde.

In deze constellatie nu vinden wij de grondslagen waarop de syntactische vorm van de zin en vervolgens ook die van het zinsdeel berust. Want: door hun samenhang maken deze opbouw-eenheden de zin (c.q. het zinsdeel) tot een constructie en zijn zij derhalve niet alleen maar de bouwstenen maar tevens de componenten van de vorm van deze constructie.

Wij komen zo tot een onderscheiding van tweeërlei syntactische vorm.

De samenhang zelf verleent, in de schakeringen in haar ordening en in haar aard, aan het gestructureerde geheel zijn innerlijke (ideële) syntactische vorm. Ofschoon deze innerlijke vorm van zuiver geestelijke natuur is en daarom in wezen buiten ruimte en tijd staat, kan hij zo nodig nog het best als een ogenblikkelijke ruimtelijke structuur in beeld gebracht worden¹⁰).

De uiterlijke (materiële) syntactische vorm van een structuur-eenheid berust op de natuurnoodzakelijke achterelkaarplaatsing van de vormcomponenten in de tijd. Hij is dus lineair en wordt bepaald door: 1e het aantal, de op de functionele verschillen berustende soort en de weer uit dit soortelijk verschil voortvloeiende volgorde der eenheden van de

---

¹⁰) Men vergelijkte de tekeningetjes in *De roman van een kleuter* (Jac. van Ginneken S.J., *De roman van een kleuter*², Nijmegen 1927).

achtereenvolgende orden; 2e door de wijze waarop deze eenheden door bepaalde formele indicia verbonden zijn¹¹⁾).

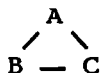
Deze factoren constitueren het vormschema dat aan elke uiterlijke syntactische structuur ten grondslag ligt.

Meer in concreto uitgedrukt wil dit zeggen, dat de uiterlijke vorm van een zin bepaald wordt door het aantal, de soort, de volgorde en de verbindingswijze van achtereenvolgens de zinsdelen van de eerste, tweede en eventueel volgende orden en dat de vorm van een zinsdeel van een bepaalde orde bepaald wordt door het aantal, de soort, de volgorde en de verbindingswijze van de zinsdelen van de achtereenvolgens daaronder liggende orden. In zoverre tenslotte de zinsdelen in hun enkelvoudige vorm met de afzonderlijke woorden van de zin formeel samenvallen, zouden wij ook kunnen zeggen, dat de zinsvorm in laatste instantie bepaald wordt door de woordschikking¹²⁾).

4. Nogmaals: Syntaxis

Waren wij aanvankelijk slechts in staat in het algemeen te zeggen, dat een syntaxis moest inhouden: de beschrijving en verklaring van de zinsvorm, — thans nadat wij het begrip zinsvorm nader hebben bepaald, is het mogelijk geworden de taak van de syntacticus nauwkeuriger vast te stellen. Zij bestaat in het beschrijven en verklaren van de drie door ons onderscheiden soorten van zinsvormen, t.w. de rhythmisch-melodische, de innerlijke syntactische, en de uiterlijke syntactische zinsvorm. De verklaring zou dan nog kunnen omvatten een uiteenzetting van de functionele betekenis van de beschreven vormen, — een functioneleer dus, — en een exposé van hun wordingsgeschiedenis.

¹¹⁾ Een eenvoudig voorbeeld moge hier ter verduidelijking worden toegevoegd. Duiden wij de drie componenten van de communicatie Hij stierf jong aan met resp. de symbolen A, B en C, dan zou de innerlijke syntactische vorm van deze communicatie weergegeven kunnen worden door het volgende schema.

Immers: er bestaat een onderlinge psychologische relatie tussen elk der componenten.

De uiterlijke syntactische vorm moeten wij weergeven met de lineaire formule A. B. C. omdat daarin de drie componenten eenvoudig achterelkaar staan.

¹²⁾ De lijn, waarlangs wij hierboven het vormbegrip t.a.v. de zin ontwikkeld hebben, kan worden doorgetrokken t.a.v. het woord door dit op te vatten als een groep phonemen, waarvan de vorm bepaald kan worden door na te gaan uit hoeveel en uit welke phonemen de groep is opgebouwd en in welke volgorde zij staan opgesteld. De bouw van het woord valt echter buiten de syntaxis.

Doordat wij de zin ruimer hebben gedefinieerd dan Ries¹³⁾ en ons niet, zoals hij, in een syntaxis tot een behandeling van de uiterlijke syntactische vorm¹⁴⁾ zouden willen beperken, valt er voor ons heel wat meer binnen het werkkerrein van de syntacticus dan volgens het door hem uitgestippelde concept. Misschien kan daarom een syntaxis zoals wij die bedoelen beter met de naam *zinsleer* betiteld worden.

Daar de volledige uitwerking van zulk een zinsleer de grenzen van een proefschrift van normale omvang verre te buiten zou gaan, hebben wij ons inderdaad toch moeten bepalen tot het maken van een begin op het terrein van de beschrijving van de uiterlijke syntactische vorm.

Daarom willen wij nu dan ook verder alleen melding maken van enkele bijzondere vraagstukken en verschijnselen, die bij de beschrijving en de verklaring der uiterlijke zinsvormen aan de orde komen.

Op de eerste plaats is daar dan de vraag naar de wijze waarop de uiterlijke syntactische vorm moet worden bepaald. Uit de in de vorige paragraaf ontwikkelde theorie omtrent deze vorm volgt, dat de aangewezen methode daartoe gegeven is in de *redekundige ontleding* van de zin.

Daardoor wordt immers het aantal, de soort en de volgorde van de zinsdelen in hun opeenvolgende gradaties bloot gelegd. Daar, waar deze ontleding de afzonderlijke woorden bereikt, moeten wij deze, zoals wij reeds aanstipten, blijven zien als zinsdelen en hun „soort” afleiden uit de actuele functie, die zij in de gegeven samenhang hebben. Wij mogen ze niet noemen naar de bekende categorieën van de „woordsoorten”, waarop de taalkundige ontleding berust, daar deze classificatie, ten dele althans, uitgaat van de lexicografische betekenis van de woorden op zich zelf. Na de redekundige ontleding moet dan nog worden onderzocht, op welke wijze de zinsdelen verbonden zijn.

Vervolgens willen wij dan nog even wijzen op enkele verschijnselen, die bij deze ontleding en bij het onderzoek naar de verbindingswijze aan de orde komen.

Bij de ontleding komt vooreerst aan de dag of wij met één- of met tweeledige zinnen te doen hebben; vervolgens welke bij tweeledige zinnen de volgorde is van het Subject en het Praedicaat. Ook zal

---

¹³⁾ Ries spreekt in zijn definitie van eine grammatisch geformte kleinste Redeeinheit en plaatst daarmede de naar zijn opvatting „ongevormde” nominale eenwoordzinnen buiten het begrip zin. (Vgl. Was ist ein Satz, blz. 99).

¹⁴⁾ Immers: De „Wortfügung”, die Ries als object van de syntaxis aanwijst, slaat op niets anders dan de uiterlijke syntactische vorm van een zin of een zinsdeel. (Vgl. Was ist Syntax², blz. 142).

blijken hoevele en welke bepalingen er in een zin staan, waar de verschillende bepalingen hun plaats hebben, hoeveel en welke objecten een werkwoord heeft en in welke volgorde die objecten geplaatst worden. Wij zullen ontdekken of een Subject uit twee of meer gecoördineerde substantieven bestaat of uit een substantief met een of meer adjectieven ¹⁵⁾ etc. etc.

Bij het bestuderen van de verbindingswijze treedt aan het licht hoe het Subject met het Verbum finitum verbonden is (congruentie), hoe de Objecten met het Verbum verbonden zijn (buigingsvormen), hoe een substantief en een adjectief of hoe twee substantieven met elkaar in verband gebracht zijn, etc. etc.

Hiermede zijn wij aan het einde gekomen van onze theoretische uiteenzettingen. Wij meenden onze eigenlijke taak, — een empirisch onderzoek naar de zinsvorm, — niet te mogen beginnen zonder daaraan, in de vorm van een inleiding, een theoretische fundering ten grondslag te leggen. Maar deze inleiding moest een inleiding blijven en dit noodzaakte ons verschillende vraagstukken die wij gaarne uitvoeriger hadden behandeld, zeer summier te bespreken.

Als proeve van practische toepassing der hierboven omtrent syntaxis ontwikkelde gedachten op de realiteit van een bepaalde taal, hebben wij in de nu volgende hoofdstukken een eerste schrede willen zetten op de weg naar een meer volledige beschrijving van de zinsvormen in het Middelnederlands geestelijk proza. Deze „eerste schrede” beperkt zich tot het vaststellen van de grote lijnen in het beeld van de uiterlijke syntactische zinsvorm.

---

¹⁵⁾ Wij gebruiken deze namen dus zó, dat zij in overeenstemming zijn met de actuele functie van het benoemde woord.

HOOFDSTUK I

5. Ons materiaal

Om de zojuist als doel van deze studie gestelde taak te volbrengen, hebben wij een 2000-tal zinnen, ontleend aan de bloemlezing van Dr. C. C. de Bruin¹⁾, op hun syntactische structuur onderzocht.

Ten einde niet reeds a priori iets omtrent de vorm vast te leggen hebben wij deze zinnen voor de voet weg gekozen uit 52 van de door De Bruin gepubliceerde teksten. Deze 52 teksten vertegenwoordigen 50 auteurs. Van de belangrijkste figuren daaronder bestudeerden wij een groter aantal zinnen dan van de minder bekende persoonlijkheden. Voorts hielden wij ons in hoofdzaak aan niet-vertaalde stukken. Een gedetailleerde verantwoording van onze keuze is te vinden in de op blz. 151 geplaatste lijst.

Bij het exciperen van het materiaal baarde het bepalen der zins-scheiding ons enige moeilijkheden. In een oorspronkelijke moderne tekst toch vinden wij daarvoor zowel in het hoofdlettergebruik als in het gebruik van de punt een objectief criterium, daar het nu eenmaal gewoonte geworden is, hiermede het begin en het einde aan te geven van het hetgeen als een communicatie-eenheid is bedoeld. Maar wat zeggen ons in dit opzicht de hoofdletters en de punten in een tekst-uitgave naar Middelnederlandse handschriften i.c. die van Dr. De Bruin? Na onderzoek bleek, dat in sommige daarvan de punten in geen enkel opzicht iets aangaven, dat — bij welke definitie van „zin” dan ook — op zinsscheiding zou kunnen gelijken. De hoofdletters daarentegen markeerden in alle teksten telkens het begin van een woordencomplex, dat zeer goed aan het begrip communicatie-eenheid beantwoordde. Nu verklaart De Bruin echter in zijn voorrede „terwille van de leesbaarheid” in verschillende teksten de interpunctie te hebben „aangepast aan het tegenwoordige stelsel” en aangaande de hoofdletters deelde hij, bij navraag onzerzijds, mede dat hij „op veel plaatsen hoofdletters heeft geschreven, waar de handschriften kleine letters hebben”. Waar hij dus de hoofdletters en de punten klaarblijkelijk gebruikt ter aanduiding van de zinsscheiding bestaat de

---

¹⁾ C. C. de Bruin, Middelnederlands geestelijk proza. Zutphen 1940.

mogelijkheid, dat wij met een subjectieve interpretatie te doen hebben tegen het overnemen waarvan terecht bezwaren kunnen worden gemaakt. Daar wij echter niet mogen veronderstellen, dat De Bruin een goede aanduiding van de zinsscheiding zou hebben gewijzigd, volgt uit zijn opmerkingen meteen, dat het raadplegen van de handschriften, indien dit al mogelijk ware²⁾, tot geen ander resultaat geleid zou hebben dan een subjectieve bepaling van de zinsgrenzen onzerzijds³⁾.

Overwegende verder, dat de handschriften die wij zouden moeten bestuderen, geen autographen zijn, zodat de hoofdletters en de interpunctie die zij te zien geven, zelfs als deze blijkbaar het begin of einde van een zin aanduiden, geen garantie bieden voor de bedoelingen van de auteurs, hebben wij tenslotte gemeend een onderzoek van deze handschriften achterwege te mogen laten en het hoofdlettergebruik van De Bruin, inzover hij dit daartoe aanwendt, als norm voor de zinsscheiding te aanvaarden in de veronderstelling daarmee van alle kwaden der subjectiviteit het minste te kiezen⁴⁾.

6. De „methode Overdiep”

Een vormbeschrijving en classificatie van het aldus verzamelde materiaal naar de in onze inleiding ontwikkelde beginselen bleek in de praktijk ook al enige bezwaren mede te brengen. Gaan wij, na een eerste schifting in zinnen die uitsluitend bestaan uit zinsdelen-in-zinsverband enerzijds, en in zinnen waarin bovendien nog bestanddelen buiten het zinsverband voorkomen anderzijds, over tot een beschrijving van de zinsvorm op grond van een ontleding die niet verder gaat dan een onderscheiding in zinsdelen van de eerste orde, dan brengt ons dat niet verder dan een classificatie in éénledige en tweeledige zinnen en een onderverdeling van deze laatste in twee groepen al naar gelang van de volgorde waarin het volledige Subject en het volledige Praedicaat ten opzichte van elkaar geplaatst zijn. Zulk een ordening in zes vorm-categorieën geeft echter van de structuur-situatie een beeld in

---

²⁾ Daar dit proefschrift reeds tijdens de oorlog werd opgezet, was ons dit in feite niet mogelijk.

³⁾ In verband met de betrekkelijke waarde der interpunctie in Middelnederlandse handschriften als criterium voor de zinsscheiding vergelijke men: J. Greidanus, *Beginnelsen en ontwikkeling van de interpunctie*, in 't bijzonder in de Nederlanden. Zeist 1926 (Diss. Utrecht).

⁴⁾ Ook de bewerkers van het syntactische gedeelte van *De taalschat van het Limburgsche leven van Jesus* (Maastricht 1938) hebben, zij het in een ander verband, met hetzelfde probleem te kampen gehad. Ook zij zagen zich gedwongen een apologie te geven voor een subjectieve beslissing. Men zie de § 425.

zulke grove lijnen, dat het ons niet veel te zeggen heeft. Maar als wij in de ontleding één stap verder gaan en aantal, soort en volgorde van de zinsdelen van de 2e orde als basis voor een bepaling van de zinsvorm kiezen, ontstaat er een bezwaar van tegengestelde aard. Doordat wij dan meestal met een vrij groot aantal vormcomponenten per zin te doen krijgen en bovendien de soorten van zinsdelen die wij tegenkomen eveneens vrij talrijk zijn, zodat bij eenzelfde aantal vormcomponenten nog vele verschillende combinaties mogelijk blijken, wordt reeds op dit plan van ontleding het aantal vormcategorieën zo groot, dat elke overzichtelijkheid te loor gaat en de hoofdlijnen van de zinsstructuur in een baaierd van bijzonderheden ondergaan. En dan hebben wij nog niet eens de verbindingswijze der zinsdelen in het geding gebracht!

De gulden middenweg, die voert tot een niet te klein en een niet te groot aantal vormcategorieën van zodanige aard, dat daarin het meest wezenlijke van de zinsstructuur wordt vastgelegd, is te vinden in de ontledingswijze en vormbepaling die Overdiep toepast om tot de zinsschema's te komen, waarvan hij in zijn verschillende syntactisch-stilistische studies⁵⁾ gebruik maakt ter beschrijving van de zinsvorm. Hij splitst daarbij de tweeledige zin⁶⁾ in drie delen: 1e het volledige Subject, 2e het Verbum finitum en 3e de „Andere zinsdelen”. Vervolgens gaat hij na, hoe deze vormcomponenten ten opzichte van elkaar geplaatst zijn. Door nu elk der verschillende factoren met een eigen symbool aan te duiden verkrijgt hij een schema dat de zinsvorm op pregnante wijze weergeeft. Deze werkwijze is volkomen in overeenstemming met onze opvattingen inzake de structuur en de vormbepaling van de zin. Zij komt neer op een ontleding van de zin in zinsdelen van de eerste orde met een uitbreiding in de richting van een ontleding in zinsdelen van een der volgende orden en op een vormbepaling naar aantal, soort en volgorde der zinsdelen. Wij kunnen haar dus zonder onze principes geweld aan te doen volledig overnemen⁷⁾.

Toch zijn er van ons standpunt bezien, op enkele ondergeschikte

---

⁵⁾ Vgl. De inleiding van: Ferguut, van E. Verwijs en J. Verdam, opnieuw bewerkt door G. S. Overdiep. Leiden 1923.

Verder: G. S. Overdiep, *Moderne Nederlandsche grammatica*. Zwolle 1928. — *Zeventiende-eeuwsche syntaxis*. Groningen etc. 1931. 3 stkn. — *Stilistische grammatica van het moderne Nederlandsch*. Zwolle 1937.

⁶⁾ Overdiep baseert weliswaar zijn methode op dit zinstype, maar wij zullen straks zien, dat zij *mutatis mutandis* ook toegepast kan worden bij de vormbepaling van andere zinstypen.

⁷⁾ Daar in „De Taalschat” eveneens deze schema's worden gebruikt, hebben wij tevens de gelegenheid en het voordeel aan te sluiten bij een bestaande traditie inzake de methode, wat het vergelijken van resultaten zeer vergemakkelijkt.

punten tegen deze „methode Overdiep” nog wel enige bedenkingen in te brengen. Zo lijkt het, om te beginnen, alsof het criterium van het aantal grotendeels buiten beschouwing wordt gelaten, doordat alle zinnen, die uit meer zinsdelen bestaan dan een volledig Subject en een Verbum finitum, steeds in drie delen worden gesplitst. Aangezien echter de „Andere zinsdelen” in de concrete gevallen lang niet altijd en bloc staan opgesteld maar meestal, in groepen verdeeld, vóór, tussen en achter de beide andere vormcomponenten zijn geplaatst, krijgt deze verdeling-in-drieën vrijwel een zuiver theoretisch karakter. In de praktijk komt het vaak neer op een splitsing van de zin in vier of vijf factoren. En daardoor komt het aantal-criterium toch weer tot zijn recht. Vervolgens zijn de verschillende „soorten” zinsdelen niet van eenzelfde orde van ontleding. Het volledige Subject is van de eerste orde, terwijl de groep „Andere zinsdelen” als geheel zelfs niet eens een factor van een bepaalde soort of orde is, maar een agglomeraat van zinsdelen van verschillende soort en orde, waaronder zich, als het gaat over zinnen met samengesteld verbaal praedicaat, het hoofdwerkwoord en c.q. een of meer hulpwerkwoorden bevinden. (Bv. *Hij zou op zijn stoel hebben kunnen blijven zitten*). Deze elementen vormen tezamen met het Verbum finitum een zinsdeel van de tweede orde en de samenhang van de delen van deze eenheid wordt dus voortijdig verbroken. Om aan dit bezwaar tegemoet te komen voert Overdiep in deze gevallen dan ook in zijn schema's een apart symbool in voor het hoofdwerkwoord. Als wij straks komen te spreken over de wijze waarop wij bij het gebruik van deze schema's zijn te werk gegaan, zullen wij zien, dat deze onregelmatigheid, zelfs zonder het aanbrengen van deze correctie, geen principiële moeilijkheden meebrengt.

Tenslotte het criterium van de verbindingswijze. Dit moeten wij inderdaad bij de toepassing van Overdiep's werkmethode laten vallen, maar aangezien het voor de meeste daarbij ontstaande ontledingsfactoren niet relevant is, menen wij ook over dit bezwaar heen te kunnen stappen⁸⁾.

Naast deze weinige en niet-doorslaande nadelen staat echter het grote voordeel, dat de werkwijze van Overdiep, door het beperkt aantal en de beperkte veelsoortigheid van de vormcomponenten die daarbij worden aangewend, het aanzijn geeft aan een overzichtelijk aantal vormcategorieën, dat echter desondanks toch alvast een eerste groepering der zinsvormen naar hun meest wezenlijke characteristica

⁸⁾ Men vergelijkte overigens hetgeen wij in de slotopmerking van § 8 over de verbindingswijze opmerken.

waarborgt, omdat die vormcomponenten berusten op een ontleding die verloopt volgens de hoofdlijnen van de structuur van de normale tweeledige zin, — het volledig Subject enerzijds, anderzijds het volledige Praedicaat maar dit weer gesplitst in het verbale Praedicaat en de daarbij behorende bepalingen, — en omdat in de rangschikking van die vormcomponenten, zoals de uitkomst van ons onderzoek zal bevestigen, de zinsvorm in hoofdzaak reeds bepaald is.

En dit is juist wat wij nodig hebben. Het is de gezochte gulden middenweg, die volkomen onze richtlijnen inzake de vormbepaling volgt en die wij daarom niet alleen kunnen maar ook zullen bewandelen bij ons onderzoek naar de zinsvormen van het Middelnederlands geestelijk proza.

7. De „methode Overdiep” in onze interpretatie

Bij de toepassing van de „methode Overdiep” op de zinnen van ons materiaal zijn wij echter op een bepaalde wijze te werk gegaan. Wij hebben nl. het empirisch standpunt van Overdiep verlaten en zijn complex van a posteriori vastgestelde schema's ontwikkeld tot een aprioristisch systeem, gebaseerd op de theoretische mogelijkheden bij de rangschikking van een gegeven aantal vormcomponenten van een bepaalde soort. Daarin kunnen de gevonden vormen dus organisch worden ondergebracht. Omdat de bij Overdiep reeds gegeven vormcomponenten afgeleid zijn uit de tweeledige verbale zin en omdat dit zinstype inderdaad het meest algemene is en derhalve als het normale kan worden beschouwd, zijn wij bij de uitbouw van dit systeem eveneens hiervan uitgegaan. Daar het onderhavige vormonderzoek slechts ten doel heeft, met een eerste globale indeling, voorlopig vast een begin van orde te scheppen in de veelheid der zinsvormen, was ons streven er vooral op gericht het aantal vorm-categorieën zo overzichtelijk mogelijk te houden en daarom hebben wij bij die uitbouw, in gevallen van samengesteld verbaal Praedicaat, afgezien van het afzonderen van het hoofdwerkwoord uit de „Andere zinsdelen” als aparte component. Hiertegen bestond o.i. geen enkel principieel bezwaar, omdat bij een voortgezet onderzoek, aan de hand van een verdergaande differentiatie der zinsdelen volgens de reeds ingeslagen weg van zinsontleding, het hoofdwerkwoord vanzelf als een apart zinsdeel voor de dag komt en het verband tussen de elementen van het verbale bestanddeel van de zin dan alsnog hersteld en nader onderzocht kan worden. Wij onderscheiden aanvanke-lijk dus de „zinsdelen” in een gefixeerd aantal van slechts drie

„soorten”. Deze zijn : het Subject (in concreto : het volledige Subject), het Verbum finitum en de groep „Andere zinsdelen”. Op deze wijze kunnen de tweeledige verbale zinnen verdeeld worden in groepen van twee, drie, vier of vijf primaire vormcomponenten, al naar gelang zij bestaan uit alleen een Subject met een Verbum finitum, of uit een Subject, een Verbum finitum en een groep „Andere zinsdelen”, welke laatste dan weer óf in haar geheel, óf in twee of drie delen gesplitst vóór, tussen en achter de beide eerstgenoemde factoren kan staan. Het Subject en het Verbum finitum tezamen noemen wij, met Overdiep, de **Z i n s k e r n**. Het deel van de groep „Andere zinsdelen” dat vóór het eerste lid van de zinskern staat, duiden wij, — alweer met Overdiep, — aan met de naam **A a n l o o p**; het deel dat achter het tweede lid van de zinskern volgt, met de naam **R e s t**. Voor dat deel, dat tussen het Subject en het Verbum finitum is geplaatst, hebben wij de term **M i d d e n g r o e p** gekozen.

Op grond van de rangschikkingsmogelijkheden van deze vormcomponenten krijgen wij dan een stel van twee-, drie-, vier- en vijfdelige zinsschema's, waarin de volgende vormkenmerken tot uitdrukking komen :

1. Het aantal vormcomponenten.
2. De onderlinge volgorde van het Subject en het Verbum finitum. M.a.w. rechte woordorde of inversie.
3. Aangesloten of gescheiden opstelling van het Subject en het Verbum finitum. (Aangesloten of door een Middengroep gescheiden Zinskern). D.i. dus, hetgeen in de gangbare terminologie, — overigens niet geheel juist ⁹⁾ — onderscheiden wordt als de onafhankelijke en de afhankelijke woordschikking.
4. Inleiding van de zin door een Aanloop.
5. Afsluiting van de zin door een Rest.

Behalve de tweeledige verbale zin is er echter nóg een zinstype, waarvan de delen door de sluitsteen van het Verbum finitum tot een in zichzelf afgesloten geheel tezamen zijn gevoegd. Dat is de eenledige verbale zin, de zin zonder formeel uitgedrukt subject. Ook hiervoor kan, op grond van de rangschikkingsmogelijkheden van een bepaald aantal vormcomponenten van dezelfde gesteltenis als wij bij de tweeledige zin hebben onderscheiden, een stel schema's worden opgesteld, van dezelfde aard als het zojuist genoemde, waarmee het dus zonder bezwaar tot één systeem kan worden samengevoegd. Dit tweede

⁹⁾ Immers : wij zullen zien, dat de afhankelijke woordorde ook wel eens in de hoofdzin voorkomt.

stel is echter kleiner van omvang dan het eerste, daar er bij de eenledige zinnen slechts ten hoogste drie vormcomponenten in het geding komen. Deze zinnen toch bestaan uit een enkel Verbum finitum of uit een Verbum finitum met Andere zinsdelen, die gezamenlijk of een Aanloop of een Rest vormen of verdeeld zijn over een Aanloop en een Rest. In de schema's die op de rangschikkingsmogelijkheden van deze componenten gebaseerd zijn, komen van de hiervoor genoemde vormkenmerken uiteraard alleen het eerste, het vierde en het vijfde tot uitdrukking.

De vormen van de zinnen zonder Verbum finitum lenen zich er minder toe om in ons systeem te worden ondergebracht. Door het ontbreken van deze factor gaat bij de zinnen van dit type de gesloten binding der zinsdelen verloren en vervalt automatisch de groep „Andere zinsdelen”. Zij bestaan in eerste instantie uit een enkel nominaal Praedicaat (*En toen op de fiets er vandoor!*) of uit een Subject en een nominaal Praedicaat (*Hij in de wolken over dit succes*). Wij krijgen dus te doen met een factor van een andere soort, terwijl het aantal vormcomponenten maximaal twee kan bedragen van eveneens ten hoogste twee verschillende soorten. Bovendien zijn de zinnen zonder Vf. vrij zeldzaam. Het heeft daarom weinig zin een derde stel van schema's die een geheel ander karakter vertonen, te ontwerpen en ook dit nog aan ons systeem toe te voegen.

Het systeem waarmee wij het onderzoek van ons materiaal dus zullen beginnen, komt bijgevolg te bestaan uit twee stellen van schema's, waarvan men op de volgende pagina een overzicht vindt. Daarbij wordt tevens aangegeven welke vormkenmerken in een bepaald schema worden gereleveerd.

Ter aanduiding van de afzonderlijke vormcomponenten gebruiken wij de volgende symbolen :

S. = Subject.

Vf. = Verbum finitum.

A. = Aanloop.

R. = Rest.

M. = Middengroep.

Vorm van het schema	Vormkenmerken				
1. S.Vf.	2-delig	Rechte woordsch.	Gesloten zinskern	Aanloop	Rest
2. Vf.S.	"	Inversie	"		
3. A.S.Vf.	3-delig	Rechte woordsch.	Gesloten zinskern	Aanloop	Rest
4. S.Vf.R.	"	"	"		
5. S.M.Vf.	"	"	Gescheiden zinskern	Aanloop	Rest
6. A.Vf.S.	"	Inversie	Gesloten zinskern		
7. Vf.S.R.	"	"	"	Aanloop	Rest
8. Vf.M.S.	"	"	Gescheiden zinskern		
9. A.S.Vf.R.	4-delig	Rechte woordsch.	Gesloten zinskern	Aanloop	Rest
10. A.S.M.Vf.	"	"	Gescheiden zinskern		
11. S.M.Vf.R.	"	"	"	Aanloop	Rest
12. A.Vf.S.R.	"	Inversie	Gesloten zinskern		
13. A.Vf.M.S.	"	"	Gescheiden zinskern	Aanloop	Rest
14. Vf.M.S.R.	"	"	"		
15. A.S.M.Vf.R.	5-delig	Rechte woordsch.	Gescheiden zinskern	Aanloop	Rest
16. A.Vf.M.S.R.	"	Inversie	"		
17. Vf.	1-delig			Aanloop	Rest
18. A.Vf.	2-delig				
19. Vf.R.	"			Aanloop	Rest
20. A.Vf.R.	3-delig				

Terwille van de mogelijkheid van een kortere aanduiding hebben wij de schema's genummerd. De No's 1-16 representeren de verschillende typen van de tweeledige zinnen, de No's 17-20 die van de eenledige zinnen.

Van elk van deze zinstypen geven we nu een voorbeeld ¹⁰⁾.

1. S.Vf.	Die afgaden vielen	(Serm. G.)
2. Vf.S.	Walsche di	(Reinaert)
3. A.S.Vf.	Enen vasten scilt hi greep	(Ferguut)
4. S.Vf.R.	Hi stillet die waghen ende ghel- ven der zee	(Brugman)
5. S.M.Vf.	Ferguut ten coninc orlof nam	(Ferguut)
6. A.Vf.S.	Ghiften mynnen si	(Vier utersten)
7. Vf.S.R.	Soeke ghi in den weghe salich te werden?	(Gerl. Peters)
8. Vf.M.S.	*Waer hier doch wat goeds	(Coninx S.)
9. A.S.Vf.R.	Te tercijtijt vanden ioden die princen der pries- teren gaven mi den dieneren	(Passie St. Brig.)
10. A.S.M.Vf.	*Hier-om sommige menschen die geboerte in den geest ver- thoent is	(Brugman)
11. S.M.Vf.R.	*Die heilige geest mit sijne goetheit verheft den vader	(S. Mecht.)
12. A.Vf.S.R.	Doe trac de siele naerdere	(Tond. Vis.)
13. A.Vf.M.S.	Elken daghe es gnoch syns sel- ves sorge	(Lev. v. Jezus)
14. Vf.M.S.R.	Waer hier doch wat goeds te crighen	(Coninx S.)
15. A.S.M.Vf.R.	*Noit man in ertrike sach sulke figure	(Ferguut)
16. A.Vf.M.S.R.	Hier omme es hare ertrike een groet ellende	(Beatr. v. N.)
17. Vf.	*Comt!	
18. A.Vf.	*Nu comt!	
19. Vf.R.	Hebt goede ghelove	(Lud. Lev. v. Jezus)
20. A.Vf.R.	*Dit leste punt en versumt ymmer meer	(Ep. v. geestel. oef.)

¹⁰⁾ Daar niet van al deze zinsvormen een voorbeeld in ons materiaal te vinden was, hebben wij soms onze toevlucht moeten nemen tot een kleine wijziging in een gevonden zinstekst, soms tot een geheel andere bron, soms zelfs tot eigen constructies. Deze voorbeelden zijn gemerkt met een *.

Tenslotte mogen nog enkele opmerkingen volgen omtrent de wijze waarop wij, bij het in schema brengen van de vorm van onze zinnen, enkele bijzonderheden in de vorm van sommige daarvan geïnterpreteerd en bijgevolg gesymboliseerd hebben.

Uit de in onze inleiding ontwikkelde gedachten over de structuur van de zin volgt, dat wij in die gevallen waarin een Subject bestaat uit twee of meer onmiddellijk naast elkaar staande, gecoördineerde subjectwoorden (c.q. ieder met hun eigen bepalingen) dit gehele complex in eerste instantie als één zinsdeel beschouwen en dus met het enkele symbool S. weergeven.

Alweer om in het begin-stadium van ons onderzoek alles zo ongecompliceerd mogelijk te houden, gaan we op analoge wijze te werk met een of meer Verba finita in dezelfde positie als bovenbedoelde subjectwoorden. Ook zulk een „meervoudig” Verbum finitum wordt voorlopig met het enkele symbool Vf. aangeduid, zelfs in die gevallen, waarin de volgende Rest alleen bij één van de componenten daarvan behoort. (B.v. *die honden quamen ende lakden sine wakle*) ¹¹⁾.

Vervolgens plaatsen wij, ook wanneer het Verbum finitum een hulp- of een koppelwerkwoord is en de volgende Rest meer dan een hoofdwerkwoord of meer dan een naamwoordelijk deel van het gezegde bevat, voor deze Rest het enkele symbool R.

Anders dan bij deze „meervoudige” vormcomponenten ligt het geval bij zinnen van de volgende constructies: ¹²⁾

1. *U dochter die is doot.*
2. *Overmits ghehoorsamheit soe comen wi totter kennisse van ons lieves heren.*
3. *Grote miracle dat hi dede.*

Zonder in te gaan op de juiste functie van dit *die*, *soe* en *dat* in deze en dergelijke constructies, menen wij, nog steeds om redenen van vereenvoudiging, aanvankelijk weer te mogen aannemen dat wij hier met een enkel Subject, resp. Aanloop, te doen hebben, zij het dan dat deze gekenmerkt worden door een formele eigenaardigheid, die overigens bij een verdere ontleding vanzelf weer ter sprake komt. Daarbij kan dan aan de hand van de bijeengebrachte beschikbare voorbeelden wel-

---

¹¹⁾ Zolang wij voorbeelden geven uitsluitend ter illustratie van onze uiteenzettingen, achten wij het niet noodzakelijk de vindplaatsen te vermelden. Anders wordt dat, als wij ze vermelden ter documentatie van ons onderzoek.

¹²⁾ Vgl. F. A. Stoett, *Middelnederlandsche spraakkunst. Syntaxis* ³. 's-Gravenhage 1923, § 45 en § 325.

licht juist omtrent de vraag naar de specifieke functie van deze „tussenwoordjes” nadere opheldering worden verkregen.

8. Toepassing op het materiaal

In het hierboven ontworpen systeem van schema's kunnen dus zonder meer die zinnen formeel worden getypeerd, welke inderdaad bestaan uit één enkele in zich zelf volledige, gesloten groep zinsdelen en waarvan derhalve de vorm in één enkel schema kan worden vastgelegd. Dat zijn dus op de eerste plaats de enkelvoudige verbale zinnen maar vervolgens ook: die categorie van „samengestelde” zinnen van het verbale type, waarbij in een „hoofdzin” een of meer „bijzinnen” zijn opgenomen en wij dus te doen hebben met samenstelling door onder-schikking. Uit de uiteenzettingen in onze inleiding¹³⁾ volgt, dat voor ons zulk een zin structureel volkomen op één lijn staat met de enkelvoudige zin, omdat deze bijzinnen primair zinsdelen van de hoofdzin zijn. Hoe die zinsdelen op hun beurt zijn gestructureerd, is een tweede kwestie, maar in eerste instantie vormen zij een enkelvoudige groep zinsdelen van het type dat wij als de primaire vormcomponenten van de zin hebben aangewezen: een (volledig) Subject, een Verbum finitum en een groep Andere zinsdelen gedifferentieerd in een Aanloop, een Middengroep en een Rest. Zinnen als:

1. *Doen sprac die clusener, dat hijs niet ghedoen en conde.*
2. *Die die cranckheit sijnre sielen bekennt, neemt gaern dat men hem vermaent ende schelt.*

kunnen dus formeel getypeerd worden in de enkelvoudige schema's A.Vf.S.R. resp. S.Vf.R.

Niettemin blijft het feit bestaan, dat de zinsdelen die bijzin zijn, op hun beurt weer in dezelfde vormcomponenten ontleed kunnen worden als het geheel waarvan zij deel uitmaken. Deze componenten geven dus het aanzijn aan schema's waarin de vorm van die zinsdelen kan worden vastgelegd op analoge wijze als dit bij de gehele zin mogelijk is en die volkomen gelijkvormig zijn aan de schema's van ons systeem. Wij zullen daarom deze schema's, in tegenstelling tot het primaire schema van de hoofdzin, *secundaire* schema's noemen.

Een apart geval bij het phenomeen „bijzin” vormt de *directe rede* en wel in het bijzonder de directe rede die meer dan een of zelfs, — wat herhaaldelijk voorkomt, — een zeer groot aantal „bijzinnen” omvat. Hoever gaat nu de grammatische afhankelijkheid?

¹³⁾ Vgl. blz. 4 e.v.

Vormen deze bijzinnen nu alle tezamen één (meerledig) zinsdeel? Of om onze eigen gedachtengang te volgen: Is het gehele complex van hoofdzin met bijzinnen bedoeld als één communicatie-eenheid en moeten wij het derhalve als zodanig interpreteren en daarom bij het schematiseren op één primair schema terugbrengen? Op grond van een formalistisch-logische en abstracte beschouwing zou dit inderdaad moeten gebeuren, maar getoetst aan de psychologische realiteit van het taalgevoel blijkt deze handelwijze zeker niet juist. Het komt ons voor, dat de bewerkers van „De Taalschat” een goede oplossing voor dit probleem gevonden hebben ¹⁴⁾, die daarom door ons is overgenomen. Ook wij beschouwen derhalve een uit verschillende „bijzinnen” bestaande directe rede slechts voor de duur van de eerste bijzin als afhankelijk ¹⁵⁾. De overige „bijzinnen” delen wij de rol toe van zelfstandige zinnen, die wij bij ons onderzoek dan ook als zodanig zullen behandelen.

Al is dan het door onderschikking samengesteld zijn van een zin primair een kwestie van vorm-van-het-zinsdeel en kunnen wij daarom dit verschijnsel bij het bepalen van de zinsvorm in principe laten voor wat het is, toch zijn er wel degelijk termen aanwezig om het ook in deze phase van ons onderzoek niet geheel en al te negeren. Of een zinsdeel een open constructie ¹⁶⁾ is of weer uit een secundaire gesloten groep zinsdelen bestaat, is een onderscheid dat deze elementen in hun bijzondere vormen verdeelt in twee groepen. Het wordt daardoor een vormkenmerk dat door zijn grotere algemeenheid zijn plaats heeft boven de bijzondere vormkenmerken van het zinsdeel ¹⁷⁾ maar onder die van de zin. Het is dus in aanzienlijke mate ook ten opzichte van de zinsvorm van belang en kan met reden als een secundair vormkenmerk worden toegevoegd aan de in § 7 genoemde. Deze laatste voorzien wij dan terwille van de tegenstelling van het attribuut primair.

Naast deze theoretische reden zijn er ook nog enkele van praktisch-methodische aard aanwezig om met het verschijnsel der samenstelling

¹⁴⁾ Vgl. § 426 aldaar.

¹⁵⁾ Bij het exciperen van ons materiaal betekende dus de eerstvolgende hoofdletter na het begin der directe rede het begin van een nieuwe (zelfstandige) zin.

¹⁶⁾ Wij sluiten ons met betrekking tot de betekenis der termen: open- of gesloten constructies aan bij de opvatting van E. Allard (Vgl. E. Allard, Een grammaticaal onderzoek naar het proza van Hadewijck, Amsterdam, 1937, blz. 84).

¹⁷⁾ Voor de bijzin zijn dat natuurlijk dezelfde als die, welke wij in § 7 voor de zin hebben opgegeven; die voor de open constructies komen bij een behandeling van de vorm van het zinsdeel aan de orde.

reeds bij de beschrijving der zinsvormen rekening te houden.

Op de eerste plaats wordt het hierdoor mogelijk bij een toekomstige beschrijving van de vorm der zinsdelen die zinnen waarin bijzinnen zijn opgenomen direct bijeen te brengen en het phenomeen van de gesloten secundaire groep in een samenvattend geheel te behandelen op de plaats waar dit in een organisch verband het best kan gebeuren, nl. aansluitend aan de primaire gesloten groep. Laten wij het onderscheid tussen enkelvoudige en samengestelde zinnen nú geheel terzijde, dan komt de gesloten secundaire groep over de verschillende zinsvormen verspreid telkens pas voor de dag bij de nadere analyse van die zinsvormen. Dat maakt een synthese achteraf noodzakelijk waardoor weer de structurele saamhorigheid van primaire en secundaire gesloten groep, van zin en bijzin, niet tot haar recht komt.

Op de tweede plaats doen zich in een aantal zinnen bij het vaststellen van de vorm omstandigheden voor, die het noodzakelijk maken dat wij de vormen van de enkelvoudige zinnen kennen, willen wij tot een juiste beslissing komen. Op deze kwestie komen wij in het volgende hoofdstuk nog nader terug.

Naast de bijzin komen wij nog een constructie tegen die de naam draagt van „beknopte bijzin”. De delen hiervan vormen echter geen gesloten groep, zodat er in het primaire schema van de zinnen waarin zij voorkomt, geen secundaire schema's ontstaan. Daarom moeten deze zinnen dan ook als enkelvoudig worden beschouwd.

Hiermede hebben wij dan nagegaan welke zinnen naar hun vorm op één primair schema zijn terug te brengen. Behalve deze zijn er echter nog talrijke andere, die uit meer vormcomponenten zijn opgebouwd dan alleen die van een gesloten groep, zodat hun „schema” weliswaar meer factoren bevat dan er voor komen in een of ander schema van het door ons opgestelde twintigtal, maar die toch met behulp daarvan in hun vorm kunnen worden getypeerd. Wij komen hiermede voor een complicatie in het begrip schema te staan, maar een nadere beschouwing van de zinnen die aan deze complicatie debet zijn, zal ons meteen de oplossing van de moeilijkheid aan de hand doen.

De zinnen waar het om gaat, zijn: 1e de samengetrokken zinnen, 2e de door nevenschikking samengestelde zinnen en 3e de zinnen waarin bestanddelen buiten het zinsverband voorkomen. Hoe moeten deze zinstypen naar hun vorm

beoordeeld worden in het licht van het door ons daaromtrent ontwikkelde begrip?

Laten wij beginnen met de samengetrokken zinnen.

Formeel gezien, bestaat zulk een zin, behalve uit een gesloten groep vormcomponenten, gerangschikt volgens een van de gegeven schema's, bovendien uit nog een of meer zinsdelen, die echter naar hun functionele samenhang geen gesloten, in zich zelf volledig geheel vormen. Gezien in hun verband met de gesloten groep blijkt, dat onder de zinsdelen dáárvan de ontbrekende schakel of schakels te vinden zijn, zodat de meerdere zinsdelen zich laten herleiden tot vormcomponenten van dezelfde soort als die van het gesloten schema, welke vormcomponenten, gerangschikt tot een of meer groepen, een of meer schema's vormen, die op zichzelf *formeel* niet volledig zijn, maar hun psychologische vervollediging vinden in de dubbele rol van een of meer factoren uit het volledige schema. De symbolische formulering van een samengetrokken zin bestaat derhalve uit één van de schema's uit ons systeem uitgebreid met nog een gedeelte van een dergelijk schema.

De zin :

Die drie sonnen verschenen sich in een | ende | verdreven alle duysternisse

heeft tot schema : (S.Vf.R. - Vf.R.) ¹⁸⁾.

Een constructie die op het eerste gezicht veel gelijkenis vertoont met de samengetrokken zin, is die waarin een aanvullend zinnetje voorkomt ingeleid door *e n d e*. B.v.

Dese selve suster Lubbe Peters hadde enen brueder toe Wijndsom e n d e hiete brueder Gerlacus.

Wij menen dergelijke zinnen voorlopig te mogen beschouwen als een bepaling in een zinsdeel uit de primaire groep. Daardoor wordt het onvolledige schema, bestaande uit de componenten *hiete* en *brueder G.*, secundair ten opzichte van het volledige schema. Wij interpreteren deze constructie dan ook als een samengestelde één-schema zin ¹⁹⁾.

Vervolgens de door nevenschikking samengestelde zinnen. Hierbij hebben wij met niets anders te doen dan een eenvoudige achter-elkaarplaatsing van een of meer zinnen van de tot nu toe behandelde typen (eenvoudige, door onderschikking samengestelde en samengetrokken) in één „samengestelde” zin. Het schema van zulk een samen-

¹⁸⁾ De verbindingswijze van beide groepen vormcomponenten laten wij even terzijde. Wij komen straks daarop terug.

¹⁹⁾ Vgl. S t o e t t, Syntaxis³, § 68. Het blijft echter mogelijk, dat voor het Middelnederlandse taalgevoel deze aanvullingen zuiver nevenschikkend waren.

gestelde zin bestaat derhalve uit een reeks afzonderlijke schema's. Van een zin als :

Dese salme is swaar, ic wils u wat beduden -
luit het schema : S.Vf.R. - S.Vf.R.

Tenslotte zijn er dan nog als laatste contingent dat met behulp van ons schema-systeem formeel getypeerd kan worden, de zinnen die behalve een of meer volledige en soms ook onvolledige groepen „Overdiep”se vormcomponenten, nog een aantal bestanddelen „buiten het zinsverband” omvatten. Duiden wij deze extra toegevoegde „vrije” vormcomponenten aan met het symbool t. (= toevoeging), dan kunnen deze zinnen geschematiseerd worden door deze t. eenvoudigweg in het schema der „verbonden” vormcomponenten in te lassen op een plaats overeenkomstig met die, waarop de vrije component in de zin staat. B.v. :

Ay hemelsche vader, mi comen alle goede gichten ende alle volcomene gaven van di.
Schema : [t.] A.Vf.S.R.

De complicatie in het begrip „schema” blijkt dus te bestaan in het samenvatten van de soortelijk gedifferentieerde begrippen van theoretische en feitelijke schema's onder één naam en kan derhalve worden opgeruimd door een terminologische onderscheiding. Aangezien in de voorafgaande uiteenzettingen ook tussen de naam en het begrip „zin” enige discrepantie voelbaar geweest is, zullen wij, voor wij verder gaan, even inzake de terminologie de puntjes op de i's zetten.

De 20 schema's van ons systeem zullen wij, omdat zij de grondslag vormen voor alle feitelijke schema's met de term *elementaire schema's* aanduiden. Er lijkt geen bezwaar aanwezig om, wanneer zij als feitelijke schema's optreden, deze benaming te handhaven. De onvolledige vorm van deze elementaire schema's (die in de samengetrokken zinnen optreden) noemen wij dan *partiële elementaire schema's* of kortweg *partiële schema's*. Het schema van een constructie van hoofdletter tot hoofdletter krijgt de naam van „het schema” zonder meer.

Deze constructie zelf, blijven wij *zin* noemen. De termen *enkelvoudige zin*, *samengetrokken zin* en *bijzin* behouden wij in hun gangbare betekenis. Bij de samengestelde zinnen willen wij een distinctie maken op grond van het verschil in structuur bij samenstelling door onderschikking en samenstelling door nevenschikking. De naam *samengestelde zin* reserveren wij dienvolgens voor

een zin waarin bijzinnen zijn opgenomen. De zinnen die bestaan uit nevensgeschikte elementen, duiden wij dan aan met de naam meervoudige zinnen. Verder bleek het voor een vlotte terminologie nog gewenst over een gemeenschappelijke benaming te kunnen beschikken voor de enkelvoudige en „samengestelde” zinnen te zamen. De zinnen dus waarvan de structuur berust op een enkel elementair schema. De term *elementaire zinnen* leek ons daarvoor, gezien deze formele eigenaardigheid, de meest gepaste te zijn. De overige distincties, die bij de behandeling der verschillende zinstypen en zinsvormen incidenteel nog gemaakt moeten worden, zullen ter plaatse aan de orde worden gesteld.

Ter afsluiting van deze paragraaf willen wij er nog op wijzen, dat bij de samengetrokken en de meervoudige zinnen het criterium der verbindingswijze weer bij de vormbepaling ingeschakeld zou kunnen worden. Met het oog op de mogelijkheid van verdere uitbouw van de onderhavige studie, waarbij wij het gehele complex der verbindingswijze in één apart en samenvattend hoofdstuk zouden willen behandelen, gaan wij thans echter niet nader op dit onderwerp in. Bij de beschrijving dezer zinnen in de hiernavolgende hoofdstukken geven wij daarom in de schema's de scheiding van de afzonderlijke elementen van één zin in alle omstandigheden aan door een liggend streepje. Om echter de gegevens voor de door ons gedachte samenvatting reeds enigszins bijeen te hebben, noteren wij bij de analyse van ons materiaal in de Bijlage²⁰⁾ of deze elementen assyndetisch zijn, dan wel door een conjunctie, — en door welke, — verbonden.

9. Indeling van de stof

In de zo even ontwikkelde interpretatie van de vorm der verschillende daarbij ter sprake gebrachte zinstypen vinden wij meteen de grote lijn aangegeven voor de ordening van ons materiaal en de verdere indeling van dit geschrift.

---

²⁰⁾ Om de vormbeschrijvingen overzichtelijker te houden en het geheel meer leesbaar te maken, meenden wij er goed aan te doen de volledige opsomming en de formele analyse van de gezamenlijke voorbeelden in een Bijlage onder te brengen en in die vorm ter documentatie aan ons werk toe te voegen. In de afzonderlijke hoofdstukken geven wij dan van de zinnen waarvan de structuur evident en het schema dus zonder meer vast te stellen is, slechts één enkel voorbeeld; de zinnen echter, waarvan de structurele interpretatie enige toelichting vereist, vermelden wij alle.

In het tweede hoofdstuk behandelen wij de elementaire zinnen, de zinnen dus aan de vorm waarvan een elementair schema ten grondslag ligt.

Het derde hoofdstuk omvat de beschrijving van de samengetrokken zinnen. De zinnen die gekenschetst worden door een schema dat opgebouwd is uit een elementair en een of meer partiële schema's.

De meervoudige zinnen, — de zinnen die bestaan uit een aaneenschakeling van een aantal constructies als in de reeds genoemde hoofdstukken besproken worden, — vinden hun plaats in het vierde hoofdstuk.

Vervolgens komen dan in het vijfde hoofdstuk aan de orde de in de drie voorgaande behandelde zinstypen voor zo ver daarin bestanden buiten het zinsverband zijn opgenomen.

In deze vier hoofdstukken brengen wij dus de zinnen onder, waarvan de vorm zodanig gestructureerd is, dat deze met behulp van de schema's van ons systeem kan worden vastgelegd. Maar, al valt dan ook het grootste deel van ons materiaal binnen het bestek daarvan, toch blijft er nog een niet onbelangrijk aantal zinnen over, dat daarin geen plaats kan vinden. De menselijke geest is nu eenmaal te rijk dan dat de vele en veelvoudig genuanceerde taalvormen waarin hij zich openbaart te vangen zouden zijn in een eenvoudig systeem.

Wij houden derhalve nog een aantal zinnen over, waarvan het schema wel met zekerheid is vast te stellen, maar dat daarbij een vorm blijkt op te leveren die afwijkt van die der elementaire schema's.

Vervolgens brengt ons uitgangspunt bij de vormbepaling mede, dat niet altijd de vorm van een zin met zekerheid kan worden vastgesteld, omdat de functie van een of meer woordgroepen niet met voldoende duidelijkheid uit de zinsinhoud, al of niet met de steun van de buigingsvormen, kan worden opgemaakt.

Daar het ons bij deze beschrijving van zinsvormen op de eerste plaats te doen is om de regels op te sporen, die in het Middelnederlands geestelijk proza bij de zinsbouw gevolgd worden, zijn uit de aard der zaak alleen die zinsvormen voor ons van belang, welke een grote of vrij grote frequentie vertonen. Daarom hebben wij een behandeling der zojuist genoemde dubia en alles wat daaraan vast zit thans achterwege gelaten. Zij vertegenwoordigen een grote verscheidenheid van vormen, die ieder op zich zelf slechts in gering aantal voorkomen. Hiermede wil niet gezegd zijn, dat deze uitzonderlijke gevallen niet een nadere studie waard zouden zijn. Integendeel, zij vormen voor de syntactische fijnproever wel het meest interessante deel van ons materiaal.

Wij stellen ons dan ook voor in de toekomst ook aan deze materie onze aandacht te wijden.

Tenslotte: Met het doel meer leven te brengen in de op zichzelf vrij droge vormen-catalogus die deze studie noodzakelijkerwijze worden moest, hebben wij de grenzen van het algemene en normatieve enigszins overschreden en aan het einde van ieder hoofdstuk de gegevens omtrent het individuele taaleigen van enige belangrijke figuren onder de onderzochte auteurs ter vergelijking mede opgenomen.

HOOFDSTUK II

DE VORM VAN DE ELEMENTAIRE ZINNEN

10. Inleidende opmerkingen

Onder de naam elementaire zinnen vatten wij, zoals wij in het voorgaande hoofdstuk uiteengezet hebben, samen de enkelvoudige en de „samengestelde” zinnen. Alvorens met het onderzoek van de vorm van deze zinstypen te beginnen moeten wij t.a.v. een tweetal kwesties die zich daarbij voordoen tot een oplossing zien te komen.

Het subjectieve element in de bepaling der zinsgrenzen brengt de mogelijkheid mede, dat in sommige gevallen een stuk tekst van hoofdletter tot hoofdletter, volgens de bedoelingen van de auteur geen opzichzelf staand geheel is, maar een deel van een meervoudig complex. Dit doet zich vooral voor, wanneer het zinnen betreft, die met een conjunctie beginnen. Maar ook wanneer dat niet het geval is en zelfs wanneer het verband met de voorafgaande zin op grond van de samenhang der gedachte duidelijk nevenschikkend is, ontmoeten wij het risico van een onjuiste zinsscheiding. In dit laatste geval moeten wij dat echter eenvoudig aanvaarden en de knoop doorhakken, willen wij tot een zinsscheiding en een vormbepaling van de zinnen komen. Maar in die aanvaarding vinden wij dan ook meteen een steunpunt voor de juiste beoordeling van de syntactische situatie die zich voordoet indien een zin begint met een conjunctie, vooral wanneer dat een conjunctie is die in het Middel-Nederlands zowel ter aanduiding van een nevenschikkend als van een onderschikkend zinsverband kan dienen. Het antwoord op de vraag hoe dat mogelijk is, brengt ons echter tevens de oplossing van de tweede moeilijkheid, waarvan wij daarom nu eerst een expositie geven, om haar straks tezamen met de eerste tot klaarheid te brengen.

Deze tweede moeilijkheid berust op een situatie die juist het tegendeel is van degene waarmee wij bij het voorgaande te doen hadden. Daar was het de vraag, of een complex van hoofdletter tot hoofdletter een deel kon zijn van een groter geheel; hier gaat het er om, of zulk een complex misschien bestaat uit twee of meer zelfstandige eenheden.

Zij treedt op bij dat gedeelte der samengestelde zinnen, waarin bijwoordelijke of bijvoeglijke bijzinnen voorkomen. Naar onze opvattingen ligt aan de vorm van deze zinnen slechts één primair schema ten grondslag. Dit neemt echter niet weg, dat zij twee of meer in zich zelf volledige groepen van zinsdelen omvatten, nl. die van de hoofdzin en die van de bijzin(nen), zodat zij zuiver formeel bekeken schijnbaar eenzelfde structuurbeeld vertonen als de meervoudige zinnen ¹⁾).

Hoe zullen wij dan, als lezer van een geschreven tekst en dus niet beschikkend over de auditieve indicia van de melodische en rhythmische zinsvorm, moeten achterhalen met welke van deze beide structuren wij in een gegeven geval te doen hebben? Doorgaans ontmoeten wij daarbij desondanks geen moeilijkheden. Daar de zinsvorm het object van ons onderzoek is, gaan wij bij het beoordelen van de structurele verhoudingen in eerste instantie uit van de zinsinhoud ²⁾). En daaruit valt meestal de syntactische functie van de zinsdelen onmiddellijk af te leiden. B.v. ³⁾):

1. *Dat sijn die ghene die hen selven bedrieghen.*
2. *Die hitte sijns gherinens.... es soe groot, dat si ons te male verberren wilt.*

In deze voorbeelden verschaft de zinsinhoud ons alle nodige gegevens om de gespatieerde groepen als bijzinnen te identificeren.

Maar niet altijd vallen in zulk een complex de syntactische verhoudingen op grond van de zinsinhoud vast te stellen. B.v.:

1. *Si [de ziel] is onsterflic, wantse memorie heeft.*
2. *Dit is die doncker stille, daer alle minnende in sijn verloren.*
3. *Die Soon is een woort, dat nymmermeer en zwighet.*

Deze zinnen zijn naar hun inhoud niet met zekerheid te interpreteren als samengestelde zinnen; het kunnen ook meervoudige zinnen zijn. Een beslissing omtrent de juiste verhoudingen zou niet te geven zijn,

---

¹⁾ Dit geldt natuurlijk niet voor die samengestelde zinnen, waarin een subjectszin, een praedicaatszin of een objectszin voorkomt. De primaire groep is dan zonder de secundaire groep niet volledig, zodat de werkelijke structuur ook formeel direct te onderkennen is.

²⁾ Deze handelwijze is ook van methodisch standpunt bezien volkomen verantwoord, daar de zinsinhoud, — dat wat de auteur zeggen wil, — primair de syntactische verhoudingen bepaalt, waarvan de zinsvorm het gevolg is.

³⁾ Vgl. noot 11 blz. 20.

als wij inzake de zinsvorm inderdaad geheel met lege handen stonden. Maar gelukkig is dit niet het geval. Want, — eenmaal aangenomen, dat de enkelvoudige zinnen zonder inleidende conjunctie zelfstandige eenheden en derhalve in ieder geval zelfstandige hoofdzinnen zijn, — kunnen wij beginnen met daarvan alvast de vormen te bepalen. Daar straks zal blijken, dat deze vormen gekenmerkt zijn door typische eigenaardigheden, hebben wij daarmede op het formele terrein een vast richtpunt gevonden, waarop wij ons bij de bepaling der situatie in die zinnen, waarin de syntactische samenhang niet duidelijk uit de zinsinhoud naar voren komt, kunnen oriënteren. Want het lijkt ons volkomen verantwoord in deze gevallen de zinsdeelgroepen welke het voor de hoofdzin als regelmatig bevonden vormschema vertonen, ook als hoofdzin te interpreteren en die, welke een afwijkend schema te zien geven als bijzin te beschouwen. Wij zeggen nogmaals: deze procedure geldt alleen voor die zinnen, waarvan de inhoud ons bij de bepaling der syntactische verhoudingen in de steek laat. Wanneer dus een op grond van de zinsinhoud duidelijk afhankelijke groep de vorm van een hoofdzin heeft, blijven wij deze groep als bijzin beschouwen. Indien na een onderzoek van de vorm van de uitgesproken bijzinnen zou blijken, dat een aantal daarvan dezelfde vormen als de hoofdzinnen hebben, betekent dit, dat bij de beoordeling van de functioneel twijfelachtige gevallen, naast de zinsinhoud ook de zinsvorm ons toch nog ten dele als steunpunt ontvalt, en onze handelwijze de mogelijkheid van een onjuiste beslissing ten aanzien van de functie van een groep zinsdelen, in de vorm van een hoofdzin gerangschikt, niet uitsluit. Zolang wij van een geschreven tekst moeten uitgaan, is dit dan echter een onvermijdelijk kwaad. Maar: waarom zou nu juist in een twijfelachtig geval de auteur zijn bedoeling anders geïnterpreteerd willen hebben dan zoals die op grond van haar uitdrukkingsvorm voor de hand ligt? Wij menen dus ondanks alles bij onze interpretatiemethode te mogen volharden en deze ook te mogen toepassen op enkelvoudige zinnen die met een conjunctie beginnen vooral als daardoor zowel het onderschikkend als het nevenschikkend zinsverband kan worden uitgedrukt, en waardoor het daarom niet direct duidelijk is of we hier met zelfstandige zinnen te doen hebben dan wel met bijzinnen die door het gekozen zinscheidingscriterium toevalligerwijze geïsoleerd zijn komen te staan⁴⁾.

---

⁴⁾ Dit betreft dus zinnen als: *Want si selden inder woestinen huysse vonden*. De zinnen dus waarbij wij met onze eerste moeilijkheid te doen hebben.

Wij beginnen daarom ons vormonderzoek met een behandeling van de enkelvoudige zinnen die niet door een conjunctie worden ingeleid ⁵⁾).

11. Enkelvoudige zinnen zonder inleidende conjunctie

Exposé van het materiaal

Hierin geven wij dan eerst een overzicht van de gevonden zinsvormen, waarnodig voorzien van een toelichting. Vervolgens vatten wij de frequentiecijfers samen in een tabel en gaan dan na wat die ons te zeggen hebben omtrent de vorm van de onafhankelijke zin.

Zinnen van de vorm S.Vf. (schema 1) Hiervan 3 vbb.
830 SG. ⁶⁾). Die afgaden **vielen**.

De overige voorbeelden vereisen geen nadere toelichting.

Zinnen van de vorm S.Vf.R. (schema 4) 70 vbb.
10 R. Gheestelijcke dronckenheit **maect** inden mensche
vremde maniere.

Zinnen van de vorm A.Vf.S. (schema 6) 4 vbb.
1846 U. Ghiften **mynnen** si.

Zinnen van de vorm A.S.Vf.R. (schema 9) 1 vb.
1800 JB. Hoe wi **sellen** striden teghen die ghebreken ende teghen
die sinlichkeiten.

Deze zin dient als titel voor een nieuw hoofdstuk in de JB.-tekst en moet daarom aanvaard worden als zelfstandige zin, i.c. als enkelvoudige hoofdzin.

Zinnen van de vorm A.S.M.Vf. (schema 10) 1 vb.
1664 Br. Hier-om sommige heilige menschen inden geest die alre-
armste geboerte ons gesontmakers verthoent **is**.

Zinnen van de vorm S.M.Vf.R. (schema 11) 11 vbb.
28 R. Si en **rust** niet op gheene bloeme, noch op gheene soeticheit
ochte scoenheit.

Bij alle voorbeelden bestaat de component M uit het ontkennend partikel *en/ne*. De scheiding tussen S. en Vf. wordt dus steeds bewerkt door hetzelfde element in steeds dezelfde functie. Dit feit opzichzelf

---

⁵⁾ Noodgedwongen moeten wij dus toch even met een der facetten der verbindingswijze rekening houden. Vgl. blz. 26.

⁶⁾ Het cijfer in deze aanduiding geeft het nummer van het voorbeeld aan in het volledige materiaal; de letters de tekst, waaruit het genomen is. Een lijst van alle afgekorte tekstaanduidingen vindt men op blz. 151.

geeft ten opzichte van de „echtheid” van deze scheiding, reeds te denken. Maar bovendien is deze functie niet een functie, welke aan het zinsdeel eigen is. Het partikel vertegenwoordigt geen deel van de communicatie-inhoud, maar is slechts een indicium voor de positieve of negatieve bedoeling, die de auteur met de gehele communicatie-inhoud of met een gedeelte daarvan heeft. Daarom is het ook geen bestanddeel buiten het zinsverband, want ook deze constitueren mede de zinsinhoud. Er is dus alle reden om deze 11 voorbeelden naar hun vorm niet te herleiden tot het schema S.M.Vf.R. maar tot een variant van het schema S.Vf.R. die wij dan zouden willen weergeven met de formule S.(p).Vf.R., waarin het symbool (p) het negatieteken vertegenwoordigt (p = partikel).

Zinnen van de vorm A.Vf.S.R. (schema 12) 73 vbb.
444 DD. In deze woorden **noemt** hi die drie voorseide sonden.

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S. (schema 13) 6 vbb.
1802 Sp. Wat **is** dan die siele?

Zinnen van de vorm Vf.M.S.R. (schema 14) 1 vb.
322 CS. **Waer** hier doch wat goets te crighen!

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. (schema 16) 7 vbb.
750 K. Doe **wert** vander goedertierenheit gods dat broot in spaenren verwandelt.

Hiermede zijn dan behandeld de duidelijk tweeledige enkelvoudige zinnen; de zinnen met een persoonlijk en formeel uitgedrukt Subject. Wij komen nu aan de duidelijk eenledige enkelvoudige zinnen; de zinnen waarin op geen enkele wijze een Subject formeel staat uitgedrukt. De zinnen zonder Subject staan uiteraard geheel buiten de kwestie van het vormonderscheid tussen hoofd- en bijzinnen.

Zinnen van de vorm Vf.R. (schema 19) 4 vbb.
1270 LjL. **Hebt** goede gheloove!

Zinnen van de vorm A.Vf.R. (schema 20) 1 vb.
790 GO. Dit leste punt voerseit en **versumt** ymmer niet.

12. Samenvatting en conclusie

De samenvatting van de frequenties der verschillende vormen van de enkelvoudige zinnen zonder inleidende conjunctie, waarbij wij de zinnen van de vorm S.M.Vf.R. voorlopig nog als zodanig geïnclassificeerd hebben, geeft het onderstaande beeld te zien.

Schema	Aantal
S.Vf. (1)	3
S.Vf.R. (4)	70
A.Vf.S. (6)	4
A.S.Vf.R. (9)	1
A.S.M.Vf. (10)	1
S.M.Vf.R. (11)	11
A.Vf.S.R. (12)	73
A.Vf.M.S. (13)	6
Vf.M.S.R. (14)	1
A.Vf.M.S.R. (16)	7
Totaal 2-ledige zin	<hr/> 177
Vf.R. (19)	4
A.Vf.R. (20)	1

In verband met het doel van dit voor-onderzoek interesseren ons op het oogenblik alleen de cijfers voor de tweeledige zinnen. Wat leren deze ons nu omtrent de vorm van deze zinnen als hoofdzin?

1. Dat op 177 gevallen er slechts 2 voorkomen, waarbij na Aanloop de rechte woordorde optreedt (schema 9 en 10). M.a.w. na Aanloop volgt in de hoofdzin practisch altijd inversie.

2. Dat bij rechte woordorde slechts in 12 gevallen scheiding van Subject en Verbum finitum plaats heeft (schema 10 en 11). Als wij nu nog bedenken, dat het bij 11 van deze 12 gevallen nog zeer twijfelachtig is of wij met een scheiding van S. en Vf. in eigenlijke zin te doen hebben, dan lijkt het niet teveel gewaagd indien wij concluderen, dat in de hoofdzin, bij rechte woordorde, het Subject en het Verbum finitum in de regel onmiddellijk naast elkaar staan, althans niet door een zinsdeel gescheiden worden.

Gewapend met de wetenschap kunnen we nu de door een conjunctie ingeleide voorbeelden waarvan het dubieus is of zij zelfstandige zinnen dan wel toevallig geïsoleerde zinsdelen zijn, gaan beoordelen. Wanneer in deze twijfelgevallen na Aanloop de rechte woordorde optreedt of bij rechte woordorde wél scheiding van S. en Vf. gevonden wordt, rekenen wij de betrokken constructies tot de geïsoleerde zinsdelen. In het volgend overzicht nemen wij deze dan ook niet op. Bij ontkennende zinnen van de vorm S.M.Vf.R. doen wij dit echter alleen,

wanneer de component M een „echt” zinsdeel is ⁷⁾).

Aangezien het ons thans niet om de bijzonderheden der verbindingswijze te doen is, maar alleen om het feit der zinsinleiding opzichzelf, geven wij geen aparte cijfers voor de verschillende conjuncties.

13. Enkelvoudige zinnen met inleidende conjunctie

Exposé van het materiaal

Zinnen van de vorm S.Vf.R. (4) 55 vbb.

631 Bb. Ende | die here **gebenedide** der byen werc.

1982 PM. Maer | een dinc **wantroeste** mi seer.

533 M. Want | die **costerinne** is een die beste van alle die nonnen.

Zinnen van de vorm A.Vf.S. (6) 2 vbb.

970 SM. Ende | midden ynt huus **sat** onse heer.

Zinnen van de vorm Vf.S.R. (7) 1 vb.

1195 GP. Of | **soeke** ghi den weghe salich te werden?

Uit de context blijkt met zekerheid, dat *of* in dit voorbeeld nevenschikkende functie heeft.

Zinnen van de vorm S.M.Vf.R. (11) 14 vbb.

1694 Br. Ende | ic en hoer geen ghewach vanden pellen decsel.

591 M. Mer | nyement en **wiste** van haer.

804 SG. Want | dat huysken en **was** nyet groet.

Ook nu weer bestaat bij alle voorbeelden de component M uit het partikel *en/ne*.

Zinnen van de vorm A.Vf.S.R. (12) 35 vbb.

269 TV. Ende | met desen steerte so **tormenté** hi de sielen.

1667 Br. Mer | oec **hebs** tu die gheweerdicht ons brueder te werden.

1685 Br. Want | nae een corte ure **sullen** si sitten inder hellen in die ewige vlamme.

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S. (13) 1 vb.

85 R. Ende | dan **wert** met loste beweecht al des menschen inwindicheit.

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. (16) 1 vb.

469 DD. Ende | hier of is inden Decretael een scoen capittel ghescreven.

---

⁷⁾ Op grond hiervan moesten 3 voorbeelden (èèn met *ende* en twee met *want*) worden weg gelaten.

14. Samenvatting en conclusie

Samenvatting :

Schema	Aantal
S.Vf.R. (4)	55
A.Vf.S. (6)	2
Vf.S.R. (7)	1
S.M.Vf.R. (11)	14
A.Vf.S.R. (12)	35
A.Vf.M.S. (13)	1
A.Vf.M.S.R. (16)	1
Totaal	109

Behalve het schema Vf.S.R. (7) zien wij dus bij de door een conjunctie ingeleide zinnen dezelfde schema's in ongeveer dezelfde frequentie-verhoudingen voor de dag komen als bij de voorgaande categorie⁸⁾. Ook in het nieuw optredende schema vinden wij geen rechte woordorde na Aanloop en geen scheiding van S. en Vf. bij rechte woordorde. Wij zien dus de conclusies waartoe wij in § 12 gekomen zijn ten aanzien van de vormkenmerken die discriminerend geacht mogen worden voor het zelfstandig zijn van constructies waarvan de inhoud ons op dit punt geen zekerheid kan verschaffen, door bovenstaande cijfers bevestigd en wij kunnen er daarom des te veiliger op steunen om de beide kwesties, die zich bij de behandeling van de thans aan de beurt zijnde samengestelde zinnen voordoen, tegelijkertijd tot een oplossing te brengen. Deze kwesties zijn : 1. het vaststellen van de juiste syntactische samenhang bij die „samengestelde zinnen” waarvan het twijfelachtig is of zij inderdaad samengestelde dan wel meer-voudige zinnen zijn, en : 2. wederom het beoordelen of wij met een zelfstandige zin te doen hebben ofwel met een toevallig geïsoleerd zinsdeel. Geheel volgens de in § 12 gegeven richtlijnen nemen wij ook nu weer onze beslissing. Dat wil dus zeggen : wanneer na Aanloop de rechte woordorde optreedt of wanneer bij rechte woordorde scheiding van S. en Vf. aangetroffen wordt, — met de restrictie ten opzichte van het schema S.M.Vf.R., — concluderen wij tot afhankelijke zin, dat is dus in dit geval : tot bijzin resp. geïsoleerd zinsdeel.

⁸⁾ Merkwaardig is, dat de zinnen die met een Aanloop beginnen, in bovenstaand tabelletje verhoudingsgewijs lagere frequentiecijfers tonen dan in dat van § 12. Men vergelijke vooral de cijfers voor de schema's 12, 13 en 16. Omdat de zinsverbinding en zinsinleiding buiten ons bestek vallen, verbinden wij echter hieraan geen conclusies.

15. Samengestelde zinnen. Exposé van het materiaal

Dusdoende komen wij bij de samengestelde zinnen tot het volgende exposé van vormen en frequenties. Omdat wij bij deze werkwijze tevens voor beide genoemde kwesties, zoals gezegd, tegelijkertijd een oplossing vinden, is het niet nodig daarbij weer een scheiding te maken tussen al of niet door een conjunctie ingeleide zinnen. Wel geven wij van beide typen een voorbeeld.

Zinnen van de vorm S.Vf.R. (4) 245 vbb.

522 M. Die abdisse **sach** dat die kinder scoen waren ende wel ghehavent.

1538 H. Ende | ghi die meer van mi gheleist moghet dan yeman die nu levet sonder Sare, Emme ende ghi, die **syt** mi al eens.

Zinnen van de vorm A.Vf.S. (6) 14 vbb.

1723 LJ. Daer dyn schat es, dars dyn herte.

835 SG. Mer | die ingaet doer die doer, dat is een heyrder der schepen seit Christus.

Zinnen van de vorm Vf.S.R. (7) 1 vb.

1732 LJ. Ende | si di nit werder vor Gode, dan si syn?

Zinnen van de vorm A.S.Vf.R. (9) 11 vbb.

296 TV. Al sijn si gheperseequeert van haeren uppersten si **commer** mede ten eewighen levene.

901 G. Ende | of die heleghe gheest es dyn ghelike, wie **mach** dy verscoven?

Bij al deze voorbeelden op één na bestaat de component A uit een conditionele of een concessieve bijzin. De uitzondering luidt:

1375 PB. Te terciijt vanden ioden die princen der priesteren **gaven** mi den dieneren dat si my gheeselen souden vor den huse pylatus.

Zinnen van de vorm A.S.M.Vf. (10) 1 vb.

1209 JB. Ende | hoe wi dat boec meerre maken, hoe dat die lesse langer **wort**.

Ofschoon één voorbeeld niet veel zegt, valt het toch op, dat juist bij deze uitzonderlijke zinsvorm ook de component A een zeer aparte categorie van bepalingen vertegenwoordigt, nl. die der bijzinnen van verhouding ⁹⁾.

---

⁹⁾ Vgl. Stoett, Syntaxis³ § 317.

Zinnen van de vorm S.M.Vf.R. (11)

19 vbb.

1241 FR. Gheen siecheit en is alsoe swaer, daer die ghehoersame mensche niet en mach van ghenesen.

259 TV. Hi meest sach een beeste, een viand afgrijselikere dan hi noch hadde ghesien.

919 G. Maer | hine seecht niet wattu best.

Bij twee der 19 voorbeelden bestaat de component M uit een bijwoordelijke bepaling. Daar deze zinnen zeker hoofdzinnen zijn, — niet door een conjunctie ingeleid, — ontmoeten we hier de eerste gevallen van een „echt” schema S.M.Vf.R.

Zinnen van de vorm A.Vf.S.R. (12)

284 vbb.

165 L. Als deze lieden den adem wt gheet, es die duvel wel ghereet.

678 Chr. En wets t u niet dat ic mijns gods name hebbe?

1060 Lb. Of | selden mochte hy een vinster opdoen, al wast oec dattet suverlic weeder was.

Het voorbeeld 678 is het enige onder vele, waarbij de component A bestaat uit het partikel en. Op grond van dezelfde overwegingen, welke wij in § 11 ten aanzien van dit partikel te berde gebracht hebben, menen wij in dit geval eerder te doen te hebben met een variant van de vorm Vf.S.R. (7) dan met de vorm A.Vf.S.R.

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S. (13)

23 vbb.

1919 DM. Doe dese maghet aldus was in deser vreesen, soe gheraecte daer te commene die abt van sistens, den welken die bisscop hadde gheconsenteert te visenteerne dese maghet.

1520 H. Mi was op di ure ochte wi waren sonder difference.

235 BN. Ende | als hare al in dit elende heft besocht, so es in glorien al hare toevlocht.

Van de 23 voorbeelden van dit zinstype behoren er 12 tot de onpersoonlijke constructies, waarvan no. 1520 een specimen is.

Zinnen van de vorm A.S.M.Vf.R. (15)

7 vbb.

1935 DM. Wat dabt seide, sij en wilder niet na hoeren.

452 DD. Des hem die aern wel vervroecht, want hi boven allen voghelen inden rayen der sonnen sonder nederslach van oghe scouwen mach mit lust.

965 SM. Ende | al waer oec alle die bliscap vander welt in enen mensche gestort, si en mochte dien niet geliken.

Evenals bij schema A.S.Vf.R. (9) bestaat bij alle voorbeelden,

behalve 452, de component A ook nu weer uit een conditionele of een concessieve bijzin. De component M bestaat, evenals meestal bij het schema S.M.Vf.R. (11) het geval is, behalve weer bij het voorbeeld 452, uit het partikel *en/ne*. Wij schematiseren het dus (waar M = *en/ne*) liever als A.S.(p).Vf.R. (9).

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. (16) 16 vbb.

1044 GG. Doe **antwoerde** hem sente Bernaert: waerom beghont ghi, dat ghi niet en cont volbrengen?

1228 FR. Mer | nochtan **hoert** ons toe wat goet in onser herten te planten, lesende, bedende, hent dat die ghedachten verwonnen werden vander gracen gods.

Tot zover de zinnen met uitgedrukt Subject. Nu de zinnen zonder deze component.

Zinnen van de vorm Vf.R. (19) 15 vbb.¹⁰⁾.

788 GO. **Ondersiet** nauwe, hoe veel dat ghi des daechs gewonnen hebt of verloren.

Zinnen van de vorm A.Vf.R. (20) 18 vbb.

1583 GA. Noch een luttel naerre **merct** wat anebeden es.

1706 LJ. Mar | also du ghefs dine almosene, so **ghefse** also, dat dine slinke hant nin wete wat dine rechte hant doet, so dat dine almosene blive verborghen.

Bij een achttal van deze voorbeelden is de component A weer een conditionele of concessieve bepaling.

16. Samenvatting der elementaire zinnen

Na in de voorgaande §§ de elementaire zinnen in verschillende etappen onderzocht te hebben, zijn wij thans in staat de gevonden vormen en hun frequenties in één overzicht samen te vatten. Hierbij houden wij meteen rekening met het secundaire vormkenmerk: dat der samengesteldheid van de zin (vgl. § 8). Verder hebben wij de voorbeelden van de schema's S.M.Vf.R. (11), A.Vf.S.R. (12) en A.S.M.Vf.R. (15) die wij als varianten van S.Vf.R. (4), Vf.S.R. (7) en A.S.Vf.R. (9) menen te moeten beschouwen, ondergebracht bij deze laatstgenoemde. De samenvattende tabel komt er dan als volgt uit te zien:

---

¹⁰⁾ Van dit zinstype troffen wij geen voorbeelden aan, waarin het door een conjunctie wordt ingeleid. Men vergelijke het overzicht der enkelvoudige zinnen in § 14, waar het eveneens ontbreekt.

Schema	Totaal	Aantal Enkelv.	Samengest.
1. S.Vf.	3	3	—
4. S.Vf.R.	412	150	262
6. A.Vf.S.	20	6	14
7. Vf.S.R.	3	1	2
9. A.S.Vf.R.	18	1	17
10. A.S.M.Vf.	2	1	1
11. S.M.Vf.R.	2	—	2
12. A.Vf.S.R.	391	108	283
13. A.Vf.M.S.	30	7	23
14. Vf.M.S.R.	1	1	—
15. A.S.M.Vf.R.	1	—	1
16. A.Vf.M.S.R.	24	8	16
	<hr/> 907	<hr/> 286	<hr/> 621
19. Vf.R.	19	4	15
20. A.Vf.R.	19	1	18
	<hr/> 38	<hr/> 5	<hr/> 33
	<hr/> 945	<hr/> 291	<hr/> 654

Met deze cijfers voor ogen is het duidelijk, dat wij ons eigenlijk niet in uitvoerige beschouwingen behoeven te begeven om althans tot een voorlopige conclusie omtrent de vorm van de elementaire zin te komen. Het blijkt zonneklaar, dat er bij dit zinstype per slot van rekening slechts van twee vormen sprake is, nl. de vorm S.Vf.R. en de vorm A.Vf.S.R. Met resp. 43.6% en 41.3% halen deze vormen tezamen 84.9% van het totaal. Wat dit zeggen wil moge onderstaand figuurtje duidelijk maken :

Overige vormen	15.1%
A.S.Vf.R.	41.3%
S.Vf.R.	43.6%

Als wij nu verder zouden besluiten, dat deze in ongeveer gelijke frequentie voorkomende vormen de normale vormen van de elementaire zin representeren, zodat met een karakteristiek van deze vormen tevens een beeld van „de” vorm van de elementaire zin in het algemeen gegeven is, waaraan een analyse der overige zinsvormen niet veel meer kan veranderen, dan ware dit zeer wel te verantwoorden. Toch willen

wij liever eerst systematisch onderzoeken, wat de gevonden cijfers ons te zeggen hebben over de frequentie der afzonderlijke zinsvormen, de afzonderlijke vormkenmerken en de belangrijkste combinaties van enige van die vormkenmerken, om vervolgens door een nieuwe en beredeneerde synthese tot onze definitieve conclusies omtrent de zinsvorm in het algemeen te komen.

17. De afzonderlijke schema's. Frequenties en vormkenmerken

Schema S.Vf. (1) — De meest eenvoudige vorm van de tweeledige zin, — berustend op een tweedelig schema: een Subject gevolgd door een Verbum finitum, — blijkt tot de zeldzaamheden te behoren. Wij vinden deze vorm bij slechts 0.3% van de elementaire zinnen.

Schema S.Vf.R. (4) — Het Subject voorop, gevolgd door het Verbum finitum en, als sluitstuk, de Andere zinsdelen aldus tezamen een driedelig schema vormend: dat is een van de normale vormen, waarin een kleine helft der elementaire communicatie-eenheden haar uitdrukking vindt. Wij merken daarbij op, dat in 42 van de 412 gevallen het partikel *en/ne* tussen S en Vf. staat.

Schema A.Vf.S. (6) — Zinnen, weer gebouwd volgens een driedelig schema, waarbij de Andere zinsdelen, in één groep opgesteld, de zin openen en het Subject de zin afsluit terwijl het Verbum finitum in het midden staat, — de ogenschijnlijk zeer gewone vorm van een zin als: *morgen komt hij*, — zijn niettemin opvallend zeldzaam. Zij vertegenwoordigen 2.1%.

Schema Vf.S.R. (7) — Een derde driedelig schema met het Verbum finitum voorop, vervolgens het Subject en daarachter de Andere zinsdelen, — een normale structuur bij de vragende zin, — blijkt weer een figuur te zijn, die hoogst zelden voorkomt (0.3%). Bij één voorbeeld gaat het partikel *en* aan het Vf. vooraf.

Schema A.S.Vf.R. (9) — Deze zinsvorm wordt gekenmerkt door een vierdelige structuur, nl. een zinskern in rechte woordorde, voorafgegaan door een Aanloop en gevolgd door een Rest. De Andere zinsdelen zijn dus gesplitst in twee groepen, waarvan de ene de zin opent en de andere de zin afsluit. Ook deze vorm behoort met 1.9% tot de „iets meer frequente” onder de weinig voorkomende. Uit de exposés van § 11 en § 15 blijkt bovendien, dat bij 17 van de 18 voorbeelden van de naar dit schema gevormde zinnen zich verschijnselen voordoen die er op duiden, dat deze wijze van construeren aan bepaalde beperkende condities gebonden is, zodat hier eerder sprake kan zijn van een „bijzondere” dan van een „algemene” zinsvorm. Tenslotte zij opgemerkt,

dat in 6 gevallen het partikel *en/ne* tussen S. en Vf. geplaatst is.

Schema A.S.M.Vf. (10) — De zinnen van deze vierdelige vorm zijn weer zeer zeldzaam (0.2%). Zij vertonen na Aanloop de rechte woordorde en bovendien nog scheiding van Subject en Verbum finitum. De Andere zinsdelen staan dus weer gesplitst in twee groepen, waarvan de eerste voorop, de tweede tussen het Subject en het Verbum finitum geplaatst is. Blijkens de gegevens van § 15 is het mogelijk, dat ook deze vormgeving aan bepaalde voorwaarden gebonden is.

Schema S.M.Vf.R. (11) — Nu wij 42 voorbeelden, waarin de component M het partikel *en/ne* is, bij de vorm S.Vf.R. hebben ondergebracht, blijkt de „echte” zinsvorm S.M.Vf.R. even weinig gebruikelijk te zijn als de voorgaande. Wij vinden hem vertegenwoordigd door 2 voorbeelden (0.2%). De kenmerken zijn: vierdelig met het Subject voorop en dan achtereenvolgens: een gedeelte der Andere zinsdelen, het Verbum finitum en weer een gedeelte der Andere zinsdelen. Dat komt dus neer op scheiding van Subject en Verbum finitum en afsluiting van de zin door een Rest.

Schema A.Vf.S.R. (12) — Dit vierdelige schema symboliseert de vorm van de andere kleine helft der elementaire zinnen. Deze vorm is dus naast de vorm S.Vf.R. normaal voor dit zinstype. Het feit, dat wij één voorbeeld, waarin de Aanloop uit het partikel *en* bestond, naar de zinnen van de vorm Vf.S.R. verwezen hebben, doet niets af aan de bewijskracht van de 391 andere, waarin een eerste gedeelte der Andere zinsdelen als Aanloop de zin opent en een tweede gedeelte als Rest de zin afsluit terwijl de zinskern in geïnverteerde vorm in het midden staat.

Schema A.Vf.M.S. (13) — De kenmerken van deze zinsvorm zijn: vierdelig met opstelling der Andere zinsdelen in twee groepen, een als Aanloop en een als scheidend element tussen Verbum finitum en Subject, wat dus zeggen wil: gescheiden zinskern bij inversie. Met 3.2% is hij onder de weinig frequente zinsvormen nog de best vertegenwoordigde. Daar 12 van de 30 voorbeelden onpersoonlijke constructies zijn, moeten wij er rekening mede houden, dat ook het gebruik van deze zinsvorm ten dele van bepaalde condities afhankelijk is (vgl. § 15).

Schema Vf.M.S.R. (14) — Deze vierdelige vorm, — waarin bij inversie het Verbum finitum voorop staat en de Andere zinsdelen deels tussen het Verbum finitum en het Subject geplaatst zijn, deels als Rest de zin afsluiten, — speelt met 1 voorbeeld (0.1%) geen rol van enige betekenis.

Schema A.S.M.Vf.R. (15) — Hetzelfde geldt voor de eerste der vijfdelige vormen, waarbij de Andere zinsdelen zijn gesplitst in drie

groepen. De eerste opent de zin, de tweede staat tussen het, in rechte woordorde geplaatste, Subject en Verbum finitum, en de derde sluit de zin af. Nadat er 6 voorbeelden, waarin de component M gelijk is aan het partikel *en/ne*, naar het schema A.S.Vf.R. zijn overgebracht, blijft er 1 voorbeeld (0.1%) van een „echte” vorm A.S.M.Vf.R. over.

Schema A.Vf.M.S.R. (16) — De tweede der vijfdelige zinsvormen, met dezelfde opstelling der Andere zinsdelen ten opzichte van de zinskern als de voorgaande, echter met inversie in die kern. Met 24 voorbeelden (2.5%) behoort ook deze zinsvorm tot de weinig frequente structuren.

Schema Vf.R. (19) — Met dit schema komen wij op het terrein der eenledige zinnen. Ook hier vinden we geen grote getallen. Het tweedelige schema: Verbum finitum gevolgd door de Andere zinsdelen komt 19 maal voor (2%).

Schema A.Vf.R. (20) — Verdeling van de Andere zinsdelen over een Aanloop en een Rest met het Verbum finitum in het midden, zodat een driedelig schema ontstaat, vinden wij eveneens 19 maal (2%).

Niet alleen datgene wat bij gegeven bestaansmogelijkheid inderdaad voorkomt, is interessant, maar evenzeer datgene wat ontbreekt. Ook hieraan willen wij een ogenblik onze aandacht wijden.

De niet gerealiseerde vorm-mogelijkheden zijn de volgende :

Schema Vf.S. (2) — Dat betekent, dat zinnen van het eenvoudige tweedelige type met inversie (*komt hij*) in ons materiaal ontbreken ¹¹⁾.

Schema A.S.Vf. (3) — Evenmin vinden wij voorbeelden van driedelige zinnen, waarin de Andere zinsdelen gezamenlijk de zin openen gevolgd door het Subject en het Verbum finitum in rechte woordorde.

Schema S.M.Vf. (5) — Ook een driedelige structuur, berustend op een gezamenlijke opstelling van de Andere zinsdelen tussen het Subject en het Verbum finitum, komt niet voor. Zinnen van deze en de voorgaande vorm zijn echter in de Middelnederlandse poëzie zeker niet onbekend ¹²⁾.

Schema Vf. M.S. (8) — Dezelfde opstelling der Andere zinsdelen, maar met de omgekeerde volgorde der componenten van de zinskern, is al evenmin vertegenwoordigd, ofschoon dit een gangbare zinsvorm lijkt (*loopt daar iemand?*).

---

¹¹⁾ Dit ligt natuurlijk wel enigszins aan ons materiaal, dat in hoofdzaak uit verhalende teksten gekozen is. In dramatische teksten bestaat er meer kans dit zinstype te ontmoeten.

¹²⁾ Men vgl. Ferguut: enen vasten scilt hi greep (A.S.Vf.); Ferguut ten coninc orlof nam (S.M.Vf.).

Vf. (17) — Bij de eenledige zin komt het enkele Verbum finitum niet als „zin” voor.

A.Vf. (18) — Er zijn dus ook geen eenledige zinnen, waarbij de Andere zinsdelen gezamenlijk vóór het Verbum finitum staan en aldus een tweeledige constructie vormen.

18. Afzonderlijke vormkenmerken. Synthese en Conclusies

Na de bomen nu het bos. Na deze dubbele analyse van de frequenties der in de gevonden schema's gegeven combinaties van vormkenmerken en van de structuur dier combinaties gaan wij nu de daaruit verkregen gegevens synthetiseren om vervolgens onze conclusies te trekken. Wij beginnen met wat er ten aanzien van de in § 7 genoemde primaire vormkenmerken valt af te leiden en te concluderen.

Wij houden daarbij de gegevens der twee- en eenledige zinnen uit elkaar want, omdat deze laatste groep niet alle der zojuist bedoelde vormkenmerken kent, zou een vermenging der gegevens een onjuist beeld voor beide groepen opleveren.

Tweeledige zinnen.

Vormkenmerk 1: Het aantal vormcomponenten.

Tweeledige schema's (1-2)	3	0.3%
Driedelige schema's (3-8)	435	48.0%
Vierdelige schema's (9-14)	444	49.0%
Vijfdelige schema's (15-16)	25	2.7%
	<hr/> 907	

Conclusie: Bij de tweeledige elementaire zin is een groepering der zinsdelen in drie of vier vormcomponenten vrijwel vaste regel. M.a.w.: Zinnen bestaande uit een enkele zinskern zijn zeer zeldzaam. Er zijn vrijwel altijd nog Andere zinsdelen. Deze Andere zinsdelen staan of alle bij elkaar of in twee groepen verdeeld. Daarbij merken wij nog op, dat in de voorgaande § bleek, dat bij de driedelige zinnen de normale volgorde der vormcomponenten is: S.Vf.R. en bij de vierdelige zinnen A.Vf.S.R. Verder nog: dat bij de twee- en driedelige zinnen slechts de helft van het aantal vormmogelijkheden gerealiseerd is, terwijl zij bij de vier- en vijfdelige alle aanwezig zijn.

Vormkenmerk 2: Rechte woordorde of Inversie.

Rechte woordorde (schema 1, 3-5, 9-11, 15)	438	48.3%
Inversie (schema 2, 6-8, 12-14, 16)	469	51.7%
	<hr/> 907	

Conclusie: Rechte woordorde en inversie blijken in ongeveer gelijke frequentie voor te komen. Geen van beide figuren is dus typisch voor de elementaire zin.

Vormkenmerk 3: Scheiding van Subject en Verbum finitum.

Scheiding (schema 5, 8, 10, 11, 13-16)	60	6.6%
Geen scheiding (schema 1-4, 6, 7, 9, 12)	847	93.4%
	<hr/> 907	

Conclusie: De aaneengesloten opstelling van het Subject en het Verbum finitum is kenmerkend voor de vorm van de elementaire zin. Wat de combinatie van dit en het voorgaande vormkenmerk ons nog te concluderen geeft komt straks ter sprake.

Vormkenmerk 4: Inleiding van de zin door een Aanloop.

Aanloop (schema 3, 6, 9-10, 12-13, 15-16)	486	53.6%
Geen aanloop (schema 1-2, 4-5, 7-8, 11, 14)	421	46.4%
	<hr/> 907	

Conclusie: Er is een licht overwicht van de zinnen die met een Aanloop beginnen. M.a.w. al kan er in het algemeen gezegd worden, dat het openen van de zin met een of meer andere zinsdelen geen typische regel bij het construeren van de elementaire zin is, toch bestaat er een zekere voorkeur voor deze vormgeving.

De combinatie van dit vormkenmerk met het tweede zullen wij aanstonds in ogenschouw nemen.

Vormkenmerk 5: Afsluiting van de zin door een Rest.

Rest (schema 4, 7, 9, 11-12, 14-16)	852	93.9%
Geen Rest (schema 1-3, 5-6, 8, 10, 13)	55	6.1%
	<hr/> 907	

Conclusie: Het is een vrijwel vaste regel, dat de elementaire zin afgesloten wordt door een of meer groepen Andere zinsdelen.

Combinatie van het vormkenmerk 4 en 5 komt weer straks aan de orde.

De bovenstaande conclusie combinerend komen wij, inzake de primaire vormkenmerken, tot deze algemene gevolgtrekking:

De tweeledige elementaire zin wordt gekenmerkt door:

1. Een drie- of vierdelig vormschema.
2. Aangesloten opstelling van Subject en Verbum finitum.
3. Afsluiting door een Rest (=Andere zinsdelen).

Eenledige zinnen.

De karakteristiek van de eenledige zinnen is heel wat eenvoudiger. Wij kunnen haar ineens aflezen uit de cijfers van de tabel in § 16.

De kenmerken van dit zinstype zijn:

1. Een twee- of driedelig vormschema (50% + 50%).
2. Afsluiting door een Rest (= Andere zinsdelen) (100%).

Hiernaast merken wij ter zake van het 1e vormkenmerk nog op, dat het eendelige schema (Vf.) en een der tweeledige schema's (A.Vf.) niet vertegenwoordigd zijn, en ter zake van het 4e, dat een Aanloop niet typerend is, daar deze component een frequentie heeft van 50%.

Stellen wij de vergelijkbare cijfers van de twee- en eenledige zinnen naast elkaar dan zien we tussen die voor de kenmerken Aanloop en Rest een merkwaardige overeenstemming. Wij kunnen derhalve besluiten, dat ongeveer de helft van alle elementaire zinnen met een Aanloop beginnen en dat zij vrijwel alle met een Rest besluiten. De laatste helft van deze constatering betekent dus, dat de Rest een typerend kenmerk van „de” elementaire zin is.

Na de primaire vormkenmerken, vragen wij nog even de aandacht voor het secundaire vormkenmerk (vgl. § 8). Daar dit voor de tweeledige en eenledige zinnen beide van gelijke waarde is, maken wij aanvankelijk geen onderscheid tussen deze zinstypen.

Enkelvoudig	291	30.8%
Samengesteld	654	69.2%

Er zijn dus in het algemeen ruim 2 maal zoveel samengestelde als enkelvoudige zinnen.

Voor de tweeledige is de verhouding: 31.5% naast 68.5%

Voor de eenledige: 13.2% naast 86.8%

Bij de eenledige zinnen komt samenstelling dus heel wat frequenter

voor dan bij de tweeledige. Wij zouden haast kunnen zeggen, dat de samengestelde vorm voor het eerstgenoemde type de normale is.

19. Enkele combinaties van vormkenmerken. Synthese en conclusies

Van de vele mogelijke combinaties der verschillende vormkenmerken willen wij de volgende als de meest belangrijke nog even ter sprake brengen.

Driedelig + Aanloop of Rest.

Driedelig + Aanloop (schema's 3, 6)	20	4.6%
Driedelig + Rest (schema's 4, 7)	415	95.4%
	<hr/> 435	

Wanneer de Andere zinsdelen bij elkaar staan, fungeren ze dus in de regel als sluitstuk van de zin. Deze conclusie vult de in de vorige § sub kenmerk 1 gegevene nader aan.

Scheiding van S. en Vf. + Rechte woordorde of Inversie.

Scheiding + Rechte woordorde (schema's 5, 10-11, 15)	5	8.3%
Scheiding + Inversie (schema's 8, 13-14, 16)	55	91.7%
	<hr/> 60	

De scheiding van Subject en Verbum finitum blijkt dus zo goed als geheel beperkt te blijven tot zinnen met inversie, m.a.w. bij rechte woordorde komt deze scheiding nauwelijks voor. Hiermede hebben wij een precisering gevonden van onze conclusie uit de voorgaande § sub kenmerk 3.

Aanloop + Rechte woordorde of Inversie.

Aanloop + Rechte woordorde (schema 3, 9-10, 15)	21	4.3%
Aanloop + Inversie (schema 6, 12-13, 16)	465	95.7%

Na Aanloop volgt dus zo goed als altijd inversie.

De rechte woordorde is onder deze conditie een zeer grote zeldzaamheid. Deze conclusie werpt tevens meer licht op die van de vorige § sub kenmerk 2. Van de 438 rechte woordorde-gevallen komen er slechts 21 na Aanloop voor. Van de 469 gevallen van inversie zijn er slechts 4 „spontaan”, d.w.z. niet door Aanloop geconditioneerd.

Combinaties waar het secundaire vormkenmerk mede in betrokken is, zijn :

Aantal vormcomponenten + Enkelvoudig of Samengesteld.

Tweeledige zinnen: 2-delig: e/s ¹³⁾	3 / 0	100.0% / 0.0%
3-delig: e/s	157 / 278	36.1% / 63.9%
4-delig: e/s	118 / 326	27.6% / 72.4%
5-delig: e/s	8 / 17	32.0% / 68.0%
	<hr/> 286 / 621	

Eenledige zinnen: 2-delig: e/s	4 / 15	21.1% / 78.9%
3-delig: e/s	1 / 18	5.3% / 94.7%
	<hr/> 5 / 33	

Wij constateren, dat met het aantal vormcomponenten ook het percentage van het verschijnsel der samenstelling stijgt, waardoor het des te merkwaardiger is, dat bij vijf componenten weer een daling optreedt. Dat betekent dus, dat er bij de samengestelde zinnen een voorkeur aan de dag komt voor een constructie, waarin de Andere zinsdelen in twee groepen worden gesplitst.

Uit de 100% enkelvoudigheid van de tweeledige zinnen, zou men kunnen afleiden, dat het Subject, als het uitsluitend van een Verbum finitum vergezeld gaat, zeer zelden de vorm van een bijzin heeft. Het gering aantal voorbeelden maant echter tot voorzichtigheid bij het trekken van een conclusie in dezen.

Aanloop / Geen Rest + Enkelvoudig of Samengesteld.

Aanloop / Geen Rest (schema 3, 6, 10, 13) + Enkelv.	14	26.9%
Aanloop / Geen Rest + Samengest.	38	73.1%
	<hr/> 52	

Rest / Geen Aanloop + Enkelvoudig of Samengesteld.

Rest / Geen Aanloop (schema 4, 7, 11, 14) + Enkelv.	152	36.4%
Rest / Geen Aanloop + Samengest.	266	63.6%
	<hr/> 418	

Uit deze cijfers zien wij, dat onder de Andere zinsdelen, die als Aanloop de zin openen, de bijzin-vorm frequenter is dan onder die welke als Rest de zin afsluiten. Anders gezegd: er bestaat een neiging om de bijzinnen bij voorkeur vóóran in de zin

¹³⁾ e = enkelvoudig; s = samengesteld.

te plaatsen. Dit verklaart wellicht de verschijnselen, die wij bij de onmiddellijk hieraan voorafgaande combinatie hebben geconstateerd. Het verschil tussen 3- en 4-delige constructies bij de tweeledige zinnen en tussen de 2- en 3-delige constructies bij de eenledige zinnen berust in verreweg de meeste gevallen juist op het al of niet aanwezig zijn van een Aanloop. Een nader onderzoek van de Aanloop en de Rest zal ons echter pas zekerheid in deze kwestie kunnen verschaffen.

20. De afzonderlijke schema's. Synthese en conclusies

Uit de abstractie der vormkenmerken keren wij nu nog even terug tot de realiteit der schema's. Als wij de cijfers van de tabel in § 16 nog eens bekijken, kunnen wij daaruit nog verschillende gegevens afleiden.

Het valt op, dat de vormen S.Vf. (1) en Vf.M.S.R. (14) uitsluitend in enkelvoudige zinnen gevonden worden, terwijl de vormen S.M.Vf.R. (11) en A.S.M.Vf.R. (15) alleen in samengestelde zinnen optreden. Bij de geringe frequentie, waarin zij voorkomen, zegt dit echter niet veel. Verder constateren wij nog, dat de vormen A.S.Vf.R. (9) en A.Vf.R. (20) bijna geheel vertegenwoordigd worden door samengestelde zinnen. Wat de eerstgenoemde betreft herinneren wij er aan, dat daarbij in 16 van de 18 gevallen de zin wordt ingeleid door een conditionele of concessieve bijzin. Bij de tweede is dit het geval in 8 van de 19 voorbeelden, zodat hier de zinsvorm in mindere mate van de omstandigheden afhankelijk blijkt.

Dan willen wij nog even wijzen op de verhouding tussen de vormen S.Vf.R. (4) en A.Vf.S.R. (12) bij enkelvoudige en samengestelde structuur.

Bij enkelvoudige structuur overtreft de vorm S.Vf.R. in aantal de vorm A.Vf.S.R.; bij samengestelde structuur is dat juist andersom.

Bij de vormen Vf.R. (19) en A.Vf.R. (20) zien wij hetzelfde. Er bestaat in dit opzicht dus een parallel tussen de normale vormen van de twee- en eenledige zinnen.

Uit de frequenties der verschillende schema's blijkt, dat deze in vier frequentie-groepen kunnen worden verdeeld.

1. De geheel ontbrekende: de schema's Vf.S. (2), A.S.Vf. (3), S.M.Vf. (5), Vf.M.S. (8), Vf. (17) en A.Vf. (18).
2. De zeer zeldzame: de schema's S.Vf. (1), Vf.S.R. (7), A.S.M.Vf. (10), S.M.Vf.R. (11), Vf.M.S.R. (14) en A.S.M.Vf.R. (15).
3. De zeldzame: de schema's A.Vf.S. (6), A.S.Vf.R. (9),

A.Vf.M.S.(13), A.Vf.M.S.R.(16), Vf.R.(19) en A.Vf.R.(20).

4. De prominente of normale: de schema's Vf.S.R. (4) en A.Vf.S.R. (12).

De schema's van de eenledige zin vallen dus in de groepen 1 en 3.

Ook de eenledige zin als zodanig blijkt tegenover de tweeledige zin een zeldzame constructie te zijn (4% / 96%), zodat wij het laatstgenoemde type als het normale moeten beschouwen.

Tenslotte: Het totaal aantal van 945 elementaire zinnen vertegenwoordigt 47% van ons gehele materiaal. Onze laatste en meest algemene conclusie van dit eerste hoofdstuk is dus, dat voorzover ons onderzoek als normgevend voor het Middelnederlands geestelijk proza mag worden beschouwd, de kleine helft van de zinnen hierin geconstrueerd zijn op het grondplan van één primair vormschema, d.w.z. primair bestaan uit één enkele gesloten groep vormcomponenten.

21. Individuele aspecten

Tot besluit van dit hoofdstuk, in vogelvlucht, nog iets over het individuele taalgebruik. Wij bepalen ons hierbij tot een achttal figuren onder de meer belangrijke auteurs, wier werk door de grootste individuele aantallen zinnen in ons materiaal is vertegenwoordigd. Wij doen dit, omdat bij kleinere getallen het toeval een te grote rol gaat spelen. En wij kiezen dan de tekst van: het Leven van Jesus (LJ.), Brugman (Br.), Hadewijch (H), Ruusbroec (R), Des coninx summe (CS), Dirc van Delf (DD), Onser liever vrouwen miraculen (M) (hieruit de legende van Beatrijs) en de Enkele gebeden (G)¹⁴⁾.

Alweer om de toevalsfactor uit te schakelen vergelijken wij deze teksten alleen op die criteria waarvoor ons grotere getallen ter beschikking staan. Op deze wijze hopen wij het nadeel, dat in dit opzicht ontstaat, doordat het aantal zinnen per individuele tekst vrij gering is, zo klein mogelijk te houden. Wij vergelijken derhalve de individuele teksten op de gegevens omtrent 1: de frequentie-verhouding der schema's S.Vf.R. en A.Vf.S.R., 2: de verhouding der frequentie van de gezamenlijke enkelvoudige en de gezamenlijke samengestelde zinnen, 3: de verhouding der frequentie van twee- en eenledige zinnen en 4: de verhouding van het aantal elementaire zinnen in een bepaalde tekst tot het totaal aantal zinnen uit die tekst. Dit alles in vergelijking met de algemene cijfers geldig voor het volledige materiaal.

---

¹⁴⁾ Men vergelijk de lijst op blz. 151.

Wij krijgen dan (uitgedrukt in procenten) het volgende te zien.

	Algemeen.	Individuele teksten.							
		Lj.	Br.	H.	R.	CS.	DD.	M.	G.
1. S.Vf.R.	43.6	21.9	48.2	37.8	39.5	46.4	70.8	47.6	30.8
A.Vf.S.R.	41.3	40.6	44.6	48.2	43.0	39.3	20.8	49.2	46.2
Overige	15.1	37.5	7.2	14.0	17.5	14.3	8.4	3.2	23.0
2. Enkelv.	30.8	18.8	41.1	16.2	45.3	28.6	14.6	33.3	46.2
Samengest.	69.2	81.2	58.9	83.8	54.7	71.4	85.4	66.7	53.8
3. Tweeledig.	96.0	81.2	98.2	91.9	100	100	100	100	100
Eenledig.	4.0	18.8	1.8	8.1	—	—	—	—	—
4. Elem. zinnen	47.0	42.1	53.8	52.9	57.3	37.3	46.6	52.5	16.3

Op grond van deze cijfers moeten wij tot de conclusie komen, dat het individuele taalgebruik in sommige gevallen nogal afwijkt van wat wij als „normaal” hebben leren kennen. Daar echter het onderzoek van dit individuele taalgebruik buiten ons bestek valt, gaan wij niet verder op de bovenstaande gegevens in. Wij hebben ze, zoals wij aan het slot van hoofdstuk I reeds opmerkten, slechts even ter sprake willen brengen. Maar intussen blijkt toch wel, dat deze steekproeven interessante perspectieven openen voor een onderzoek van de taal van verschillende auteurs. In verband hiermede willen wij nog even wijzen op het aantal schema-vormen dat per auteur op diens totaal aantal elementaire zinnen voorkomt. Deze verhouding is een soort „variatie-index” van zijn stijl. Wij vinden dan ¹⁵⁾:

Lj.	Br.	H.	R.	CS.	DD.	M.	G.
$\frac{9}{32}$	$\frac{6}{56}$	$\frac{7}{37}$	$\frac{6}{86}$	$\frac{7}{28}$	$\frac{5}{48}$	$\frac{4}{63}$	$\frac{4}{13}$
of vereenvoudigd:							
$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{9}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{14}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{16}$	$\frac{1}{3}$

Naarmate deze index kleiner is, is de stijl armer aan afwisseling in zinsvorm. Het quotient $\frac{1}{3}$ wijst dus op een rijke variatie in dit opzicht in de tekst G en het quotient $\frac{1}{16}$ op een zekere eentonigheid in de tekst M. Uiteraard moeten wij bij het bepalen van deze index uitgaan van een betrekkelijk klein aantal zinnen, daar anders altijd vrijwel alle schemavormen vertegenwoordigd zullen zijn ¹⁶⁾. Om enige zekerheid te verkrijgen zal het dus nodig zijn met een gelijk aantal zinnen de proef enige malen te herhalen op verschillende punten in eenzelfde tekst.

¹⁵⁾ In de verhoudingen van de bovenste rij geeft het eerste cijfer het aantal schema-v o r m e n aan, het tweede het totaal der elementaire zinnen.

¹⁶⁾ Bij een groot aantal zinnen vormt de frequentie van de afzonderlijke schema's een aanwijzing omtrent variatie in de zinsvorm. Men vergelijkte wat reeds in de hierboven gegeven opgave der frequentieverhouding: S.Vf.R. / A.Vf.S.R. / Overige, op dit punt zichtbaar wordt.

HOOFDSTUK III

DE VORM VAN DE SAMENGETROKKEN ZINNEN

22. Inleidende opmerkingen

De benaming „samengetrokken zin” berust op verschijnselen die liggen op het terrein van de innerlijke syntactische structuur en behoort derhalve eigenlijk niet thuis in de terminologie van de uiterlijke syntactische vorm. In die uiterlijke vorm wordt immers niets „samengetrokken”. Daar is alleen maar sprake van een opeenvolging van vormcomponenten. Maar omdat de bedoelde term nu eenmaal algemeen gebruikelijk is ter aanduiding van zinnen, die naar hun uiterlijke gedaante zijn opgebouwd uit een volledige en een of meer onvolledige groepen van vormcomponenten, zullen wij er ons in het vervolg van blijven bedienen bij het benoemen van deze categorie van zinnen.

De onderlinge rangschikking van de volledige en de onvolledige groep (of groepen) vormcomponenten, waarin zoals vanzelf spreekt de innerlijke structuur haar invloed doet gelden, vormt de basis voor een eerste indeling der samengetrokken zinnen. Wij onderscheiden nl. 1. een categorie waarbij de volledige groep vormcomponenten voorop staat en de onvolledige groepen volgen, 2. een categorie waarbij de onvolledige groepen vooraan staan en de volledige groep de zin afsluit, 3. een categorie waarbij de onvolledige groep of groepen in de volledige groep zijn opgenomen.

Bij de schifting en ordening van ons materiaal bleken de zinnen van de eerste categorie niet alleen verreweg het talrijkst te zijn, maar ook de enige die zonder meer met behulp van onze schema's naar hun vorm konden worden gekarakteriseerd. De overige vereisten alle enig nader commentaar of maakten een verdere differentiatie in de vormcomponenten en daarmee in de schematische formulering noodzakelijk. Daarom hebben wij deze laatste bij de dubia¹⁾ terzijde gelegd en behandelen wij uitsluitend de zinnen die een vormschema hebben

---

¹⁾ Vgl. Hfst. I, § 9.

waarin het elementaire schema voorop staat en de partiële schema's volgen. Een algemeen vormkenmerk, dat boven de bijzondere vorm-eigenaardigheden der afzonderlijke elementen uitgaat, vinden wij in het aantal der partiële schema's, dat per samengetrokken zin voorkomt. Daarop baseren wij dan ook de hoofdingeling van dit hoofdstuk. Volgens rangschikken wij de zinnen naar de vorm van het elementaire schema, juist zoals wij dat in het voorgaande hoofdstuk gedaan hebben. Daar het elementaire schema bij de samengetrokken zinnen het uitgangspunt vormt waarop de gehele constructie voortbouwt, noemen wij het in dit geval liever het basisschema. Tenslotte ordenen wij dan de zinnen die van hetzelfde basisschema uitgaan, naar de verschillende vormen van de partiële schema's. Omdat deze partiële schema's niet, zoals de elementaire schema's, autonoom zijn maar defectieve vormen van die elementaire schema's, hebben wij voor hun vormen geen van te voren opgesteld systeem ontworpen; wij stellen die eenvoudig a posteriori vast.

Bij de nu volgende exposés en samenvattingen houden wij weer rekening met het secundaire vormkenmerk (enkelvoudig/samengesteld).

23. Zinnen met één partieel schema. Exposé van het materiaal

1. Uitgaande van het schema S.Vf.R. (4) 55 vbb.
- a. Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - Vf.R.) 48 vbb.
  - 35 R. Si **es** sterc ende wijs, | ende | **stervet** node.
  - 598 M. Ende | si **hadde** ontfermicheit over die kinder | ende | **wiste** niet wat si daer mede doen soude.
  - 21 R. De blixenen die daer-ute comen **openen** ons den hemel | ende | **toonen**²⁾ ons licht ende waerheit.
  - 1908 EM. Meer | die gheselle, daer hem van gheboeden was dat he oen myt hem wtleiden solde, die **hadde** myt hem novicius gheweest | ende | **hadde** myt hem ontfangen al wasset te vergheves dat hillige habyt.
- b. Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - S.R.) 5 vbb.
  - 422 DD. Die wide oghen **beteikenen** gaern dwaesheit | die enghe sloten ogen onghestadicheit.
  - 1431 Bl. De watere die onder den hemel sijn, **werden** vergadert in ene stat, | ende | de droecheit openbare.
- c. Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - S.) 1 vb.
  - 1590 AT. Doghende **proeven** de minne | ende niet | soeticheit.

---

²⁾ Aldus bij De Bruin.

- d. Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - Vf.) 1 vb.
1278 LjL. Ende | s y is haestelic opghestaen | ende | **ginc**.

2. Uitgaande van het schema A.Vf.S. (6) 12 vbb.

Zinnen van de vorm (A.Vf.S. - Vf.R.).

1847 U. Alle doechden **scuwen** si, | ende | **gheliken** beesten.

709 SB. Doe **quam** syn huus vrouwe ende syn kinder
ende alle sine vriende, | ende | en **konden** hem daer niet
to ghebrenghen dat hi hem yet biechten woude.

1887 EM. In eenre nacht naeder metten, alse die ander sieken rusteden,
soe **wakede** hie | ende | **bedede** nae synre ghewoente, want hi seer
vuerich was.

Bij de laatste twee voorbeelden enige toelichting. In 709 begint de partiële zin met het partikel *en*, zodat deze ook te formuleren zou zijn met A.Vf.R. Maar op de in Hfst. II, § 11 (bij het schema S.M.Vf.R.) vermelde gronden beschouwen wij deze constructie als een variant van de vorm Vf.R. en plaatsen haar derhalve onder de voorbeelden van dit schema.

In 1887 komt een zin voor, ingeleid door *want*. Deze zin hebben wij hier, op grond van de uiteenzettingen omtrent de vorm als criterium voor afhankelijkheid (vgl. Hfst. II § 10), als bijzin opgevat.

3. Uitgaande van het schema A.S.Vf.R. (9) 1 vb.

Zinnen van de vorm (A.S.Vf.R. - Vf.R.).

1599 AT. Want | alse de doechden vroech gheplant sijn inder zielen
ende met langher oefeninghen vaste gefondeert, al mendert dan de
suetheit, de doechde **doen** hare nature | ende | **werken** altoes
der minnen werc.

Evenals bij bijna alle voorbeelden van elementaire zinnen van de vorm A.S.Vf.R. (vgl. Hfst. II, § 15), blijkt ook hier weer een concessieve bijzin onmiddellijk aan de zinskern-in-rechte-woordorde vooraf te gaan.

4. Uitgaande van het schema A.S.M.Vf. (10) 1 vb.

Zinnen van de vorm (A.S.M.Vf. - A.Vf.).

156 L. Maar | wat dese woedeghe minnare Gods claeghet ende weder
claeghet over Gode ende oec over die minne, soe hi meer ende meer
claecht ende weder claecht over Gode, soe hem die minne in
lanc so meer onrecht **doot** | ende | men antwerden **geeft**.

Ook bij deze zin treedt het schema A.S.M.Vf., evenals in § 15 van Hfst. II, weer op onder de omstandigheid, dat in de Aanloop een „bij-zin van verhouding” voorkomt.

5. Uitgaande van het schema A.Vf.S.R. (12) 58 vbb.

a. Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. - Vf.R.) 54 vbb.

1347 P. Doe **namen** si die ander hant | ende | **trockense** hem uut.

1760 LJ. Doe **ghinc** de vader te hem dar buten | ende | **bat** hem dat hi quame.

1900 EM. Ende | doe hie nyemande en sach, **lechde** hie dat hoevet weder neder | ende | **ontsliep**, mer niet inden heren.

658 Chr. Doe dat haer vader hoorde, **smeecte** hise | ende | **nodese** datsi den afgoden offeren soude.

Bij één voorbeeld (558 M) begint de partiële groep weer met het partikel *en*.

b. Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. - S.R.) 2 vbb.

1730 LJ. En is uwe ziele niet beter dan spise | ende | u lichame dan cleder?

De component A is hier weer het partikel *en*, zodat wij dit voorbeeld liever formuleren als (p) (Vf.S.R. - S.R. en het daarmede rangschikken onder de zinnen die uitgaan van het schema Vf.S.R. (7).

1386 Br. Alle tijt **bleven** si inder scheemten | ende | **Ihesus** inder eeren voer Gode ende voer die werlt, hoewal dat se hem niet en beteren.

c. Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. - S.). 1 vb.

1026 GG. Ende | daerom **blijft** haer herte onbesloten | ende | hoer mont.

d. Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. - Vf.S.R.). 1 vb.

1859 U. Wair om **bist** u onderdanich den gheboden des duvels | ende **lopes** te mit wille in den banden synre stricken?

6. Uitgaande van het schema A.Vf.M.S. (13) 5 vbb.

Zinnen van de vorm (A.Vf.M.S. - Vf.R.).

283 TV. Doe **vergraemde** hem cristus | ende | **warpane** inden afgront vander hellen.

1595 AT. Dus ghedaenre suetheit **ghevoelt** alse wel de onvolmaecte alse de volmaecte | ende | **waent** sijn in groter minnen, om dat hy sueticheden ghesmaket, nochtan niet puer, mer gheminghet.

732 K. Mer | in dier tijt als alle die heylige scare der megeden gedodet

waren, was daer mede bi die coninc vanden rijn | ende | sach die heyilige mageden so ongenadelic doden.

842 SG. Want | hoe wael dit gebenedide schaepstal onse erf is ende ons mit recht toe hoert, nochtans beletten ons dat die boese geesten, | ende | arbeyden sonder onderlaet ons dat te onttrecken, op dat wij in dat besit nyet en comen.

Bij 1595 merken wij op, dat de woorden *alse wel*, die de component M vormen, tezamen met het volgende *alse* dienen om de twee delen waaruit het Subject bestaat, nevenschikkend te verbinden. Daarom lijkt het ons beter de gehele passage: *alse wel . . . volmaecte* als Subject te beschouwen en de elementaire zin te formuleren als A.Vf.S. (6).

Bij 732 en 842 is het mogelijk aan de partiële zin het karakter van een relatieve bepaling (ingeleid door *ende*) bij het Subject uit de elementaire zin toe te kennen³⁾. Op grond van de gang der gedachte, zoals die in de woordenkeus tot uitdrukking komt, en vooral op grond van de woordorde in de partiële zin, (het Vf. staat geheel vooraan, d.i. op een plaats, die onmiddellijk aansluit aan de plaats waar het Subject zou hebben gestaan indien het uitgedrukt ware) menen wij echter te moeten besluiten, dat wij hier wel degelijk met nevengeschikte partiële zinnen te doen hebben.

7. Uitgaande van het schema A.Vf.M.S.R. (16) 3 vbb.

Zinnen van de vorm (A.Vf.M.S.R. - Vf.R.).

536 M. Doe becoerde haer die duvel noch tot meerre sonden | ende | brochtse daer toe dat si mit haren lichaam dat ghelt wan daer si mit haren kinderen of levede.

639 Bb. Doe si na veel pinen gestorven was, worpense die ioden int water bider stat | ende | vergaderden op hoer veel steens.

24. Zinnen met één partieel schema. Samenvatting en conclusies

Rekening houdend met de in de voorgaande § gemotiveerde verplaatsing van enkele voorbeelden naar een andere vormcategorie, kunnen wij voor de samengetrokken zinnen met één partiële zin de volgende frequentie-cijfers noteren. Daarbij maken wij weer een onderscheid op grond van het secundaire vormkenmerk⁴⁾.

³⁾ Vgl. Hfst. I, blz. 24.

⁴⁾ De aanduiding:

e.e betekent: elementair en partieel schema beide enkelvoudig.

e.s: elementair schema enkelvoudig, partieel schema samengesteld.

s.e: elementair schema samengesteld, partieel schema enkelvoudig.

s.s: beide schema's samengesteld.

	Totaal	e . e	e . s	s . e	s . s
(S.Vf.R. - Vf.R.)	48	19	23	4	2
(- S.R.)	5	3	—	1	1
(- S.)	1	1	—	—	—
(- Vf.)	1	1	—	—	—
	55	24	23	5	3
(A.Vf.S. - Vf.R.)	13	3	9	—	1
(Vf.S.R. - S.R.)	1	1	—	—	—
(A.S.Vf.R. - Vf.R.)	1	—	—	1	—
(A.S.M.Vf. - A.Vf.)	1	—	—	1	—
(A.Vf.S.R. - Vf.R.)	54	16	19	8	11
(- S.R.)	1	—	1	—	—
(- S.)	1	1	—	—	—
(- Vf.S.R.)	1	1	—	—	—
	57	18	20	8	11
(A.Vf.M.S. - Vf.R.)	4	1	1	1	1
(A.Vf.M.S.R. - Vf.R.)	3	—	2	1	—
	135	47	55	17	16

Wij willen hier aan deze cijfers alleen die conclusies verbinden welke betrekking hebben op de samengetrokken zin als geheel en voor zover hij uit twee elementen (elementaire en partiële zin) bestaat. Aan hetgeen er omtrent de vorm van deze elementen afzonderlijk valt op te merken, zullen wij pas onze aandacht besteden, als wij alle typen van samengetrokken zinnen, die in dit hoofdstuk aan de orde zijn, behandeld hebben.

Binnen de aldus gestelde grenzen constateren wij dan vooreerst, dat het totale aantal samengetrokken zinnen met één partieel schema 6.8% van het volledige materiaal vertegenwoordigt. Dit betekent, dat dit zinstype, — tegenover de frequentie (47%) der elementaire zinnen, — betrekkelijk zeldzaam is.

In verband met de algemene bouw merken wij op, dat er in de partiële zin in de regel geen vormcomponent optreedt, die niet reeds in het schema van de elementaire basis-zin voor komt. Slechts bij 17 voorbeelden, — de zinnen van de vorm (A.S.Vf. - Vf.R.) en (A.Vf.M.S. - Vf.R.), — vinden we in de partiële zin een component (i.c. de component R.) die ten opzichte van de elementen van de basis-zin „nieuw” is. Dat wil dus zeggen, dat in het algemeen (87.4% van de gevallen) het

combineren van inhoudseenheden zó geschiedt, dat in de uitdrukkingsvorm eenvoudig voortgeborduurd wordt op een eenmaal gekozen zinschema. Slechts enkele malen (12.6%) komt het voor, dat van de aanvankelijk geconcipieerde vorm wordt afgeweken en de constructie volgens een ander patroon wordt voortgezet.

En dit gebeurt blijkbaar dan nog alleen, wanneer het aanvankelijk schema niet door een R wordt afgesloten, — m.a.w. wanneer de elementaire zin niet eindigt op een wijze die wij als normaal voor deze zin hebben leren kennen. In deze omstandigheden biedt de partiële zin dan nog de — aangegrepen — gelegenheid om het geheel te beëindigen in overeenstemming met een regel, die niet alleen geldt voor de elementaire zinnen, maar op grond van het feit dat 131 (97%) van de samengetrokken zinnen eveneens sluiten met een groep Andere zinsdelen, ook voor dit zinstype van kracht blijkt te zijn.

Verder zien wij uit de gegeven cijfers, dat de meest algemene vormen van de zinnen met één partiëel schema zijn: de vormen (S.Vf.R. - Vf.R.) (35.6%) en (A.Vf.S.R. - Vf.R.) (40%). Een derde figuur, die nog meetelt, is de vorm (A.Vf.S. - Vf.R.) (9.6%). Daar de structuureigenaardigheden waardoor deze en de overige vormen van dit zinstype gekenmerkt worden, gegeven zijn in de structuureigenaardigheden der beide elementen waaruit zij zijn opgebouwd, zullen wij eerstgenoemde nu niet nader bespreken. Zij komen aan de orde bij de behandeling van die afzonderlijke elementen die, — zoals gezegd, — aanstonds zal volgen als wij ook de overige typen van samengetrokken zinnen zullen hebben geanalyseerd.

Voor wij daartoe overgaan willen wij nog even de cijfers uit onze tabel bezien welke betrekking hebben op het secundaire vormkenmerk. Wij onderscheiden daarin duidelijk twee frequentiegroepen; nl. e.e en e.s naast s.e en s.s, respectievelijk met 34.8% en 40.7% naast 12.6% en 11.9%. In het algemeen bestaan derhalve de samengetrokken zinnen of uit twee enkelvoudige elementen of uit een enkelvoudige elementaire zin en een samengestelde partiële zin. En hieruit volgt weer, dat 75.5% of driekwart van deze zinnen begint met een enkelvoudige elementaire zin. Synthetiseren wij de cijfers voor de partiële zin, dan blijkt dat slechts 47.4% daarvan enkelvoudig is. De bijzinnen, die in een samengetrokken zin voorkomen, staan dus in de regel in de partiële zin. Wij wijzen er nog op, dat de afzonderlijke zinsvormen op dit punt nog al enige variatie te zien geven. Nader op deze bijzonderheden in te gaan, zou ons te ver voeren en bovendien: de geringe frequenties maken de basis voor een conclusie minder betrouwbaar.

Wij laten het dus hierbij en beginnen nu ons exposé van de overige typen der samengetrokken zinnen en hun vormen.

25. Overige samengetrokken zinnen. Exposé van het materiaal

A. Zinnen met twee partiële schema's.

1. Uitgaande van het schema S.Vf.R. (4) 13 vbb.

a. Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - Vf.R. - Vf.R.) 12 vbb.

1342 P. Si **namen** dat cruce | ende | **worpen** hem vanden rugghe
| ende | **toghen** die god vereenechden mensche sine cledere uut.

382 PV. Ende | hi **sach** ter poerten in waert | ende | **sach** dat dit
lantschap claeerre was dan der sonnen schijn | ende | **begherde** daer
seer in te gaen.

685 Chr. Maer | **cristina nam** van haren vleessche | ende | **werpt**
in haers vader ansichte | ende | **seide**: Nemt tyran ende eet tvleesch
dat van di ghewonnen es.

b. Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - Vf. - Vf.R.) 1 vb.

829 SG. Die dorre roese van Jhericho **loeck** hoer op
| ende | **bloeyden** | ende | **gaf** wt zueten roeck.

2. Uitgaande van het schema A.Vf.S. (6) 3 vbb.

Zinnen van de vorm (A.Vf.S. - Vf.R. - Vf.R.).

1403 EE. Ende | als die lieden sliepen **quam** sijn viant | ende | **zieu**
daer op crocken in midden der taerwen | ende | **ghinc** wech.

3. Uitgaande van het schema A.Vf.S.R. (12) 11 vbb.

Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. - Vf.R. - Vf.R.).

720 SB. Doe **wert** hi ziec | ende | **viel** in enen wantroest | ende | en
woude niet biechten.

1081 Lb. Doe **genck** hi nedersitten | ende | **sprac** totten honden
| ende | **segede**: Ick sal in gehorsomheit die peerde halen; . . . [volgt
voortzetting van de directe rede].

Bij 720 vinden wij in het tweede partiële schema weer niet de regelmatige vorm Vf.R., maar de variant (p)Vf.R. Bij 743 K. is dit het geval bij het eerste partiële schema.

B. Zinnen met drie partiële schema's.

1. Uitgaande van het schema S.Vf.R. (4) 4 vbb.

Alle partiële schema's hebben de vorm Vf.R.

1166 Th. Sy **reineget** die ziele van sonden | ende | **trectse** opwert
gode te minnen met ganser herten ende wt alre begeerten ende ver-
stant | ende | **vervolletse** | ende | **ontstectse** met wonderliker sue-
ticheit.

514 M. Ende | si **ontsloet** alle die doren | ende | **ghinc** in dat choer

voor dat heilige sacrament | ende | **claghede** gode hoe swaerliken
dat si becoert was | ende | **bat** om gracie die becoringhe weder
te staen.

2. Uitgaande van het schema A.Vf.S. (6) 2 vbb.

Alle partiële schema's hebben de vorm Vf.R.

1083 Lb. Ende | rechtevoert **gengen** die honde | ende | **liepen**
hene | ende | **haelden** die peerde, | ende | **dreven** sie voer dat cloester.

3. Uitgaande van het schema A.Vf.S.R. (12) 2 vbb.

388 PV. Doe dit sanc gheeint was, doe **ghinghen** twe eertsche
biscopen besiden hem | ende | **namen** hem mit hem | ende |
leiden hem in dat lantschap | ende | **toenden** hem die soeticheit daer of.

C. Zinnen met vier partiële schema's 1 vb.

Het schema van dit voorbeeld luidt (A.Vf.S.R. - 4 x Vf.R.).

1395 PB. Doen **namen** si pipen van riete | ende | **leidense** cams wijs
op mijn hoofd | ende | **namen** staken | ende | **ghinghen** beiden siden
mijns hoofs | ende | **drueten** metten staken die croone in mijn hoofd
datse dorghinc dor mijn hersenen ende op die beenen.

D. Zinnen met vijf partiële schema's 1 vb.

Schema : (A.Vf.S.R. - 5 x Vf.R.).

1349 P. Doe **namen** si een zeel | ende | **dad**en hem stricke an die
hant | ende | **toghense** soe sere dat die lede ende die aderen scoerden
van een, eer die hant gherekede toten gat ; | ende | **sloeghen** oec
daer dore enen naghel alse te voren, datter enen dropel bloeds niet
ute en mochte | ende | **ghinghen** doe ten voeten | ende | **streckeden**
hem die uut op den boem des crucen.

26. Overige samengetrokken zinnen. Samenvatting en conclusies.

In de samenvattende tabel brengen wij weer de onderlinge plaatsing
der enkelvoudige en samengestelde elementen in de afzonderlijke
zinnen tot uitdrukking.

	Totaal	e.e.e	e.e.s	e.s.e	s.e.e	e.s.s	s.e.s	s.s.e	s.s.s
(S.Vf.R. - 2 x Vf.R.)	12	3	3	2	—	—	3	1	—
(S.Vf.R. - Vf. - Vf.R.)	1	1	—	—	—	—	—	—	—
(A.Vf.S. - 2 x Vf.R.)	3	—	1	—	1	1	—	—	—
(A.Vf.S.R. - 2 x Vf.R.)	11	2	4	—	1	—	3	—	1
	27	6	8	2	2	1	6	1	1
	Totaal	e.e.e.e	e.e.s.e	s.e.e.e	e.e.s.s	s.e.s.s			
(S.Vf.R. - 3 x Vf.R.)	4	3	1	—	—	—	—	—	—
(A.Vf.S. - 3 x Vf.R.)	2	1	—	—	—	1	—	—	—
(A.Vf.S.R. - 3 x Vf.R.)	2	—	—	—	1	—	—	—	1
	8	4	1	—	1	1	—	—	1
(A.Vf.S.R. - 4 x Vf.R.)	1	e.e.e.e.s							
(A.Vf.S.R. - 5 x Vf.R.)	1	e.e.s.s.e.e							
	37								

De samengetrokken zinnen met meer dan een partieel schema brengen het alle tezamen tot nog geen 2% van het volledige materiaal. Zij tellen dus nauwelijks meer mee en we zullen er dan ook niet te veel woorden aan besteden. Wij willen alleen nog even wijzen op het feit, dat de frequentie-cijfers voor de afzonderlijke vormen van de zinnen met twee partiële schema's, wat het basis-schema betreft, op verkleinde schaal vrijwel hetzelfde verhoudingsbeeld te zien geven als bij de zinnen met één partieel schema. (Men vergelijke de frequentie van de basis-schema's S.Vf.R., A.Vf.S. en A.Vf.S.R. Deze zijn resp. 55, 13, 57 en 12, 3, 11).

Ook met betrekking tot het invoeren van een „nieuwe” factor in het partiële schema en het afsluiten van de gehele constructie met een Rest bieden de samengetrokken zinnen met meer dan een partieel schema geen nieuwe gezichtspunten. De conclusies, in § 24 op grond van deze primaire vormkenmerken getrokken omtrent de vormgeving bij de samengetrokken zinnen met één partieel schema, blijken dus voor alle typen van samengetrokken zinnen van kracht.

Vervolgens vragen wij nog even aandacht voor het verschijnsel, dat bij het toevoegen van meer dan één partieel schema aan het basis-schema in op een na alle gevallen steeds hetzelfde partiële schema herhaald wordt.

Tenslotte nog iets omtrent het secundaire vormkenmerk. Op dit punt hebben de zinstypen met twee, drie, vier of vijf partiële schema's ieder hun typische eigenaardigheden.

Bij twee partiële schema's zien wij de combinaties e.e.e, e.e.s en s.e.s op duidelijke wijze naar voren komen. Dit vestigt onze aandacht op iets wat nog wel de moeite waard lijkt om er even bij stil te staan: de verhouding enkelvoudig/samengesteld zoals die zich voordoet in het 1e, 2e en 3e element (= elementaire zin, 1e partiële zin, 2e partiële zin) van de gehele constructie. Ofschoon zij in de totaalcijfers van de zojuist genoemde combinaties reeds in hoofdzaak is vastgelegd, willen wij deze verhouding toch nog even systematisch onderzoeken.

Wij vinden dan:

1e element enkelvoudig: 17 vbb. (uit 27) = 63.0%

2e element enkelvoudig: 22 vbb. (uit 27) = 81.5%

3e element enkelvoudig: 11 vbb. (uit 27) = 40.7%

Als er bijzinnen in een samengetrokken zin met twee partiële schema's voorkomen, staan deze dus meestal in het laatste constructie-element. Vervolgens komt het eerste element, — de elementaire zin, — in aan-

merking als plaats voor het opnemen van bijzinnen, terwijl het middelste element het minst in trek blijkt te zijn bij het aanbrengen van complicaties in de vormgeving.

In zoverre het laatste element in meerdere mate samengesteld is dan het eerste, zien wij hier dezelfde neiging werkzaam als bij de samengetrokken zinnen met één partieel schema.

Bij drie partiële schema's valt er niet veel meer met zekerheid vast te stellen. Misschien zouden wij kunnen zeggen, dat deze constructies bij voorkeur geheel enkelvoudig worden gehouden.

Bij vier en vijf partiële schema's kunnen wij niet anders doen dan de feiten voor kennisgeving aannemen.

27. De gezamenlijke samengetrokken zinnen

Als wij nagaan van welke elementaire schema's de samengetrokken zinnen uitgaan, vinden wij de volgende cijfers (in de kolom Totaal maken wij een onderscheid tussen enkelvoudig en samengesteld):

El. schema	met 1 p.s. ⁵⁾	2 p.s.	3 p.s.	4 p.s.	5 p.s.	Totaal		
						e	s	
S.Vf.R.	55	13	4	—	—	72	63	9
A.Vf.S.	13	3	2	—	—	18	16	2
Vf.S.R.	1	—	—	—	—	1	1	—
A.S.Vf.R.	1	—	—	—	—	1	—	1
A.S.M.Vf.	1	—	—	—	—	1	—	1
A.Vf.S.R.	57	11	2	1	1	72	49	23
A.Vf.M.S.	4	—	—	—	—	4	2	2
A.Vf.M.S.R.	3	—	—	—	—	3	2	1
	<hr/> 135	<hr/> 27	<hr/> 8	<hr/> 1	<hr/> 1	<hr/> 172	<hr/> 133	<hr/> 39

Dat de vormen S.Vf.R. en A.S.Vf.R. tezamen weer in 144 van de 172 voorbeelden (83.8%) het uitgangspunt van de constructies vormen, is geheel in overeenstemming met onze bevindingen in hoofdstuk II; dat ieder van deze vormen in gelijke frequentie voorkomt, eveneens. Maar ten aanzien van de vorm A.Vf.S. is er een duidelijk verschil. Als basis-schema komt deze vorm in 18 of 10.5% van de voorbeelden voor de dag. Bij de elementaire zinnen vonden wij het in slechts 2.1% van de gezamenlijke voorbeelden. Dit voert ons tot de conclusie, dat er bij

⁵⁾ p.s. = partieel schema.

samentrekking een lichte tendens aanwezig schijnt om de partiële zinnen onmiddellijk te doen aansluiten aan de zinskern van de volledige zin. Om dit te bereiken worden dan de Andere zinsdelen van de volledige zin als Aanloop vooraan geplaatst.

Het gevolg hiervan is een toename van constructies met het kenmerk Aanloop bij de samengetrokken zinnen, ten opzichte van de elementaire zinnen (57.6% naast 53.6%).

Verder hangt hiermede samen het in § 24 besproken verschijnsel van de invoering van een nieuwe factor in de partiële zin.

Ten aanzien van het secundaire vormkenmerk merken wij op, dat de gezamenlijke elementaire schema's als basis-schema's 133 maal enkelvoudig zijn naast 39 maal samengesteld, dat is dus 77.3% naast 22.7%. Ruim drie vierde van de samengetrokken zinnen wordt derhalve enkelvoudig opgezet. Als wij ons herinneren, dat de elementaire zinnen als zodanig voor 31.5% enkelvoudig en voor 68.5% samengesteld waren, dan blijkt deze verhouding bij elementaire zinnen als uitgangskonstructie voor samengetrokken zinnen wel geheel anders te zijn!

Na de samengetrokken zinnen bekeken te hebben van de kant van het basis-schema, wenden wij ons thans naar de partiële schema's.

Wij beginnen met het aantal partiële schema's per samengetrokken zin. In de zojuist gegeven tabel zien wij, dat er 135 zinnen zijn met één partieel schema, 27 met twee, 8 met drie, 1 met vier en 1 met vijf. Dit is een volkomen normaal verloop, dat in procenten uitgedrukt er als volgt uitziet: 78.5%, 15.7%, 4.7%, 0.5%, 0.5%. In het algemeen beperkt zich bij samentrekking de uitbreiding tot een enkele partiële zin.

De cijfers voor de afzonderlijke vormen der partiële schema's zijn de volgende:

Partieel Schema	Totaal	enkelvoudig	samengesteld
Vf.R.	209	102	107
S.R.	7	5	2
A.Vf.	1	1	—
(Vf.) ⁶⁾	(2)	(2)	(—)
S.	2	2	—
Vf.S.R.	1	1	—
	<hr/> 222	<hr/> 113	<hr/> 109

Vonden wij, bij de uitgesproken prominentie van bepaalde vormen,

⁶⁾ Het partiële schema van de vorm Vf. is uiteraard enkelvoudig.

bij de elementaire zinnen nog een tweetal constructies die de overige in aantal verre overtroffen, — bij de partiële zinnen treffen wij er slechts één aan die met een frequentie van 94.1 % ver boven alle andere uitsteekt. Het is de vorm Vf.R., die „de” vorm van de partiële zin blijkt te zijn. Dit betekent, dat bij uitbreiding van een gesloten volledige groep zinsdelen bijna altijd een nieuw verbaal praedicaat met een of meer bepalingen wordt toegevoegd. Ten opzichte van de zinsinhoud wil dit zeggen, dat er bij uitbreiding of voortzetting van de gedachte bijna altijd iets nieuws gezegd wordt omtrent eenzelfde onderwerp. Het enkele voorbeeld van de vorm A.Vf. en de twee voorbeelden van de vorm Vf. vormen nog een kleine accentuering van deze psychologische situatie. Uitbreiding van de zin met een nieuw Subject komt slechts 9 maal voor. Dat hetzelfde gezegd wordt over een ander onderwerp dan waarover men het zojuist gehad heeft, blijkt dus een zeldzaam verschijnsel te zijn.

De vormen A.Vf., Vf. en S. komen tezamen 4 maal voor onder de constructies met één partieel schema, de vorm Vf. bovendien nog 1 maal als eerste partieel schema in een constructie met twee partiële schema's. Een constructie van de vorm Vf.R., S.R. of Vf.S.R. komt derhalve in 168 van de 172 voorbeelden (97.7 %) aan het einde van de samengetrokken zin te staan, hetgeen betekent, dat 97.7 % van de zinnen van dit type afgesloten worden door een Rest. In dit opzicht stemmen zij dus volkomen overeen met de elementaire zinnen, die voor 93.7 % met een Rest eindigen.

Verder treffen wij onder de vormen der partiële schema's er slechts één aan, die met een Aanloop begint. Dat wil dus zeggen, dat er vrijwel nooit Andere zinsdelen vóór de zinskern van de partiële zin geplaatst worden, m.a.w. in een samengetrokken zin sluit de partiële zin in de regel onmiddellijk met zijn kerngedeelte aan bij de basis-zin.

Met betrekking tot het secundaire vormkenmerk vinden wij, dat van de 222 partiële zinnen er 113 enkelvoudig en 109 samengesteld zijn, d.i. resp. 50.9 % en 49.1 %. Naast de verhouding 77.3 % tegenover 22.7 %, die wij bij de basis-zinnen vonden, blijken dus de partiële zinnen ongeveer twee maal zo vaak samengesteld te zijn als de eerstgenoemde. Hoe het staat met de verhouding enkelvoudig/samengesteld in samenhang met de plaats van de partiële zinnen (2e, 3e etc. element in de samengetrokken zin) hebben wij reeds besproken.

Tenslotte dan constateren wij, als laatste uitkomst van deze §, dat de gezamenlijke samengetrokken zinnen 8.6% van ons volledige materiaal vertegenwoordigen.

28. Individuele aspecten

Bij het geringe aantal der samengetrokken zinnen beperken wij ons bij de behandeling van het persoonlijk taalgebruik tot een vergelijking van de percentages dezer zinnen per individuele tekst zowel onderling als met het algemene percentage. Gelijk vanzelf spreekt maken wij daarbij gebruik van dezelfde teksten als in hoofdstuk I.

Algemeen	LJ.	Br.	H.	R.	CS.	DD.	M.	G.
8.6	9.2	1.0	4.3	9.3	2.7	1.0	23.3	1.5

Ook nu weer wijzen deze cijfers duidelijk op een sterke differentiatie in de voorkeur ten opzichte van bepaalde constructies bij de verschillende auteurs.

HOOFDSTUK IV

DE VORM VAN DE MEERVOUDIGE ZINNEN

29. Inleidende opmerkingen

In dit hoofdstuk zullen wij dus bespreken de zinnen bestaande uit twee of meer van die constructies welke wij in de beide voorgaande onder de benaming elementaire en samengetrokken zinnen hebben leren kennen. Waren zij daar zelfstandige eenheden, hier vormen zij de delen van een groter geheel; zij vormen de elementen van meerledige eenheden. Dit brengt mede, dat voor deze meerledige eenheden een groep vormkenmerken ontstaat, die gelegen is boven de groep der primaire vormkenmerken van de elementaire schema's.

De typische vormkenmerken van deze meerledige eenheden leiden wij weer af uit hetzelfde vormprincipe als hetwelk wij in onze inleiding onder de aandacht hebben gebracht. Zij berusten dus op het aantal, de soort en de volgorde van de samenstellende elementen dier eenheden. Toegepast op de meervoudige zinnen betekent dit, dat wij de volgende punten zullen moeten nagaan: 1. Uit hoeveel elementaire en/of samengetrokken zinnen bestaat een meervoudige zin, 2. is deze zin opgebouwd uitsluitend uit elementaire zinnen, uit elementaire en samengetrokken zinnen of uitsluitend uit samengetrokken zinnen, en naar welk schema zijn deze elementaire en samengetrokken zinnen geconstrueerd, 3. welke is hun volgorde bij verschil in vorm.

In de gegevens hieromtrent vinden wij de eerste vormkenmerken van de meervoudige zinnen. Het zijn deze vormkenmerken die in dit hoofdstuk onze bijzondere belangstelling zullen hebben en de basis zullen vormen voor de opbouw daarvan. Aan de vormen der samenstellende elementaire en samengetrokken zinnen behoeven wij thans minder aandacht te besteden. Zij bieden, na hetgeen wij in de voorgaande hoofdstukken daaromtrent hebben gevonden, weinig of geen nieuwe gezichtspunten.

A. MEERVOUDIGE ZINNEN, BESTAANDE UIT TWEE
ELEMENTAIRE ZINNEN VAN DEZELFDE VORM

30. Exposé van het materiaal

Tweevoudige zinnen van de vorm A.S.Vf. - A.S.Vf. (2 x schema 3)
1 vb.

1835 Sp. Wat ende van waen die mensche is | ende | wat die siele is.

Wij ontmoeten in dit voorbeeld een elementaire schemavorm, die wij tot nu toe nog niet tegen zijn gekomen. Het is een vorm, waarbij na Aanloop geen Inversie volgt, — een vorm dus, die wij niet aantreffen onder de vormen, welke wij in hoofdstuk II als regelmatig voor de zelfstandige zin bevonden hebben. De vraag is derhalve gewettigd, of wij hier met een zelfstandige zin, dan wel met een geïsoleerde afhankelijke zin te doen hebben. Daar het gegeven voorbeeld in de Sp.-tekst fungeert als titel van een nieuw hoofdstukje, menen wij het in dit geval met zekerheid als een zelfstandige zin te mogen interpreteren.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.Vf.R. - S.Vf.R. (2 x schema 4)¹⁾
54 vbb.

1001 GG. Dese salme is swaer, | ic wils u wat beduden.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S. - A.Vf.S. (2 x schema 6)
5 vbb.

892 G. In eerderike es myn huut ghanc, | in gode es myn wederkeeren.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.M.Vf.R. - S.M.Vf.R. (2 x schema 11)
2 vbb.

1067 Lb. Hij en sochte gheen solaes van buten | noch | hij en plach nummermeer in den hoof te gaen om hem te verwanderen.

In beide voorbeelden bestaat de component M uit het ontkennende partikel *en/ne*, zodat wij hun vorm liever interpreteren als een variant van het schema S.Vf.R. Bij de samenvatting van de frequentie-cijfers zullen wij ze dan ook bij deze zinsvorm onderbrengen.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S.R. - A.Vf.S.R. (2 x schema 12)
24 vbb.

669 Chr. Hier na so brac kerstine die gode, | ende | tgout ende tselver gaf si den armen.

¹⁾ Daar wij nu verder steeds met bekende schema's te doen krijgen, geven wij slechts één voorbeeld. De overige zijn verantwoord in de Bijlage, waar ook de bijzonderheden omtrent de inleidende en verbindende conjuncties te vinden zijn, als ook de gegevens omtrent het secundaire vormkenmerk.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. - A.Vf.M.S.R. (2 x schema 16) 1 vb.

1531 H. Dus **maect** mi Minne bi uren soe verlicht, dat ic weet dats mi ghebrecht daer ic minen lieve niet ghenoech en ben na sine werdicheit; | ende | bi uren **maect** mi der minnen suete nature soe blent met hare te ghesmakene ende te ghevoelne, dat mi ghenoechhet ende dat mi bi uren soe rike es daer met te sine, dat ic hare in mi selven lie datse mi ghenoech es.

Tweevoudige zinnen van de vorm Vf.R. - Vf.R. (2 x schema 19) 4 vbb.

1720 LJ. **Verkoep**t dat ghi hebt | ende | **gheft** almosne.

Een der voorbeelden vraagt enige toelichting, nl. het volgende :

146 R. **Roep**, **bidt** ende **begheert** ende **hoep** sine hulpe ende ghenade altoes; | **sijt** sober ende ghemate in spysen ende drancken...

Het is mogelijk de eerste elementaire zin niet als één geheel maar als een groep van vier elementaire zinnen op te vatten. (Roep, | bidt | ende begheert | ende hoep...). Omdat wij echter, om de in hoofdstuk I, § 7 uiteengezette redenen, onmiddellijk achter elkaar staande Verba finita als één (meervoudig) Verbum finitum beschouwen, hebben wij in dit geval de gehele passus van Roep... tot en met altoes als een eenheid geïnterpreteerd, temeer daar het feit, dat alle vier de verba hetzelfde object (*sine hulpe ende ghenade*) hebben, deze interpretatie volledig ondersteunt.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.R. - A.Vf.R. (2 x schema 20) 4 vbb.

353 CS. Wildi in rechter vryheit leven, so **leert** blideliken sterven; | wildi weten hoe ghi dat leren sult, so **verstaet** ende **merct** wael, dat ic u segghen sal.

In voorbeeld 1738 LJ. bestaat de component A in beide elementaire zinnen uit het partikel *en*, zodat wij hier met een combinatie van varianten van het schema Vf.R. te doen hebben.

B. MEERVOUDIGE ZINNEN, BESTAANDE UIT TWEE ELEMENTAIRE ZINNEN VAN VERSCHILLENDE VORM

31. Exposé van het materiaal

Tweevoudige zinnen van de vorm S.Vf. - S.Vf.R. (1.4) 1 vb.
1743 LJ. Een man **was** | die **hadde** twee kinder.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.Vf.R. - A.Vf.S. (4.6) 2 vbb.
623 SD. Mijn beddekijn is bestroeyt mit welrukende bloemen | ende | in minen boemgaert daer **wassen** so wonderlike scoen lelyen ende rosen.

Het is ook mogelijk in de tweede elementaire zin de woorden so *wonderlike scoen* als bijwoordelijke bepaling bij *wassen* op te vatten. In dat geval zou de zin de vorm A.Vf.M.S. hebben. Hiertegen pleit echter de algemene gedachtengang en, — in formeel opzicht, — de vorm *scoen*, die op bijvoegelijk gebruik wijst²⁾. Wij handhaven daarom het schema A.Vf.S.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.Vf.R. - S.M.Vf.R. (4.11) 4 vbb.

1480 LLV. Si **was** vlitich in lesen, | want | si en **hielt** niet op die heilig scryft vanden toecomst christi te lesen.

Aangezien in alle vier de voorbeelden de component M bestaat uit het partikel *en/ne*, rekenen wij de elementaire zinnen van de vorm S.M.Vf.R. weer tot varianten van het schema S.Vf.R., waardoor de gehele zin geclasseerd moet worden onder de combinaties van 2 x het schema S.Vf.R.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.Vf.R. - A.Vf.S.R. (4.12)

27 vbb.

304 CS. Ander woekeraars **beyden** noch een tijt; | dese **moet** men opten borde betalen eermen vanden spele gaet.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.Vf.R. - A.Vf.M.S.R. (4.16)

2 vbb.

1904 EM. Mer | die **boesheit** **hevet** hoer selver gheloegen, | want | overmids den duvel **was** synen herten die toe ganc des beliens toeghestoppet, opdat die salighe vergifnyssse niet ingaen en solde doer die poerte der penitencien.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.Vf.R. - Vf.R. (4.19) 1 vb.

1806 Sp. Ic **hebbe** di eerst gheseyt dat die siele een gheestelic substantie is, | **verstaet** mi nu wel.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.Vf.R. - A.Vf.R. (4.20) 1 vb.

197 L. Want | dits seker waer, | nu **merct** wat dat ic nu segghen wille.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S. - S.Vf.R. (6.4) 4 vbb.

1767 LJ. Dar na **starf** die rike man | ende | sine ziele **wart** ghevurt in der hellen.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S. - S.M.Vf.R. (6.11) 1 vb.

723 SB. Des selven nachts doe die broeders metten songhen, **starf** die zieke man | ende | die brueder inden cloester en **wiste** des niet.

²⁾ Vgl. J. Franck, *Mittelniederländische Grammatik*². Leipzig 1910, § 196.

F. A. Stoett, *Middelnederlandsche spraakkunst. Syntaxis*³. 's-Gravenhage 1923, § 118.

De component M bestaat in dit voorbeeld uit de voorzetselbepaling *inden cloester* en het partikel *en*. Wij menen de bepaling als een bijvoeglijke bepaling bij die *brueder* en derhalve als een deel van het Subject op te kunnen vatten. Daardoor komt de component M uitsluitend te bestaan uit het partikel *en* en heeft de tweede elementaire zin de vorm van de variant van het schema S.Vf.R.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S. - A.Vf.S.R. (6.12) 1 vb.

320 CS. Daer na **comet** dat quaet spreken, | dan **segghen** si:
„Ghi lyeghet het doer uwen croden soens hals”, ... [volgt verdere directe rede].

Tweevoudige zinnen van de vorm A.S.Vf.R. - A.Vf.S.R. (9.12)
1 vb.

497 DD. Voort, dat hof vander meyery dat **sal** allen menschen open wesen, die daer voer bi liden: | den riken als ridende luden **sal** men voeder gheven, ... [Volgen nog een aantal dingen, die men moet doen; alles grammatisch aansluitend bij *sal*].

Wij menen het voegwoordelijk bijwoord *voort* hier te mogen beschouwen als een zuiver nevenschikkend voegwoord, omdat het in de opeenvolging der zinnen geen andere functie heeft dan die van een aaneenschakeling der gedachten. Deze conclusie uit de samenhang vindt formele steun in de omstandigheid dat, indien wij dit *voort* als voegwoordelijk bijwoord willen blijven interpreteren, de zinsvorm A.S.Vf.R. in zijn Aanloop niet de eigenaardigheid zou vertonen waardoor hij naar onze bevindingen in Hfst. II, § 11 en 15 vrijwel regelmatig gekenmerkt wordt. Het blijft intussen ook mogelijk *voort* als een zinsaequivalent op te vatten. De door een komma aangegeven rust wijst op „afscheiding” (in de zin van Overdiep). Wij zullen echter aanstonds een analoog voorbeeld ontmoeten waarin geen rust wordt aangeduid. Hoe dan ook, in ieder geval lijkt het beter de eerste elementaire zin te schematiseren volgens de formule S.Vf.R.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.M.Vf.R. - S.Vf.R. (11.4) 8 vbb.

1913 DM. Die vrienden en **constense** niet wederstaen, s y **lietense** in haren wille.

Bij alle voorbeelden van dit en de drie volgende typen van tweevoudige zinnen bestaat in het schema S.M.Vf.R. de component M uitsluitend uit het partikel *en/ne*, waaruit derhalve de bekende consequenties voor de eigenlijke schemavorm voortvloeien.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.M.Vf.R. - A.Vf.S. (11.6) 1 vb.
515 M. Mer | si en **condet** wtter herten niet quijt werden | ende |
haer **dochte** dat si in dat habijt verbernen woude.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.M.Vf.R. - A.Vf.S.R. (11.12)
5 vbb.

1831 Sp. Dese siel en **heeft** gheen form, wantse gheen lichaem en
heeft, | want | sonder lichaem en **can** gheen form wesen.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.M.Vf.R. - A.Vf.M.S.R. (11.16)
1 vb.

1855 U. Si en **willen** weten noch verstaen doechde te doen, noch
haer oghen op luken te sien, | also **hevet** se haer quaetheit
verblint.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S.R. - Vf.S.R. (12.4) 36 vbb.
1496 OVO. Mer | doe **ontfinc** si dat alre best, | want | si **is** huden
bi horen soen gevuert baven alle engelen.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S.R. - S.M.Vf.R. (12.11)
4 vbb.

937 G. Dus **weten** wij wel dattu best, | maer | wine **weten** niet
wattu best.

In het schema S.M.Vf.R. is in alle voorbeelden de component M
gelijk aan het partikel *en/ne*.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S.R. - A.Vf.M.S. (12.13)
2 vbb.

275 TV. Dan **spreet** hi de sielen hier ende daer in allen siden omtrent
hem in de helle | ende | dan **slaet** boven den putte huute een
stinckende vlamme daer ic vooren af seide.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S.R. - A.S.M.Vf.R. (12.15)
1 vb.

1027 GG. Ende | boven al dinc so **sal** die cluse des herten
alsoe besloten wesen, dat si haer inwendighe gaven, die.... [volgt
bijv. bijzin], nummermeer en laet comen in dat gat hoers mondes,
| ende | hoe si meerre ende hogher sijn, hoe **men** se heymeliker
houden **sel**, het en waer.... [volgt een uitvoerige conditionele bijzin,
die als R.-component de zin afsluit].

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S.R. - Vf.R. (12.19) 1 vb.
868 G. Nu **biddic** u doer u miltheit, dat ghi mi, cranke mensche,
geeft te wederstane alle overdaet die.... [volgt bijv. bijzin bij over-
daet] | ende | **geeft** mi eenninge alder inwendige wijsheit, dat ic....
[volgt een doelaanwijzende bijzin als slot van de zin].

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.M.S. - S.Vf.R. (13.4) 1 vb.

1257 LjL. Ende | als Ihesus dus gaende was, so is hem gevolcht een vroukijn, die.... [volgen twee relatieve zinnen bij *vroukijn*] | ende | sy heeft hem geroert of getast aen die zoome van synen cleede, segghende in haer selven:.... [volgt een directe rede].

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.M.S. - A.Vf.S.R. (13.12) 2 vbb.

1099 Lb. Doe was daer een eersam bequame iongelinck, genoemt Roloeff hasenbroeck; | desen waert sie ondertrouwet.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.S.M.Vf.R. - A.Vf.S.R. (15.12) 1 vb.

495 DD. Voort die moeder des huusmans en sal niet anderwerf mannen, | want | so makede si een kiff mitten kinderen.

T.a.v. het voegwoordelijke bijwoord *voort* geldt hetzelfde als hierboven bij de combinatie van schema 9 met schema 12 is opgemerkt. Daar bovendien de component M weer gelijk is aan het partikel *en*, zullen we de eerste elementaire zin formeel beter kunnen karakteriseren als variant van het schema S.Vf.R.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. - S.Vf.R. (16.4) 3 vbb.

1250 FR. In allen dinghen sal hem die mensche gheliken der ghemeenheit, | ende | hi sal niet sonderlinc sijn.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. - A.Vf.S. (16.6) 1 vb.

210 BN. Die wile es daer boven onder die geeste hare begerleke wandelinghe, ende meest onder die bernende seraphine in die grote godheit, | ende | in die hoge drieluldicheit es hare liefleke rustinge ende hare genuuechleke woninge.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. - A.Vf.S.R. (16.12) 2 vbb.

1042 GG. Doe screef hem sente Bernaert weder als dat hi hem niet en gheboet, noch te ghebieden en hadde, mer dat hi hem gheraden hadde, | dien raet so en riepe hi niet weder.

Tweevoudige zinnen van de vorm Vf.R. - S.Vf.R. (19.4) 5 vbb.

1805 Sp. Verstaet mi wel, | ic selt di segghen.

Tweevoudige zinnen van de vorm Vf.R. - A.Vf.S.R. (19.12) 7 vbb.

150 R. Sijt vredsam, saechmodich ende verduldich in allen doghene: | soe blijft God wonende in u.

Tweevoudige zinnen van de vorm Vf.R. - A.S.M.Vf.R. (19.15)

1 vb.

1197 GP. Dencket wat ghi wilt van den dinghen, die buten synt, | ist dat ghi my ghetrouwe, verenicht ende vrendelic syt, si en mogen u nyet hinderen noch helpen, hoe dat si geschyen.

Daar de component M in de tweede elementaire zin weer bestaat uit het partikel *en*, hebben we hier te doen met een variant van het schema A.S.Vf.R. (9). Overigens ontmoeten wij hier dit schema weer onder dezelfde condities als die, welke bij de voorbeelden van deze zinsvorm in Hfst. II aanwezig bleken te zijn.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.R. - S.Vf.R. (20.4) 1 vb.

1741 LJ. En syt dan nit sorgende om den margen, | want | de margen sal sorgen vor hem selven.

De component A van het schema A.Vf.R. is hier het partikel *en*, zodat wij hier in wezen met een variant van de vorm Vf.R. te doen hebben.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.R. - A.Vf.S.R. (20.12) 1 vb.

1306 LJB. Nu merket, alst goet te prueven es, | oft dit kynt bi wile alst honger hadde na gewoente der andere kyndere.... [volgen in nevenschikking nog twee omstandigheden, aansluitend aan *als*], hoe moeste die lieve moeder dan bedruct wesen!

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.R. - Vf.R. (20.19) 3 vbb.

800 GO. Ende | ist dattet ymmer niet batet, so denct dattet uwer sonden scult is | ende | bidt ghenade.

Bij één voorbeeld, 1722 LJ., is de component A gelijk aan het partikel *en* en hebben we dus een variant van de vorm Vf.R.

32. Samenvatting en conclusies betreffende § 30 en § 31

Mutatis mutandis komt de samenvattende tabel van de onder A en B (§ 30 en § 31) behandelde typen van tweevoudige zinnen er als volgt uit te zien ³⁾:

---

³⁾ Naast de totaal-cijfers geven wij weer de onderverdeling naar het secundaire kenmerk.

Zinsvorm ⁴⁾		Totaal	e . e	e . s	s . e	s . s
Schema	4 . 4	68	28	19	9	12
	6 . 6	5	5			
	12 . 12	24	5	7	5	7
	16 . 16	1				1
	19 . 19	6		3	1	2
	20 . 20	3				3
		<hr/>				
		107	38	29	15	25
	1 . 4	1	1			
	4 . 6	3	1	2		
	4 . 12	34	7	9	7	11
	4 . 16	3	1	2		
	4 . 19	1			1	
	4 . 20	1		1		
	6 . 4	5	1	1	2	1
	6 . 12	1		1		
	12 . 4	40	13	9	10	8
	12 . 13	2		1		1
	12 . 15	1				1
	12 . 19	1				1
	13 . 4	1				1
	13 . 12	2	1		1	
	16 . 4	3	1	1	1	
	16 . 6	1	1			
	16 . 12	2			2	
	19 . 4	6	6			
	19 . 9	1				1
	19 . 12	7	1	2	3	1
	20 . 12	1				1
	20 . 19	2		1	1	
		<hr/>				
		119	34	30	28	27
		<hr/>				
		226	72	59	43	52

Als wij de cijfers van deze tabel nader bestuderen, dan zien wij, dat de tweevoudige zinnen die uit twee elementaire zinnen bestaan,

⁴⁾ Korteheidshalve duiden wij de schema-vormen aan met hun nummer. Voor de aanduidingen e . e, e . s, s . e en s . s vgl. men Hfst. III, § 24.

tezamen 226 voorbeelden omvatten, d.i. 11.3% van het volledige materiaal. Dit zinstype blijkt dus al betrekkelijk zeldzaam te zijn. Tussen de beide groepen, waarin wij de voorbeelden onderscheiden hebben (combinaties van twee gelijke, en combinaties van twee verschillende schema's) treedt geen opvallend verschil in frequentie aan de dag (107 naast 119 voorbeelden). Een uitgesproken voorkeur voor een van beide soorten van combinaties bestaat er dus niet.

Dat de zinnen, die formeel op een verdubbeling van het schema S.Vf.R. (4) of A.Vf.S.R. (12) berusten of op een combinatie van deze beide, verreweg de frequentste zijn, behoeft in het licht van onze bevindingen van Hfst. II geen verwondering te baren. Met 166 voorbeelden maken zij 73.5% of bijna drievierde van het totaal uit. Opvallend is echter dat de combinatie (4.4) zoveel frequenter is dan de combinatie (12.12), daar zowel schema 4 als schema 12 als vorm van een elementaire zin een nagenoeg gelijke frequentie vertonen (vgl. Hfst. II, § 16). Hetzelfde geldt voor de combinatie (19.19) naast (20.20). Al zegt de geringe frequentie van deze combinaties niet veel, naast de verhouding van de combinatie (4.4) en (12.12) is dit toch op zijn minst merkwaardig.

Wat kan hiervan de oorzaak zijn? Bestaat er een zekere aversie tegen het verbinden van twee schema's, die beide met een Aanloop beginnen? In de groep der combinaties van verschillende schema's kunnen wij voor deze veronderstelling geen steun vinden. De constructies waarin daar beide schema's met een Aanloop beginnen, zijn alle combinaties van zeer weinig frequente schema's, zodat hun aantal uiteraard zeer gering is. Het zijn de combinaties (6.12), (12.13), (12.15), (13.12), (16.6) en (20.12), die tezamen slechts 10 voorbeelden opleveren.

Wordt dan misschien voor het tweede schema bij voorkeur een schema zonder Aanloop gekozen? Dat zou wellicht óók nog het aantal der (12.12) combinaties kunnen drukken. Maar omtrent de juistheid van deze oplossing is al evenmin uit de groep der combinaties van verschillende schema's zekerheid te verkrijgen. Want, al geeft de verhouding van de frequenties der combinaties (4.12) en (12.4) (resp. 34 en 40 voorbeelden) een heel kleine aanwijzing in de goede richting, de overige combinaties leveren 22 zinnen met Aanloop in het eerste schema en 25 met Aanloop in het tweede. Dit laatste wijst weer eerder op de onjuistheid van onze tweede veronderstelling.

Er blijft ons dus niet veel anders over dan het feit te constateren en de verklaring schuldig te blijven ⁵⁾).

Als wij ons herinneren, dat van de elementaire zinnen 53.6% door een Aanloop werd ingeleid, dan blijken de tweevoudige zinnen van verschillend schema, zowel in hun eerste element (met 62 uit 119 voorbeelden of 52.1%) als in hun tweede element (met 59 uit 119 voorbeelden of 49.6%) zich vrijwel daarbij aan te sluiten. Met de tweevoudige zinnen van gelijke schema's is het anders. Daar hebben slechts 33 van de 107 voorbeelden (30.9%) een Aanloop.

Over beide groepen van tweevoudige zinnen tezamen gerekend blijkt dus, dat de elementaire zinnen die als elementen van deze tweevoudige zinnen optreden, in mindere mate door een Aanloop worden ingeleid dan de elementaire zinnen zonder meer.

Vervolgens iets over het secundaire vormkenmerk. Over het totaal genomen zien wij de combinaties e . e en e . s tezamen en ieder op zich zelf in de meerderheid tegenover de combinaties s . e en s . s. Bij de groep van twee gelijke schema's is dit verschijnsel duidelijker dan bij de groep van twee verschillende schema's. Bij de afzonderlijke zinsvormen doen zich nogal belangrijke verschillen voor. De oorzaak hiervan zal voor een groot deel wel te vinden zijn in de geringe frequenties van de meeste combinaties. Daarnaast doet ook de voorkeur van bepaalde schema's voor een enkelvoudige of samengestelde vorm zich gelden (vgl. Hfst. II). Bepalen wij ons tot de cijfers van het totaal, dan blijkt 58% van de tweevoudige zinnen met een enkelvoudige elementaire zin te beginnen. De tweede elementaire zin is in 115 voorbeelden (50.9%) enkelvoudig. Wij constateren dus een neiging om in een tweevoudige zin de bijzinnen in het tweede element te plaatsen. Inzover wij de samengetrokken zin met één partieel schema als een tweevoudige constructie mogen beschouwen, zijn de bij dit zinstype op dit punt geconstateerde verhoudingen vergelijkbaar met de gegevens omtrent de tweevoudige zinnen. Wij hebben dan in Hfst. III, § 24 gezien, dat bij de samengetrokken zinnen het eerste element (de basiszin) voor 75.5% enkelvoudig was, het tweede element (de partiële zin) voor 47.4%. Bij de tweevoudige zin is het verschijnsel dus veel minder sprekend.

---

⁵⁾ Een onderzoek van een ruimer en speciaal met het oog op deze moeilijkheid gekozen materiaal zou misschien de oplossing kunnen brengen.

C. MEERVOUDIGE ZINNEN BESTAANDE UIT EEN ELEMENTAIRE EN EEN SAMENGETROKKEN ZIN

33. Exposé van het materiaal

In deze derde groep van de meervoudige zinnen vinden wij verreweg de meeste zinsvormen slechts door een enkel voorbeeld vertegenwoordigd. Een exposé van het materiaal in de door ons tot nu toe gebezigde vorm, waarbij van alle bijzondere vormen tenminste één voorbeeld gegeven wordt, zou dus neerkomen op een bijna volledige uitstalling van de gezamenlijke voorbeelden. Hoewel deze gezamenlijke voorbeelden niet zo heel talrijk zijn, zou toch het opstellen van zulk een exposé de omvang van onze studie doen toenemen in een mate, die niet evenredig zou zijn aan de belangrijkheid van door een enkel voorbeeld vertegenwoordigde zinsvormen. Dit te meer, omdat de te behandelen vormen ten aanzien van de structuur der afzonderlijke elementaire en partiële schema's waaruit zij zijn opgebouwd, geen nieuwe gezichtspunten bieden. Daarom menen wij hier te kunnen volstaan met het weergeven van een enkel voorbeeld van de hoofdtypen, waartoe de bijzondere vormen te herleiden zijn en verder te verwijzen naar de Bijlage, waarin de gezamenlijke voorbeelden genoemd en naar hun formele bijzonderheden geanalyseerd worden.

De bedoelde hoofdtypen zijn :

1. Tweevoudige zinnen bestaande uit een elementaire en een samengetrokken zin.
2. Tweevoudige zinnen bestaande uit een samengetrokken en een elementaire zin.
3. Tweevoudige zinnen bestaande uit twee samengetrokken zinnen.

Van elk dier typen dus een voorbeeld ⁶⁾.

211 BN. Si suctene in sire mailesteit, || si volgt heme daer | ende | sieten ane met herten ende met geeste. [S.Vf.R. - (S.Vf.R. - Vf.R.)].

583 M. Si ghinc inder kerken | ende | vant al haer habijt legghen op onser vrouwen outaer, || si toech dat habijt an. [(S.Vf.R. - Vf.R.) - S.Vf.R.].

1749 Lj. Doe ghinc hi | ende | dede hem an enen der portren van din lande || ende || deghene senddene in syn dorp | ende | beval hem te hudene sine swyn. [(A.Vf.S. - Vf.R.) - (S.Vf.R. - Vf.R.)].

34. Samenvatting

Het totaal aantal tweevoudige zinnen van bovengenoemde typen

---

⁶⁾ De scheiding tussen de elementaire en de samengetrokken zin geven wij daarin aan door een dubbele verticale streep (||), de scheiding tussen de basis-zin en de partiële zin van de samengetrokken zin door een enkele verticale streep (|).

bedraagt 44, d.i. 2.2% van het volledige materiaal. Gezien de betrekkelijk geringe frequentie van de samengetrokken zin als opzichzelfstaande communicatie-eenheid (vgl. Hfst. III), is dit kleine percentage volkomen normaal, maar daaraan zit meteen de consequentie vast, dat aan de cijfers, die een samenvattende tabel te zien zou geven, geen grote bewijskracht voor bepaalde conclusies kan worden toegekend. Wij stellen zulk een tabel dan ook niet op, maar bepalen er ons toe enkele samenvattende cijfers te geven, meer bij wijze van constatering, dan om er conclusies aan te verbinden.

Over de drie door ons onderscheiden typen zijn de voorbeelden als volgt verdeeld :

1. elementaire zin + samengetrokken zin :	16	=	36.4%
2. samengetrokken zin + elementaire zin :	22	=	36.4%
3. twee samengetrokken zinnen :	6	=	13.6%
	44	=	100.0%

Van de samengetrokken zinnen uit de combinatie van het type 1 (de samengetrokken zin is daar 2e element) hebben er 4 (25%) meer dan een partiële zin.

Van de samengetrokken zinnen uit de combinatie van het type 2 (de samengetrokken zin is 1e element) heeft er slechts 1 (4.5%) meer dan een partiële zin.

De samengetrokken zinnen uit de combinatie van het type 3 hebben als eerste element slechts eenmaal meer dan één partiële zin, als tweede element tweemaal. Dit is in overeenstemming met de situatie bij de combinaties van het type 1 en 2.

Het aantal partiële zinnen per samengetrokken zin bedraagt 42 maal : 1 partiële zin ; 4 maal : 2 partiële zinnen ; 3 maal : 3 partiële zinnen en 1 maal : 8 partiële zinnen.

Dit wat de meer algemene bouw van deze tweevoudige zinnen betreft. Ten aanzien van hun vorm in verband met de vorm van de samenstellende elementen merken wij op, dat in 37 voorbeelden (84.1%) tenminste één der elementaire of samengetrokken zinnen gevormd is naar een der schema's S.Vf.R. (4) of A.Vf.S.R. (12)⁷⁾ of daarvan uitgaat, terwijl daarbij alle partiële zinnen de vorm Vf.R. ver-

⁷⁾ Bij de samenvattingen, waarbij de vorm der afzonderlijke schema's betrokken is, hebben wij de correcties aangebracht, die voortvloeien uit de omstandigheid, dat de componenten M en A in een aantal voorbeelden uitsluitend bestaan uit het partikel *en/ne*.

tonen. Bij 30 voorbeelden (68.2%) berust hun vorm zelfs uitsluitend op combinaties van de schema's S.Vf.R., A.Vf.S.R. en Vf.R.

Bezien wij, met voorbijgaan van de vorm der partiële zinnen, de onderhavige tweevoudige zinnen uitsluitend op de aard van de combinaties der volledige schema's, hetzij als schema's van de elementaire zinnen, hetzij als basis-schema's van de samengetrokken zinnen, dan vinden wij het volgende :

combinatie S.Vf.R. - S.Vf.R. (4.4)	15 vbb.
combinatie A.Vf.S.R. - A.Vf.S.R. (12.12)	3 vbb.
combinatie S.Vf.R. - A.Vf.S.R. (4.12)	4 vbb.
combinatie A.Vf.S.R. - S.Vf.R. (12.4)	12 vbb.

Deze cijfers zijn in zoverre merkwaardig, dat wij er duidelijk het opvallend verschil in frequentie tussen de combinaties (4.4) en (12.12) dat wij hierboven onder de groepen A en B geconstateerd hebben, in terug vinden. Wat wij dáár niet konden ontdekken als mogelijke oorzaak van deze verhouding: een zekere afkeer van een schema met Aanloop als tweede element van een tweevoudige zin, dat treffen wij hier wél aan, t.w. in de frequentie-verhouding van de combinaties (4.12) en (12.4). Helaas is de absolute frequentie van deze beide combinaties zo gering, dat daaraan moeilijk enige bewijskracht valt toe te kennen.

Op het terrein van het secundaire kenmerk beperken wij ons tot enige constatering omtrent die tweevoudige zinnen welke bestaan uit een elementaire zin en een samengetrokken zin met één partieel schema. Wij vinden daarvoor de volgende gegevens :

Groep 1. Totaal 12 zinnen :

e.(e.e)	e.(e.s)	e.(s.e)	s.(e.e)	e.(s.s)	s.(e.s)	s.(s.e)	s.(s.s)
7	1	—	1	—	2	1	—

Groep 2. Totaal 21 zinnen :

(e.e).e	(e.e).s	(e.s).e	(s.e).e	(e.s).s	(s.e).s	(s.s).e	(s.s).s
6	7	4	1	2	1	—	—

Alles tezamen dus 33 zinnen. Daarvan zijn er 13 (39.3%) volledig enkelvoudig [e.(e.e) + (e.e).e], terwijl er geen enkele volledig samengesteld blijkt te zijn [s.(s.s)] + [(s.s).s].

Van de elementaire zinnen zijn er 19 (57.5%) enkelvoudig; onder de samengetrokken zinnen vinden wij 21 (63.6%) volledig enkelvoudige constructies (e.e), terwijl wij in 30 gevallen (90.9%) een enkelvoudig basis-schema, — en in 24 gevallen (72.7%) een enkelvoudig partieel schema aantreffen. Ook hier constateren wij dus

een uitgesproken neiging om meer uitvoerige constructies in hun samenstellende delen enkelvoudig te construeren.

Als wij willen nagaan op welk punt in de onderhavige tweevoudige zinnen bij voorkeur de bijzinnen geplaatst worden, dan bereiken wij ons doel het best door deze zinnen een ogenblik te beschouwen als drielidige constructies, bestaande uit een elementaire zin, een basis-zin en een partiële zin. Daardoor worden ze tevens enigermate vergelijkbaar met 1e : de samengetrokken zinnen met twee partiële zinnen (vgl. Hfst. III, § 26), 2e : een gedeelte van de straks te behandelen drievoudige zinnen.

Aan het zojuist gegeven tabelletje ontlelen wij dan de volgende samenvattende cijfers (type 1 + type 2):

Eerste element enkelvoudig	27	=	81.9%
Tweede „ „	26	=	78.8%
Derde „ „	20	=	60.6%

Naar de plaats beoordeeld, staan de bijzinnen dus meestal in het laatste element.

Gaan wij na welke soort van de samenstellende elementen (elementaire zin, basis-zin, partiële zin) meestal de bijzinnen bevat, dan vinden wij :

samengestelde elementaire zin :	14	=	42.4%
„ basis-zin :	3	=	9.1%
„ partiële zin :	9	=	27.3%

Aldus gezien staan dus de bijzinnen meestal in de elementaire zinnen.

Op de bovenbedoelde vergelijking met andere zinstypen komen wij bij de drievoudige zinnen terug. Tenslotte: De gezamenlijke tweevoudige zinnen (A, B en C) bereiken een totaal van 270 voorbeelden, d.i. 13.5% van het volledige materiaal. Deze 270 zijn als volgt verdeeld over de hoofdtypen van combinaties :

1. twee elementaire zinnen	226	=	83.7%
2. elementaire zin + samengetr. zin	38	=	14.1%
3. twee samengetrokken zinnen	6	=	2.2%
	270	=	100.0%

D. MEERVOUDIGE ZINNEN, BESTAANDE UIT DRIE ELEMENTAIRE ZINNEN.

35. Exposé van het materiaal

Om dezelfde redenen als die welke wij in § 33 hebben laten gelden,

geven wij ook nu weer slechts enkele voorbeelden van de hoofdtypen van de uit drie elementaire zinnen opgebouwde drievoudige zinnen. Deze hoofdtypen zijn :

1. Drievoudige zinnen bestaande uit drie elementaire zinnen van dezelfde vorm. (Afkort : 1-sch. z. [= één-schema zin]).
2. Drievoudige zinnen bestaande uit twee elementaire zinnen van dezelfde vorm en een van afwijkende vorm. (Afkort 2-sch. z.).
3. Drievoudige zinnen bestaande uit drie elementaire zinnen van verschillende vorm. (Afkort 3-sch. z.).

1443 VB. Sij **maeckten** soe groten melodije : sij **sloghen** huen trommelen, sij **spelden** met scalmeyen ende trompetten, allen den wech doere. (S.Vf.R. - S.Vf.R. - S.Vf.R.).

1948 IC. Dat **ander gherecht is** een gebraden hase | ende | dat **is** dat vleysch dat wilt ende onghetemet is ; | dat **moet** ghi doden nae alre vleyschelijker wellust ende bradent biden vuer der sachtmoedigher lijdsaemheit seer morwelic. (S.Vf.R. - S.Vf.R. - A.Vf.S.R.).

1853 U. Die **man iaghet** sinen broeder totter doot, | quaet haren handen **heten** si goet, | ende | is yemant gherechtich onder hem, die **is** gheliken enen doern aen enen tune. (S.Vf.R. - A.Vf.S.R. - A.S.Vf.R.).

789 GO. Hebdi ontrouwe gheweest ende traech in uwen ghetiden of onlijdsaem in uwer oeffenynghen overmits onlede van buten, so **voetmoedicht** u voer gode | ende | **bidt** ghenade, | want | **oetmoedichheit is** voer gode alre genaemste. (A.Vf.R. - Vf.R. - S.Vf.R.).

Onder de overige voorbeelden komt er een voor, waarbij wij onze interpretatie van de vorm van een der elementaire zinnen nader moeten verantwoorden. Dit betreft 494 DD, waarvan de eerste elementaire zin aldus luidt :

494 DD. Voort, die lantman sal voir zijn doot zijn testament eer selve besetten ende hem eer Gode bevelen dan sinen kinderen ; | ....

Het voegwoordelijk bijwoord **voort** mag toch ook hier wel als een zuiver voegwoord opgevat worden, zodat het schema van deze zin wordt : S.Vf.R. (4) en niet A.S.Vf.R. (9) (vgl. § 31).

36. Samenvatting

De samenvattende tabel ziet er als volgt uit ⁸⁾ :

⁸⁾ Inzake de aanduiding van de schemavormen en de betekenis van de afkortingen e. e. e etc. zie men § 32 noot 4. Inzake de vaststelling der samenvattende cijfers zie men § 34 noot 7.

Zinsvorm	Totaal	e.e.e	e.e.s	e.s.e	s.e.e	e.s.s	s.e.s	s.s.e	s.s.s
4.4.4	13	7	2		1	1	2		
6.6.6	1	1							
12.12.12	3	2	1						
19.19.19	1		1						
	18	10	4	—	1	1	2	—	—
6.4.4	1		1						
4.4.9	1					1			
9.4.4	2				2				
11.4.4	1				1				
4.4.12	9		1	1	3		1	2	1
4.12.4	4	1		1			1	1	
12.4.4	4	1			2				1
12.12.4	1						1		
12.4.12	1								1
4.12.12	5	1					2		2
12.15.15	1								1
19.19.4	1				1				
19.19.20	1		1						
	32	3	3	2	9	1	5	3	6
4.12.9	1		1						
4.13.12	1	1							
4.16.12	1			1					
12.4.9	1								1
12.6.10	1					1			
12.16.4	2				1			1	
15.4.12	1						1		
16.12.4	1						1		
19.4.12	1				1				
20.19.4	1				1				
	11	1	1	1	3	1	2	1	1
Totaal Gen.	61	14	8	3	13	3	9	4	7

Het totaal der uit drie elementaire zinnen opgebouwde drievoudige zinnen bedraagt dus 61, d.i. 3% van het volledige materiaal. Voorzichtigheid bij de interpretatie van de nog kleinere afzonderlijke getallen van deze groep blijft derhalve geboden.

De drie hoofdtypen (1, 2, 3) zijn in dit totaal vertegenwoordigd door resp. 18, 32 en 11 voorbeelden (29.5%, 52.5% en 18%). De combi-

naties waarin tweemaal hetzelfde en een afwijkend schema voorkomen, zijn dus het talrijkst. Zij vormen de grootste helft van het totaal. Dit is volkomen normaal. Want dat de combinaties van drie verschillende schema's gering in aantal zijn ligt voor de hand: een van de drie moet altijd een der weinig frequente elementaire schema's zijn. Ook bij het aantal der uit drie gelijke schema's bestaande zinnen speelt het getal der samenstellende elementen een rol: naar gelang dit groter wordt, vermindert de kans op een herhaling van steeds hetzelfde schema.

Aan de tweede groep (de 2-sch. z.) willen wij even wat meer aandacht besteden en wel in verband met de onderlinge plaatsing der afzonderlijke schema's in de hieronder vallende constructies. De gelijk-luidende schema's kunnen nl. naast elkaar staan met het afwijkende er vóór of er achter, of ze staan gescheiden opgesteld met het afwijkende schema er tussen in. Met voorbijgaan van de bijzondere vorm der samenstellende schema's komen wij dus tot de drie volgende algemene compositie-schema's: aab, baa, aba. Daarvan vormen de eerste twee in structureel opzicht één groep tegenover het laatste, waarbij wij van successief tegenover alternerend zouden kunnen spreken. Van de 32 twee-sch. z. vallen er 27 onder de successieve en 5 onder de alternerende groep. Dit verschil is, zelfs met inachtneming van het feit dat de successieve structuur twee kansen heeft tegenover de alternerende één, wel zo sprekend dat wij, ondanks het kleine absolute aantal, toch wel mogen besluiten tot een voorkeur voor een successieve ordening der afzonderlijke schema's bij drievoudige zinnen.

Tot zover de algemene bouw dezer zinnen. Omtrent hun vorm in verband met de vorm der samenstellende elementen, merken wij op, dat in groep 1 (1-sch. z.) de combinatie 3 x schema S.Vf.R. met 13 voorbeelden het in frequentie alweer⁹⁾ ruimschoots wint van de combinatie 3 x schema A.Vf.S.R., die door slechts 3 voorbeelden vertegenwoordigd is. De cijfers van de groepen 2 en 3 (2-sch. z. en 3-sch. z) geven geen enkele aanwijzing voor een verklaring hiervan. Want als wij de cijfers naast elkaar leggen van de gezamenlijke 1e, 2e en 3e elementen die met een Aanloop beginnen, dan blijkt het volgende:

1e element heeft Aanloop	17 vbb.
2e element heeft Aanloop	18 vbb.
3e element heeft Aanloop	25 vbb.

Op grond van deze gegevens zou men eerder een meerderheid van 3 x A.Vf.S.R. mogen verwachten!

⁹⁾ Vgl. § 32 en 34.

Dat in de groepen 2 en 3 de schema's S.Vf.R. (4) en A.Vf.S.R. (12) in de verschillende combinaties de boventoon voeren, behoeft geen verklaring.

Om een indruk te krijgen van de mate waarin de besproken drievoudige zinnen als geheel enkelvoudig of samengesteld zijn, vergelijken wij het aantal der constructies die geheel of voor $\frac{2}{3}$ enkelvoudig zijn, met dat der constructies die geheel of voor $\frac{2}{3}$ samengesteld zijn. (De groepen e.e.e. tot en met s.e.e. naast de groepen e.s.s. tot en met s.s.s). Wij vinden dan enerzijds 38 vbb., anderzijds 23 vbb. (62.3% naast 37.7%).

Over het algemeen blijken de drievoudige zinnen dus in meerderheid geheel of voor $\frac{2}{3}$ enkelvoudig te zijn.

Om te achterhalen op welk punt in de constructie de bijzinnen bij voorkeur worden geplaatst gaan wij de e/s verhouding na voor de achtereenvolgende elementen. Wij vinden dan :

1e schema enkelvoudig	28	=	45.9%
2e schema enkelvoudig	44	=	72.1%
3e schema enkelvoudig	34	=	55.8%

De bijzinnen staan dus meestal in het eerste element, terwijl zij het minst in het middelste element voorkomen.

Inzover ze vergelijkbaar zijn, herinneren wij aan de verhoudingen die wij gevonden hebben bij zinstypen welke tot zekere hoogte als drievoudige constructies kunnen worden beschouwd, nl. de samengetrokken zinnen met twee partiële zinnen en de tweevoudige zinnen bestaande uit een elementaire zin en een samengetrokken zin met één partieel schema. Deze verhoudingen waren in procenten uitgedrukt resp. 63/81.5/40 en 81.9/78.8/60.6 (vgl. resp. § 26 en § 34). Veel overeenkomst valt er dus niet te ontdekken!

E. DE OVERIGE TYPEN VAN DRIEVOUDIGE ZINNEN

37. Exposé van het materiaal en samenvatting

De overige typen van drievoudige zinnen omvatten alle tezamen niet meer dan 17 voorbeelden (0.85% van het volledige materiaal), zodat er weinig of niets meer valt samen te vatten. In de verder gaande bijzonderheden van de vorm is nagenoeg ieder voorbeeld een speciaal geval en alleen in de meest algemene vorm-eigenaardigheden is nog iets gemeenschappelijks te vinden. Wij menen dan ook te kunnen volstaan met hier slechts enkele samenvattende opmerkingen te laten

volgen bij enige voorbeelden van de voornaamste constructie-typen. Voor de nadere bijzonderheden verwijzen wij dan naar de Bijlage.

De resterende drievoudige zinnen bestaan uit combinaties van elementaire en samengetrokken zinnen. Ter vermijding van omslachtige omschrijvingen typeren wij de algemene constructie van deze combinaties met een formule waarin de elementaire zin aangeduid wordt door A en de samengetrokken zin door B.

Wij vinden dan als hoofdtypen de combinaties :

1. A.A.B. bv.

677 Chr. Daer na dede hi hare de tonghe ute sniden || maer || christina en verloos hare sprake niet, || maer si nam tstucke van haerre tonghen | ende | werpse iuliane in dansichte | ende | werp hem daer met sine oghe ute.

2. A.B.A. bv.

1164 Th. Die minne es een edel doechde, die daer blincket ende boven gaet alle doechden, consten ende gaven, || want || si omvanget god | ende | voeghet die inghelen ende die menschen te gader || ende || vanden kinderen der menschen maect si kinder en vrienden gods.

3. B.A.A. bv.

253 TV. Dinghel ghinc vooren | de siele naer || ende || si quamen voor de poorte der hellen || ende || hi sprac tote der sielen : Comt hier ende siet.

4. A.B.B. bv.

1376 PB. Doen hadden si een nuwe steenen calumpne op ghericht, || daer trockense mi bi | ende | toeghen mi mijn cleede wt || ende || ic halp hem willichlijc | ende | ontleede mi selven.

Deze vier groepen vinden wij vertegenwoordigd door de volgende aantallen :

A.A.B. :	5	A.B.B. :	4
A.B.A. :	2		
B.A.A. :	6		
	<hr/>		
	13		

De zinnen bestaande uit twee elementaire en één samengetrokken zin omvatten dus 13 voorbeelden ; zinnen bestaande uit één elementaire en twee samengetrokken zinnen daarentegen slechts 4.

Al is hier een geheel andere vorm-eigenaardigheid in het geding dan in de voorgaande §, toch kunnen wij weer een onderscheid maken tussen successieve en alternerende constructies (A.A.B., B.A.A. en

A.B.B. tegenover A.B.A.). Daarbij blijkt ook nu de successieve constructiewijze met 15 van de 17 voorbeelden verre preferent boven de alternerende.

Onder de 21 ($13 + 4 \times 2$) samengetrokken zinnen zijn er drie, waarin twee partiële zinnen voorkomen.

Inzake het secundaire vormkenmerk kunnen wij kort zijn. De combinatie van de enkelvoudige en samengestelde elementen na te gaan heeft geen zin. De gevonden groeperingen zijn zo verschillend en zo ingewikkeld van structuur, dat er geen bepaalde lijn meer in te ontdekken valt.

Ten slotte: De gezamenlijke drievoudige zinnen omvatten 78 voorbeelden of 3.85% van het volledige materiaal.

F. VIERVOUDIGE ZINNEN

38. Exposé van het materiaal en samenvatting

Het totaal aantal zinnen van dit type bedraagt 18 of 0.9% van het volledige materiaal. Zij zijn te verdelen in twee groepen.

1: Zinnen bestaande uit vier elementaire zinnen, onder te verdelen in a. constructies van vier maal hetzelfde schema, b. constructies waarin twee verschillende schema's optreden en c. constructies waarin drie verschillende schema's gevonden worden.

2: Zinnen bestaande uit een combinatie van elementaire en samengetrokken zinnen.

Van elk dezer vier groepen volgt thans een voorbeeld.

1933 DM. Staet styf int gheloeve | ende | werct crachtelike | ende | conforteert hu herte | ende | ghedoecht om gode. (Vf.R. - Vf.R. - Vf.R. - Vf.R.)

909 G. Want | alle minnen es ons ghetoocht, | alle rycheit bietmen ons, | alle weelde es ontbeydende ons | ende | alle glorie ende salicheit es bereedt te ons. (S.Vf.R. - A.Vf.S.R. - S.Vf.R. - S.Vf.R.).

1736 Lj. Siet ane de lilien die wassen in den velde; | noch | sine pinen | noch | sine spinnen, | nochtan so seggic u dat Salamon in alle sine glorien en es also wale nit gecleedt alse ene van hen. (Vf.R. - S.M.Vf. - S.M.Vf. - A.Vf.S.R.).

662 Chr. Doe dit iuliaan hoorde, so seide hij dat sijt dede met toverien | ende | dede an hare werpen. ij. aspiden ende. ij. lazarden ende. ij. slanghen, || maer || de serpenten lecten hare voete || ende || de aspiden hinghen an hare borste | ende | en deerden hare niet || ende || de slanghen wonden hare om haren hals | ende | lecten hare tsweet af. [(A.Vf.S.R. - Vf.R.) - S.Vf.R. - (S.Vf.R. - Vf.R.) — (S.Vf.R. - Vf.R.)].

De 18 voorbeelden zijn als volgt over deze groepen verdeeld :

Groep 1a (1-sch. z.) ¹⁰⁾	3 vbb.	Groep 2 (elementaire / samenge-	
Groep 1b (2-sch. z.)	13 vbb.	trokken zin)	1 vb.
Groep 1c (3-sch. z.)	1 vb.		
	<u>17 vbb.</u>		

Deze cijfers zijn als normaal te beschouwen, evenals het ontbreken van zinnen berustende op vier verschillende schema's.

Bij groep 1b merken wij nog op, dat 9 voorbeelden berusten op drie gelijke + een afwijkend schema en 4 voorbeelden op telkens twee maal hetzelfde schema. De eerstgenoemde combinatie-wijze schijnt dus de normale te zijn.

De zin die groep 2 vertegenwoordigt, bestaat uit drie samengetrokken en een elementaire zin.

Onder de afzonderlijke elementaire schema's treffen wij twee vormen aan die wij tot nu toe nog niet hebben ontmoet: S.M.Vf. (5) in voorbeeld 1736 (boven geciteerd) en Vf. (17) in voorbeeld 1860. De vorm S.M.Vf. blijkt een variant te zijn van S.Vf. (1).

Voor de verdere bijzonderheden van de vormen der afzonderlijke viervoudige zinnen verwijzen wij naar de Bijlage.

G. DE OVERIGE MEERVOUDIGE ZINNEN

39. Exposé van het materiaal en samenvatting

De overblijvende meervoudige zinnen omvatten nog een aantal vijf-, zes- en zevenvoudige constructies en een achtvoudige constructie.

De vijfvoudige zijn nog te verdelen in 2 groepen: combinaties uitsluitend bestaande uit elementaire zinnen en combinaties bestaande uit elementaire en samengetrokken zinnen. Van beide groepen een voorbeeld.

1891 EM. Den enen ghinc hie haestelike voer by, | den anderen sach hi langhe an; | den enen visiteerde hie van veers, | den anderen quam hie naerre; | somwilen leechde hie syne hande sachtelike an die monde der ghenre di daer sliepen. (5 x A.Vf.S.R.).

1514 H. Ende || dat kint was van dier selver ghedane dat hi was in sinen yersten drien jaren; || ende || hi keerde hem te mi waert | ende | nam uter ciborien sinen lichame in sine rechte hant || ende || in sine slinke hant nam hi enen kelc || die sceen vanden outare comende, || maer || ic en weet wanen hi quam. [S.Vf.R. - (S.Vf.R. - Vf.R.) - A.Vf.S.R. - S.Vf.R. - S.Vf.R.].

¹⁰⁾ Voor de afkorting 1-sch.z. etc. zie men de vorige §.

Onder de zesvoudige zinnen vinden wij dezelfde hoofdtypen, bv.

914 G. In al bestu onbesloten | ende | met al bestu onversceeden,
| onder al bestu onverlast | ende | boven al bestu onverdraghen,
| buten al bestu onbevangen | ende | in di so syn alle dinc be-
vanghen. (6 x A.Vf.S.R.).

346 CS. Die tavaerne is oec des duvels apoteke, || want || so men
inder apoteken menigherhande speciën ende crude vint.... die den
menschen ghesont sijn aenden live, so doet di duvel in sijnre apote-
ken der tavernen oec al contrari nemen, || want || daer en weetmen
van weelden niet, watmen eten of drincken wil; || van ghecheden
so etense malkander onghelkaersen toe ende turf.... || ja || dicke,
dat noch onmenschelijker is, si worpen levende spinnen of vlyeghen
in horen wijn | ende | drinckense malcanderen toe || of || si worpen
een hant vol smaers of asschen in horen dranc | ende | roerent
omme | ende | drinckent malcanderen toe. [S.Vf.R. - A.Vf.S.R. -
A.Vf.S.R. - A.Vf.S.R. - (A.S.Vf.R. - Vf.R.) - (S.Vf.R. - Vf.R. -
Vf.R.)].

Bij de zevenvoudige zinnen komen alleen combinaties van elemen-
taire met samengetrokken zinnen voor.

206 BN. Minne trectse boven || ende || si heltse neder, || si versuete
saen || ende || si queltse weder, || si geeft di doot | ende | brinct dat
leven, || si geeft gesunde | ende | wont dan weder, || si maectse dul
ende vroet dan weder [4 x S.Vf.R. - (S.Vf.R. - Vf.R.) - (S.Vf.R. -
Vf.R.) - S.Vf.R.].

De achtvoudige zin is een combinatie van acht elementaire zinnen.

907 G. Al dat ic wille wert minne hebbinghe | ende | dat vaderlike
herte wert mine inghanghinghe; | des vaders ende des soons minne
wert mine ommehelsinghe | ende | in dat hoghe godlike wonder wert
mine anestaringhe | ende | in dat afgronde godlycx wesens wert
mine woeninghe, | eene eeweghe ruste wert mine besittinghe | ende |
ons heere soete natuere wert mine ghebruikinghe | ende | in desen
overvrueghdelijke vrueghde wert mine inblivinghe. (3 x S.Vf.R. -
2 x A.Vf.S. - 2 x S.Vf.R. - A.Vf.S.).

De beide hoofdtypen die wij bij de vijf- en zesvoudige zinnen nog
onderscheiden hebben, zijn als volgt vertegenwoordigd:

Bij de vijfvoudige zinnen:

Combinaties uitsluitend van elementaire zinnen	7
Combinaties van element. en samengetr. zinnen	3
Tezamen	<hr/> 10

Bij de zesvoudige zinnen:

Combinaties uitsluitend van elementaire zinnen	3
Combinaties van element. en samengetr. zinnen	1
Tezamen	<hr/> 4

Van zevenvoudige zinnen vinden wij 2 voorbeelden en van achtvoudige zinnen, zoals gezegd, één voorbeeld. Alles tezamen dus 17 voorbeelden van vijf- tot achtvoudige zinnen.

Voor de verdere bijzonderheden inzake de vormeigenaardigheden in verband met de groepering der afzonderlijke zinnen op grond van de bijzondere vorm hiervan en de verdere bijzonderheden inzake de groepering der enkelvoudige en samengestelde structuurelementen zie men de Bijlage.

40. Algemene en vergelijkende samenvatting der meervoudige zinnen

Evenmin als het nodig en nuttig was in de voorgaande analyses en samenvattingen al de talrijke vormeigenaardigheden der twee- tot achtvoudige zinnen tot in hun uiterste bijzonderheden te betrekken, kan het in de algemene en vergelijkende samenvatting der gezamenlijke meervoudige zinnen, die wij thans laten volgen, de bedoeling zijn alle punten waarop deze constructies samengevat of vergeleken kunnen worden, aan de orde te stellen.

Wij zullen er ons dus toe beperken het formele beeld der meervoudige zinnen in enkele hoofdlijnen vast te leggen. Daartoe stellen wij de volgende punten aan de orde.

1. Hoeveel m.v.z.¹¹⁾ zijn er in totaal en hoe zijn de categorieën der 2-8-v.z. over dit totaal verdeeld.
2. Hoeveel m.v.z. bestaan geheel uit elementaire zinnen (groep A), hoeveel uit elementaire en samengetrokken zinnen (groep AB) en hoeveel geheel uit samengetrokken zinnen (groep B).
3. Hoeveel m.v.z. van groep A berusten op een herhaling van een en hetzelfde schema, hoeveel op verschillende schema's¹²⁾.
4. In welke mate beginnen de eerste elementen, (hetzij elementaire, hetzij samengetrokken zinnen) der m.v.z. met een Aanloop, in welke mate de volgende elementen (groep A, AB en B tezamen).
5. Hoeveel zinnen van de vorm S.Vf.R. (4) en A.Vf.S.R. (12) en hoeveel zinnen van de overige vormen tezamen vinden wij onder de m.v.z. van groep A.
6. Uit hoeveel elementaire en samengetrokken zinnen bestaan de m.v.z. van de groepen AB en B; hoeveel elementaire zinnen van

---

¹¹⁾ m.v.z. = meervoudige zin(nen).

2-v.z., 3-v.z. = tweevoudige, drievoudige zin(nen) etc.

¹²⁾ Deze beide groepen zijn in het volgende aangeduid als isoschematisch en heteroschematisch.

de vorm S.Vf.R. (4) en A.Vf.S.R. (12) en van de overige vormen tezamen treffen wij daarbij aan; hoeveel partiële zinnen komen er per samengetrokken zin voor, hoeveel basis-zinnen hebben de vorm S.Vf.R. of A.Vf.S.R. of een der overige vormen en hoeveel partiële zinnen hebben de vorm Vf.R. of S.R. of een der overige vormen.

7. Hoeveel m.v.z. bestaan geheel uit enkelvoudige elementen, hoeveel uit enkelvoudige en samengestelde elementen, hoeveel geheel uit samengestelde elementen.
8. Hoeveel afzonderlijke schema's (elementaire schema's + basis-schema's + partiële schema's) leveren de m.v.z. op; tot welk percentage zijn deze afzonderlijke schema's enkelvoudig of samengesteld.

41. Punt 1

Voor het totaal der m.v.z. en voor hun verdeling over de 2-8-v.z. vinden wij de volgende cijfers:

	Aantal	% v.h. totaal m.v.z.	% v.h. voll. materiaal
2-v.z.	270	70.5	13.5
3-v.z.	78	20.4	3.85
4-v.z.	18	4.7	0.9
5-v.z.	10	2.6	0.5
6-v.z.	4	1	0.2
7-v.z.	2	0.5	0.1
8-v.z.	1	0.3	0.05
	<hr/> 383	<hr/> 100.—	<hr/> 19.1

Wij zien dus, dat de meervoudige zinnen tezamen $\frac{1}{5}$ gedeelte van het materiaal omvatten. Onder de meervoudige zinnen vinden wij in hoofdzaak slechts tweevoudige zinnen, de drievoudige tellen ook nog enigszins mede, maar de vier- tot achtvoudige spelen in de praktijk geen rol: zij vormen tezamen nog niet $\frac{1}{10}$ deel van het totaal der meervoudige zinnen.

42. Punt 2

De verhouding der groepen A, AB en B ¹³⁾ geeft, voor de m.v.z.

¹³⁾ Zie boven, § 40 onder 2.

tezamen en voor de 2-v.z., de 3-v.z. en de 4-8-v.z. afzonderlijk, het onderstaande beeld :

	uit : 2-v.z.	3-v.z.	4-8-v.z.	totaal m.v.z.
groep A	226 = 83.7%	61 = 78.2%	28 = 80%	315 = 82.3%
groep AB	38 = 14.1%	17 = 21.8%	7 = 20%	62 = 16.9%
groep B	6 = 2.2%			6 = 1.8%
	270 = 100.0%	78 = 100.0%	35 = 100%	383 = 100.0%

Tegenover de 82.3% der m.v.z. die geheel uit elementaire zinnen zijn opgebouwd (groep A), staan dus de m.v.z. die uit elementaire en samengetrokken zinnen of die geheel uit samengetrokken zinnen bestaan (groep AB en B) met 18.7%. Dit is een verhouding van $\pm 44 : 10$. Stellen wij daarnaast de in Hfst. II en III gevonden frequentieverhouding van $\pm 55 : 10$ voor zelfstandige elementaire zinnen ten opzichte van zelfstandige samengetrokken zinnen, dan blijkt, dat in meervoudige zinnen de elementaire zin iets minder frequent is dan wij op grond van zijn frequentie als zelfstandige eenheid zouden mogen verwachten.

Vervolgens merken wij op, dat het percentage der zinnen van groep A bij de verschillende typen der m.v.z. vrijwel gelijk blijft. Dit is opvallend, omdat bij een toenemend aantal constructie-elementen, waarbij twee vorm-mogelijkheden in het geding zijn, de kans op een herhaling van steeds dezelfde vorm afneemt.

Wij zien dan ook de zinnen van groep B bij de 3- en 4-8-v.z. verdwijnen, terwijl wij gezien de verhouding tussen de groepen A, AB en B bij de 2-v.z. onder de 3- en 4-8-v.z. nog 2 resp. 1 voorbeeld zouden mogen verwachten.

43. Punt 3

Het antwoord op het derde vraagpunt vinden wij in de volgende tabel. (Hierin zijn alleen de zinnen van groep A verwerkt om geen ongelijksoortige elementen, — elementaire en basis-zinnen van samengetrokken zinnen, — dooreen te halen).

	uit : 2-v.z.	3-v.z.	4-8-v.z.	totaal m.v.z.
isoschematisch :	107 = 47.3%	18 = 29.5%	7 = 25%	132 = 41.9%
heteroschematisch :	119 = 52.7%	43 = 70.5%	21 = 75%	183 = 58.1%
totaal :	226 = 100.0%	61 = 100.0%	28 = 100%	315 = 100.0%

Overwegende, dat bij de 2-v.z. de isoschematische structuur theoretisch gelijke kansen heeft als de heteroschematische, constateren wij dus bij dit zinstype een klein overwicht voor laatstgenoemde constructiewijze. Bij de 3-8-v.z. is de theoretische positie anders. Daar treden naast de mogelijkheden die berusten op de aanwezigheid van meerdere constructie-elementen, de mogelijkheden op die gegeven zijn in de 20 verschillende schemavormen. Wij hebben gezien, dat er dit in hoofdzaak slechts twee zijn, die van de schema's S.Vf.R. en A.Vf.S.R., met daarnaast nog een kleine kans voor een schema van een der overige vormen. Het gevolg van deze combinatie van omstandigheden is dan ook de scherpe daling der isoschematische constructies bij de 3-8-v.z. ten opzichte van de 2-v.z. en het dalend percentage der isoschematische constructies bij de 4-8-v.z. ten opzichte van de 3-v.z. Over het algemeen geeft dit bij de gezamenlijke m.v.z. een verhouding van ongeveer 2 : 3 voor de isoschematische constructies tegenover de heteroschematische. De geringe frequentie der „overige” schemavormen (dat zijn: alle behalve S.Vf.R. en A.Vf.S.R.) geeft een verklaring voor het feit, dat wij geen constructies gevonden hebben van meer dan drie verschillende schema's.

44. Punt 4

Bij de behandeling der afzonderlijke typen onder de meervoudige zinnen zijn wij gestuit op het merkwaardige verschijnsel, dat constructies geheel bestaande uit elementen van de vorm A.Vf.S.R. in frequentie opvallend achterbleven bij constructies die geheel uit elementen van de vorm S.Vf.R. waren samengesteld. Ter verklaring hiervan hebben wij o.a. gedacht aan de mogelijkheid van een neiging de 2e en volgende elementen van een meervoudige zin, — en bij isoschematische constructies wil dat dan zeggen: alle elementen, — zonder Aanloop te beginnen. Aan de hand van de toen beschikbare gegevens hebben wij het bestaan van zulk een neiging niet met zekerheid kunnen aantonen. Daarom willen wij nu, met het oog op de aanwezigheid van een Aanloop daarin, nog eens de eerste elementen van de gezamenlijke heteroschematische meervoudige zinnen confronteren met de volgende elementen. Daar zowel de elementaire als de samengetrokken zinnen (voorzover het hun basis-zinnen betreft) ons de benodigde gegevens kunnen verschaffen, betrekken wij in dit onderzoek de heteroschematische constructies uit de gezamenlijke meervoudige zinnen (groep A, AB en B)¹⁴⁾. Wij vinden dan:

¹⁴⁾ Zie § 40 onder 2.

Heterosch. constructies	1e element	volgende elementen
met Aanloop	123 = 53.9%	157 = 43.7%
zonder Aanloop	105 = 46.1%	202 = 56.3%
	<hr/> 228 = 100.0%	<hr/> 359 = 100.0%

Deze cijfers wijzen inderdaad op de aanwezigheid van de veronderstelde neiging. Bij de 1e elementen zijn de vormen met Aanloop met 7.8% in de meerderheid; bij de „volgende” elementen zijn zij met 12.6% in de minderheid. Maar met de verhouding 43.7% / 56.3% die wij bij de „volgende” elementen vinden tussen de vormen met en zonder Aanloop, is de verhouding tussen de frequentie der isoschematische constructies bestaande resp. uit elementen met of zonder Aanloop niet ten volle verklaarbaar. Want van de 155 isoschematische meervoudige zinnen bestaan er 44 uit elementen met Aanloop en 111 uit elementen zonder deze factor, hetgeen neerkomt op een frequentieverhouding van 28.4% / 71.6%. Dat is dus een veel lager percentage aan Aanloop-constructies dan wij op grond van de zo even genoemde cijfers zouden mogen verwachten en het blijft dus onzeker of wij in de veronderstelde oorzaak van het hier behandelde verschijnsel ook inderdaad de werkelijke gevonden hebben.

Overigens luiden de juiste cijfers en procenten voor de 1e en volgende elementen bij de isoschematische constructies als volgt:

Isosch. constructies	1e element	volgende elementen ¹⁵⁾
met Aanloop	44 = 28.4%	58 = 29%
zonder Aanloop	111 = 71.6%	142 = 71%
	<hr/> 155 = 100.0%	<hr/> 200 = 100%

Voor de gezamenlijke m.v.z. (isoschematisch + heteroschematisch) krijgen wij dan inzake de vraag, vervat in punt 4 van onze samenvatting, het volgende beeld:

Gezam. m.v.z.	1e element	volgende elementen
met Aanloop	167 = 43.6%	215 = 38.5%
zonder Aanloop	216 = 56.4%	344 = 61.5%
	<hr/> 383 = 100.0%	<hr/> 559 = 100.0%

¹⁵⁾ Dat de verhouding der percentages bij de volgende elementen niet geheel gelijk is aan de verhouding bij de 1e elementen, vindt zijn oorzaak in het gegeven feit, dat de Aanloop-constructies in de verschillende categorieën der 2- t/m 8-voudige zinnen niet evenredig vertegenwoordigd zijn.

Als wij nu bedenken, dat wij in Hoofdstuk II en III gevonden hebben dat de op zich zelf staande elementaire zinnen tot 53.6% Aanloop-zinnen zijn en de, — in veel geringer aantal voorkomende —, samengetrokken zinnen tot 57.6%, dan zien we, dat alleen de 1e elementen der heteroschematische meervoudige zinnen zich, maar dan ook nauwkeurig, bij dit percentage aansluiten (met 53.9%). Alle andere bijzondere groepen en dus ook de meervoudige zinnen tezamen blijven daarbij ten achter. Onze conclusie is dus, dat de meervoudige zinnen gekenmerkt worden door een vrij aanzienlijk geringere frequentie van Aanloop-zinnen onder hun samenstellende elementen dan op grond van de frequentie der Aanloop-zinnen als op zichzelf staande communicatie-eenheden verwacht mocht worden. Meer concreet uitgedrukt: Bij de meervoudige zinnen staan, in de afzonderlijke samenstellende elementen daarvan, de Andere zinsdelen in mindere mate vóór de zinskern dan in op zichzelf staande zinnen.

Hetgeen wij vanuit een andere gezichtshoek nogmaals illustreren met de volgende cijfers:

Aantal afzonderlijke elementen met A:	382 = 40.6%
Aantal afzonderlijke elementen zonder A:	560 = 59.4%
Totaal der afzonderlijke elementen:	942 = 100.0%

45. Punt 5

Om enig inzicht te verkrijgen omtrent de vorm der meervoudige zinnen, in zover die bepaald wordt door de vorm der samenstellende elementen, hebben wij de punten 5 en 6 op ons programma geplaatst.

Wij gaan dus nu eerst na hoeveel elementaire zinnen van de vorm S.Vf.R. (4) en A.Vf.S.R. (12) en hoeveel van de gezamenlijke overige vormen wij onder de elementen van geheel uit elementaire zinnen bestaande meervoudige zinnen aantreffen (groep A).

	uit: 2-v.z.	3-v.z.	4-8-v.z.	totaal
S.Vf.R.	234 = 51.8%	101 = 55.2%	59 = 45.7%	394 = 51.7%
A.Vf.S.R.	139 = 30.6%	51 = 27.9%	31 = 24.0%	221 = 28.9%
Overige	79 = 17.6%	31 = 16.9%	39 = 30.3%	149 = 19.4%
	452 = 100.0%	183 = 100.0%	129 = 100.0%	764 = 100.0%

In Hfst. II hebben wij geconstateerd, dat de frequentieverhouding der hierboven onderscheiden vorm-groepen 43.6% / 41.3% / 15.1%

was, zodat wij ten aanzien van de meervoudige zinnen van groep A moeten concluderen, dat zij in hun opbouw in mindere mate berusten op constructieve elementen van de vorm A.Vf.S.R. en in meerdere mate op constructieve elementen van de vorm S.Vf.R. of een der overige vormen, dan de opzichzelf staande elementaire zinnen volgens deze drie vorm-groepen gebouwd zijn.

Van de kant der afzonderlijke elementen bezien blijkt, dat de zinnen van de vorm A.Vf.S.R. in meerdere mate als op zichzelf staande eenheden voorkomen dan als onderdelen van meervoudige zinnen, terwijl voor zinnen van de vorm S.Vf.R. of een der andere vormen het omgekeerde geldt.

Opvallend is onder de detailcijfers nog het hoge percentage „overige vormen” bij de 4-8-v.z. Het kleine aantal voorbeelden moet ons hierbij rekening doen houden met de toevalsfactor, zodat iedere conclusie niet meer dan een gissing zou zijn.

46. Punt 6

De gezamenlijke meervoudige zinnen bestaande uit elementaire en samengetrokken zinnen of geheel bestaande uit samengetrokken zinnen (groep AB en B) leveren ons op : 95 elementaire en 83 samengetrokken zinnen.

Tezamen met de 764 elementaire zinnen van groep A (punt 5) worden dat dus 859 elementaire zinnen, die de volledige oogst vormen welke wij uit de gezamenlijke meervoudige zinnen kunnen vergaren. Daarnaast staan dan in totaal 83 samengetrokken zinnen. In procenten uitgedrukt is deze verhouding : 91.2% / 8.8%. De frequentie-verhouding der op zichzelf staande elementaire en samengetrokken zinnen (Hfst. II en III) was : 84.6% / 15.4%.

De meervoudige zinnen blijken dus in hun constructieve elementen tot een geringer percentage uit samengetrokken zinnen te bestaan dan de frequentie dezer constructies als opzichzelf staande eenheden zou doen verwachten.

Anders geformuleerd : De samengetrokken zinnen zijn als op zichzelf staande eenheden (ten opzichte van de elementaire zinnen) frequenter dan als onderdelen van meervoudige zinnen.

Omtrent de vorm der 95 elementaire zinnen uit de groep AB der

meervoudige zinnen lichten ons de volgende cijfers in ¹⁶⁾:

S.Vf.R.	56 = 58.9%
A.Vf.S.R.	28 = 29.5%
Overige	11 = 11.6%
	<hr/> 95 = 100.0%

Conclusies uit een vergelijking van dit tabelletje met de Totaalkolom van het voorgaande durven wij niet te trekken, daarvoor zijn de aantallen der voorbeelden te klein.

Van de 83 samengetrokken zinnen hebben er 70 één partieel schema, 9 hebben twee partiële schema's, 3 hebben er drie en 1 tenslotte heeft er acht. Plaatsen wij de cijfers van Hfst. III hiernaast dan zien we het volgende (wij gaan daarbij tot 3 partiële schema's):

Samengetr. zin	met 1 p.s.	2 p.s.	3 p.s.
1 als onderdeel m.v.z.	70	9	3
2 op zichzelf staand	135	27	8

Enige conclusies durven wij om de bekende reden weer niet te trekken.

Voor de vorm der basis-schema's van deze samengetrokken zinnen vinden wij:

S.Vf.R.	51 = 61.4%
A.Vf.S.R.	23 = 27.7%
Overige	9 = 10.9%
	<hr/> 83 = 100.0%

In Hfst. III bleek de frequentieverhouding van deze vormgroepen te zijn: 42% / 42% / 16%. Deze cijfers verschillen wel zoveel van de bovenstaande dat wij, ondanks het kleine aantal voorbeelden van samengetrokken zinnen als onderdelen van meervoudige zinnen, toch wel menen te mogen concluderen, dat de samengetrokken zin in deze positie in aanzienlijk meerdere mate wordt geconstrueerd volgens het schema S.Vf.R., — ten koste van de vorm A.Vf.S.R. —, dan wanneer hij een op zichzelf staande eenheid is. M.a.w. in deze laatste omstandigheid staan er in meerdere mate Andere zinsdelen vóór de zinskern.

¹⁶⁾ Daar wij hier met kleine aantallen te doen krijgen maken wij geen onderscheid tussen 2-, 3-, en 4-8-v.z.

Tenslotte de vorm van de partiële zinnen. Wij noteren de volgende cijfers :

Vf.R.	90 =	85.7%
S.R.	11 =	10.5%
Overige	4 =	3.8%
	105 =	100.0%

In Hfst. III, § 27 vonden wij voor deze verhouding 94.1% / 3.4% / 2.5%. Evenals daar treffen wij ook nu onder de vormen dezer partiële schema's er slechts één aan waarin de factor A voorkomt. Hoewel het kleine aantal voorbeelden dat in bovenstaand tabelletje verwerkt is, een vergelijkende conclusie gevaarlijk maakt, menen wij in het algemeen toch wel te kunnen vaststellen, dat de in Hfst. III gemaakte gevolgtrekkingen ook voor de nu gevonden samengetrokken zinnen opgaan.

47. Punt 7

Hiermede begeven wij ons op het terrein van het secundaire vormkenmerk. Om een algemeen beeld van het voorkomen van bijzinnen in de meervoudige zinnen te verkrijgen, splitsen wij deze in drie groepen : 1e constructies waarin in het geheel geen bijzinnen voorkomen, 2e constructies waarin, naast enkelvoudige, ook elementen voorkomen die bijzinnen bevatten, 3e constructies waarbij in ieder der samenstellende elementen een of meer bijzinnen zijn opgenomen. Onder „elementen” verstaan wij hier elementaire zinnen, basis-zinnen en partiële zinnen.

Een vergelijkende samenvatting der onderlinge frequentie van deze groepen bij de 2-v.z., 3-v.z. en de 4-8-v.z. geeft het volgende te zien :

uit :	2-v.z.	3-v.z.	4-8-v.z.	totaal
geheel e	88 = 32.6%	21 = 27.0%	12 = 34.3%	121 = 31.7%
gemengd	129 = 47.7%	50 = 64.0%	19 = 54.3%	198 = 51.6%
geheel s.	53 = 19.7%	7 = 9.0%	4 = 11.4%	64 = 16.7%
	270 = 100.0%	78 = 100.0%	35 = 100.0%	383 = 100.0%

Deze cijfers zijn dermate afhankelijk van aprioristische condities en theoretische kansen, dat het bepalen van hun relatieve waarde een kwestie wordt van een wiskundige berekening waar wij ons niet aan durven wagen. Het antwoord op de vraag „veel” of „weinig”, dat de grondslag zou verschaffen voor enige conclusie omtrent bepaalde tendenties, kunnen wij dus niet geven. Er blijft ons niets anders over dan de mogelijkheid om op grond van hun absolute waarde tot het consta-

teren van een toestand te komen. En dan blijkt dat over het algemeen de gemengde constructies de talrijkste zijn, vervolgens komen die, welke geheel bestaan uit enkelvoudige samenstellende elementen en tenslotte die, waarbij in elk dier elementen een of meer bijzinnen zijn opgenomen. Bij de 3-v.z. vinden wij deze verhouding in haar meest sprekende vorm.

Al kunnen de bovengenoemde cijfers ons niet helpen aan een juiste waardering van de frequentie van het verschijnsel der samengesteldheid bij de constructieve eenheden der meervoudige zinnen, de gegevens die wij onder het nu volgend punt zullen tezamen brengen verschaffen ons ten minste een algemeen inzicht in de situatie op dit stuk.

48. Punt 8

Als laatste punt van onze samenvatting voegen wij nog eens de gegevens van punt 5 en 6 tezamen, maar verbinden daaraan een onderscheiding naar het secundaire kenmerk.

Elementaire zinnen	Totaal	Enkelv.	Samengest.
S.Vf.R.	450	278	172
A.Vf.S.R.	249	134	115
Overige	160	78	82
	859	490	369
Basis-zinnen			
S.Vf.R.	51	47	4
A.Vf.S.R.	23	20	3
Overige	9	6	3
	83	73	10
Partiële zinnen			
Vf.R.	90	69	21
S.R.	11	11	—
Overige	4	3	1
	105	83	22
	1047	646	401

De gezamenlijke meervoudige zinnen (383 in aantal) leveren derhalve op: 859 elementaire zinnen en 83 samengetrokken zinnen, deze laatste op hun beurt weer 83 basis-zinnen en 105 partiële zinnen. Tezamen 1047 constructieve eenheden. De fre-

quentieverhouding der afzonderlijke vormen binnen de genoemde typologische groepen dezer eenheden hebben wij reeds besproken onder punt 5 en 6. Alleen merken wij nog op, dat wij de elementaire zinnen, die wij resp. onder 5 en 6 apart gehouden hebben, nu tezamen gevoegd zijn. Daar het aantal der onder 6 vermelde voorbeelden zeer gering is in verhouding tot dat der onder 5 behandelde, heeft dit op de frequentieverhouding der afzonderlijke vormgroepen, die wij in § 45 bij laatstgenoemde gevonden hebben, zeer weinig invloed. Het maakt slechts een verschil van ten hoogste 0.8 procent ¹⁷⁾ en wij kunnen de onder 5 getrokken conclusie onverminderd handhaven met betrekking tot de gezamenlijke elementaire zinnen.

Een inzicht in de frequentie der samengestelde structuur bij constructieve elementen der meervoudige zinnen verschaffen ons de volgende vergelijkingen :

Element. zinnen	Zelfstandig (Hfst. II, III)	Onderdeel (Hfst. IV)
Enkelv.	291 = 30.8%	490 = 57%
Samengest.	654 = 69.2%	369 = 43%
Totaal	945 = 100.0%	859 = 100%
<hr/>		
Basis-zinnen		
Enkelv.	133 = 77.3%	73 = 88%
Samengest.	39 = 22.7%	10 = 12%
Totaal	172 = 100.0%	83 = 100%
<hr/>		
Partiële zinnen		
Enkelv.	113 = 50.9%	83 = 79%
Samengest.	109 = 49.1%	22 = 21%
Totaal	222 = 100.0%	105 = 100%

Over het algemeen blijkt dus, dat in elk der drie onderscheiden typologische groepen, de daaronder geclasseerde constructies als constructieve elementen van meervoudige zinnen in veel hoger mate enkelvoudig zijn dan als zelfstandige eenheden. Bij de elementaire zinnen is de verhouding enkelvoudig / samengesteld zelfs totaal omgekeerd en is de frequentie der enkelvoudige eenheden dubbel zo groot. Maar ook bij de basis-zinnen en de partiële zinnen, — vooral bij deze laatste, —

¹⁷⁾ De procentuele verhouding onder 5 was: 51.7/28.9/19.4 voor S.Vf.R., A.Vf.S.R. en Overige vormen. Voor de gezamenlijke elementaire zinnen is zij: 52.4/29.0/18.6.

komen de in Hfst. III gevonden en aldaar reeds in dezelfde richting verlopende verhoudingen in een veel duidelijker geaccentueerde vorm voor de dag. Onze algemene conclusie inzake het secundaire vormkenmerk luidt derhalve: Het verschijnsel der samengestelde structuur is bij de samenstellende elementen der meervoudige zinnen aanzienlijk minder frequent dan bij de opzichzelf staande communicatie-eenheden.

Van de kant van het meervoudig geheel gezien betekent dit: De meervoudige zinnen zijn in hun constructieve elementen aanzienlijk minder „samengesteld” dan de elementaire en de samengetrokken zinnen.

Naast dit algemene beeld plaatsen wij nog een enkele detail-opname van de verhouding enkelvoudig/samengesteld zoals die zich vertoont bij de afzonderlijke schema-vormen der elementaire zinnen als constructieve elementen in vergelijking met de vormen dezer zinnen als zelfstandige eenheden. Hiervoor beschikken wij n.l. over voldoende materiaal.

	Zelfstandig		Onderdeel	
	Enkelv.	Samengest.	Enkelv.	Samengest.
S.Vf.R.	36.4%	63.6%	61.8%	38.2%
A.Vf.S.R.	27.6%	72.4%	53.8%	46.2%
Overige	23.2%	76.8%	48.8%	51.2%

Wij zien hier, binnen het kader der algemene verschuiving naar „enkelvoudig”, de afzonderlijke vormen in hun onderlinge verhouding zich zelf gelijk blijven. In beide qualiteiten is de vorm S.Vf.R. het minst samengesteld, bekleedt de vorm A.Vf.S.R. de middenpositie, en tellen de Overige vormen de meeste samengestelde constructies.

49. Slotconclusie

Bij de voorgaande samenvatting van de formele eigenaardigheden waardoor de meervoudige zin wordt gekenmerkt, hebben wij op enige punten een duidelijk verschil kunnen constateren tussen de typologie van elementaire en samengetrokken zinnen als samenstellende elementen dezer meervoudige zinnen, en de typologie der elementaire en samengetrokken zinnen als zelfstandige eenheden.

Wij wijzen in dit verband op de verschillen in de frequentie van Aanloop-zinnen (vgl. punt 4, § 44), in de onderlinge frequentie van de vormen S.Vf.R. en A.Vf.S.R. zowel bij elementaire als bij samen-

getrokken zinnen (punt 5 en 6, §§ 45 en 46), en in de frequentie van de samengestelde zinsstructuur (punt 8, § 48).

Dit bewijst, dat de meervoudige zin méér is dan een toevallige agglomeratie van elementaire of samengetrokken zinnen. In dit geval immers ware het zeer onwaarschijnlijk geweest dat de geconstateerde verschillen zouden zijn opgetreden. Hij is daarom een eenheid met een in de structuur van zijn onderdelen vastgelegde eigen typologie.

Maar dan is daarmee ook bewezen, dat het hoofdlettergebruik, zoals dat door De Bruin ter zinscheiding wordt toegepast (hetzij overgenomen uit de handschriften, hetzij op eigen initiatief aangebracht), niet berust op toeval of willekeur maar wel degelijk de taalkundige realiteit getroffen heeft en daar inderdaad aan beantwoordt.

50. Individuele aspecten

Daar wij bij de meervoudige zinnen over een materiaal van slechts 383 voorbeelden beschikken, kunnen wij bij het onderzoek naar het individuele taalgebruik, ook nu niet te ver in bijzonderheden treden: de betrouwbaarheid van de uitkomsten zou daardoor in gevaar komen. Wij geven daarom alleen het percentage aan meervoudige zinnen van alle typen bij de voor dit onderzoek gekozen auteurs¹⁸⁾ in vergelijking met het algemene percentage en voegen daaraan toe de procentuele verhouding van de 2-voudige zinnen ten opzichte van de 3-8-voudige zinnen tezamen, binnen het kader van het totaal der meervoudige zinnen.

Het percentage der gezamenlijke meervoudige zinnen is:

Algemeen	LJ.	Br.	H.	R.	CS.	DD.	M.	G.
19.1	27.6	7.7	20	20.7	32	24.3	15	16.2

Brugman (Br.) toont zich dus al zeer sober in het gebruik van meervoudige zinnen, de auteur van Des Coninx Summe (CS.) vervalt in het andere uiterste.

De procentuele verhoudingen binnen het kader der meervoudige zinnen zijn:

	Algemeen	LJ.	Br.	H.	R.	CS.	DD.	M.	G.
2-v.z.	70.5	71	88	86	77	50	56	89	62
3-8-v.z.	29.5	29	12	14	23	50	44	11	38

¹⁸⁾ Vgl. Hfst. I § 21.

In deze cijfers vinden wij de karakteristiek van de Br.- en de CS.-tekst nader gepreciseerd, en in deze precisering sterker geaccentueerd, terug. De afkeer van meer-dan-twee-voudige zinnen merken wij eveneens op bij Hadewijch (H.) en de auteur der Beatrijs-legende (M.). Dirc van Delf (DD.) en de auteur van de Gebeden (G.) sluiten zich aan bij de CS.-tekst in hun voorkeur voor veelvoudige constructies.

HOOFDSTUK V

ZINNEN MET TOEVOEGINGEN BUITEN HET ZINSVERBAND

51. Inleidende opmerkingen

Aangezien het ons bij de zinnen van deze groep vooral te doen is om het aantal der toevoegingen buiten het zinsverband en om de plaats waarop zij in de zin zijn ingelast, zal bij het volgende exposé van het materiaal onze aandacht voornamelijk naar deze punten uitgaan. Daarom volgen wij bij de indeling ervan weliswaar dezelfde grote lijn die in de ordening der stof volgens de voorgaande hoofdstukken getrokken is, maar na een onderscheiding in elementaire, samengetrokken en verschillende typen van meervoudige zinnen gaan wij, met voorbijgaan der bijzondere zinsvormen, direct over tot een groepering der voorbeelden naar aantal en plaats van de toevoegingen buiten het zinsverband en geven daarbij een voorbeeld van elke afzonderlijke stand van zaken ten opzichte van deze beide laatste criteria. Bij het criterium „plaats” onderscheiden wij drie posities: voor-, in- en achter de groep zinsdelen, die in „zinsverband” staan. Bij het citeren der voorbeelden spatiëren wij de toevoeging.

52. Exposé van het materiaal

Elementaire zinnen :

73 vbb.

879 G. O eeweghe moghende mogentheyt, du onthauds alle substancien.

870 G. Soe begeere ic, lieve heere, dat alle mijn leven een vruchtbarege offerande moet sijn uus loefs ende een scierheit uus willen.

1380 PB. Doen gheeseldense mi van minen voten toet minen hoofde, Brigitta.

941 B. Hebdi u, minlijcke vader, also suet, sacht, goedertieren tot u vianden bewesen, wat seldi dan doen u vrienden, die u, min-

lijcke heere, met gansser herten minnen, u godlijke lof ende eer suecken ende sijn uwen wil onderdanich?

Staat de toevoeging aan het begin van een zin, die door een conjunctie wordt ingeleid, dan kan zij vóór of achter die conjunctie staan. Ook hiervan een voorbeeld.

902 G. Eya ende | of god dus es met ons, wie sal hem daer setten ieghen ons?

924 G. Want | heere, die waerheyt dyns wesens es niemant bekendt dan dy selven.

Samengetrokken zinnen : 5 vbb.

1446 VB. Och doen was sij soe seere verveert | ende | liep ter stont ter vinsteren uyt sien, | ende | sach datter soe grooten volc aen quam.

Tweevoudige zinnen : 20 vbb.

1158 Th. Sekerlijc, hooghe scoon woorde en maken den mensche noch heylich noch gherechtich, | mer | een goet duechdelijc leven maect den mensche Gode lief ende ghenamē.

1046 GG. Ic rade u, lieve suster, dat ghi voer misse tijt ende voer uwe ghetiden mit niemant en spreket | want | also ghedaen is een mensche in der missen, in sinen ghetiden, also hi hem te voeren daertoe ghesaet ende bereyt hevet.

1719 LJ. Ende | onssit u nit, cleine convent, | want | u vader sal u gheven syn rike.

1262 LJL. Ick aenbede die voete dynre ontfarmherticheit ende waerheyt, | ende | ic bidde di, aldergoedertierenste Heere, geneest met aentaste dijnre graciën mijn bloedige siele.... [volgen nog een tweetal objecten van *ic bidde di*].

937 B. O verlosser des menscelijken geslachts, gebenedide zoon gods, gy sijt wt groter minnen gecomen in dit dal der tranen, u volck te vysitieren, te troosten, te verlossen wt haren lasten; | mer | live heer, gy sijt oneerlic ontfangen, iamerlic versmaet, verworpen, ghehaet ende metten boesen, ongerechten gerekent.

884 SG. Mer | ey lacy, hier mede en nemen si nyet alleen tmijn, || mer || si doen hoer zielen ewige schade | ende | werden ende blijven moerdenaer hoere zielen.

Drievoudige zinnen : 7 vbb.

876 G. O du onbeweechde eerlike eerste sake, du die daer alle dinc beweghes ende selve blijft onbeweecht, eerlike es dyn regement¹⁾, | hoe subtyl es dyn regeren | ende | hoe helich es dyn bestueren.

---

¹⁾ Vermoedelijk is vóór *eerlike* het woord *hoe* uitgevallen.

Dit is tevens een goed voorbeeld van de bijzondere omvang en vorm²⁾), die de toevoeging kan krijgen.

942 B. O alre minlicste, getrouweste heer, dat ic u wt al mijnre herten nyet gemint en heb . . . [volgen nog drie praedicaten bij ic] dat is mi leet wt gronde mijns herten ; | wylt mijnre ontfermen | ende | vergeeft mi al myn sonden, g e n a d i g e g o d .

Viervoudige zinnen :

6 vbb.

761 GO. Ende | l i e v e b r u e d e r s , al vijndi u hier dicwijn harde veer of ende u natuer hier toe ontbreket, daer om en wanhopet niet | ende | en laet niet of, | pinet vaste voert | ende | begheert sijnre hulpen, sonder wien ghy niet en moghet.

888 G. O goedertiere heere, | ende | wat mochtstu meer doen door mi | ende | met hoe groten rechte bem ic sculdich boven allen creatueren eenichlike te minnene dy, | ende | hoe verscoven word ic oft ic mi keerde van dy, | e y a , tote wie saudic ghaen oft u mi staecs van di ?

Verder treffen wij in ons materiaal dan nog aan een 5-voudige, een 6-voudige, een 7-voudige, een 11-voudige, een 14-voudige en zelfs een 19-voudige zin. Wat aantal en plaats van de toevoegingen betreft bieden deze voorbeelden niets nieuws. In elk daarvan komt één toevoeging voor, die de zin opent. Ook de schematische structuur vertoont geen opvallende bijzonderheden, zij is in de Bijlage geanalyseerd en verantwoord. Daarom geven wij van deze veelvoudige zinnen curieusheidshalve alleen de 19-voudige zin in zijn volledige vorm³⁾).

880 G. O mender glorieuse goedheyt, du glorieus alle salighe gheeste, dese drie een eewich een eenich, myn god, |¹ alle eerachticheit es dine name, |² alle doghet es dine natuere, |³ alle schoonheyt es dine voorme, |⁴ alle rycheyt es dine eyghen, |⁵ alle goedheyt es dine pleghen, |⁶ alle soetheyt es dyn leven | ende |⁷ alle glorie es dyn wesen ; |⁸ dine wonderlike minne heeft mi ghewonnen, |⁹ in dyn vaderlyc herte bem ic ghedraghen | ende |¹⁰ met dinen eeneghe sone bem ic ghebooren ; |¹¹ dine eeweghe waerheyt bekende mi |¹² dine vriendelike goedheyt begheerde mi | ende |¹³ dine scoone minne vercoos mi ; |¹⁴ dine subtyle wysheyt voorrede mi, |¹⁵ dine persoonlike drievaudicheyt beelde mi | ende |¹⁶ dine heleghe wille dede wesen mi ; |¹⁷ dine heleghe natuere versierde mi, |¹⁸ dine grote dueght ghifte mi | ende |¹⁹ du ghaefs mi altemale di.

²⁾ Vgl. onze Inleiding, blz. 6.

³⁾ De „toevoeging” van deze zin is waarschijnlijk corrupt. Voor *glorieus* te lezen *glorieers*? In dat geval zouden wij met een 20-voudige zin te doen hebben.

53. Samenvatting en conclusies

Voor de samenvatting der zinnen met een toevoeging (kortweg: t-zinnen) vinden wij de volgende gegevens:

Elementaire zinnen met één t	71	vbb.
met twee t	2	vbb.
totaal	<hr/> 73 vbb.	
Samengetrokken zinnen met één t	5	vbb.
Tweevoudige zinnen met één t	17	vbb.
met twee t	3	vbb.
totaal	<hr/> 20 vbb.	
Drievoudige zinnen met één t	6	vbb.
met twee t	1	vbb.
totaal	<hr/> 7 vbb.	
Viervoudige zinnen met één t	4	vbb.
met twee t	2	vbb.
totaal	<hr/> 6 vbb.	
5-19-voudige zinnen met één t	6	vbb.
Totaal	<hr/> 117 vbb.	

Het totaal aantal t-zinnen bedraagt dus 117 of 6% van het volledige materiaal. Dat betekent, dat het toevoegen van woorden of woordgroepen die buiten het „zinsverband” staan, een zeer zelden toegepaste syntactische procedure is.

Er zit echter aan deze conclusie een grote „maar” vast. Want van deze 117 voorbeelden zijn er 37, (d.i. bijna $\frac{1}{3}$) afkomstig uit een en dezelfde tekst, die slechts 4% van ons volledige materiaal heeft geleverd. Dit maakt alle conclusies die wij uit bovenstaande tabel zouden willen afleiden, zeer onzeker ten opzichte van het geestelijk proza in het algemeen. Deze omstandigheid steeds voor ogen houdend zien wij dan verder, dat wij 109 voorbeelden gevonden hebben waarin slechts één toevoeging voor komt, zodat wij deze constellatie wel als de regelmatige kunnen beschouwen. Daarnaast staan dan nog 8 voorbeelden met twee toevoegingen, terwijl een groter getal niet blijkt op te treden. Dit wat het aantal toevoegingen betreft.

En nu hun plaats in de constructie. Bij één toevoeging staat deze in 90 gevallen geheel vooraan in de zin. Bij meer-

voudige zinnen vinden wij haar tweemaal vóór het tweede samenstellende element (het tweede schema). In 13 voorbeelden staat zij tussen de zinsdelen van de zelfstandige of samenstellende elementaire of samengetrokken zin. Als sluitstuk van het geheel komt de toevoeging voor in 3 voorbeelden, als sluitstuk van het eerste samenstellende element van een meervoudige zin nog in 1 voorbeeld.

Bij twee toevoegingen vinden wij:

t vóór het geheel: 6 vbb.; t vóór een volgend element: 2 vbb.;

t in een der elementen: 5 vbb.; t achter het geheel: 3 vbb.

Als wij nu 1. de posities van de toevoeging vóór het eerste of vóór een der volgende samenstellende elementen van een meervoudige zin, gezamenlijk als vóór-positie beschouwen; 2. de posities van de toevoeging in onverschillig welk samenstellend element als in-positie en 3. de posities van de toevoeging achter het laatste of een der voorgaande samenstellende elementen als achter-positie, komen wij tot de constatering, dat van de 125 gezamenlijke toevoegingen er 100 een vóór-positie innemen, dat er 18 tussen de zinsdelen van de zinnen in staan en dat er 7 als afsluiting fungeren.

Resumerend blijkt dus de positie vóóraan de normale plaats te zijn, waar de bestanddelen buiten het zinsverband aan de zin worden toegevoegd.

Willen wij bij meervoudige zinnen de posities vóór een der volgende of achter een der voorgaande afzonderlijke elementaire zinnen zien als een positie tussen de samenstellende elementen, dan vinden wij daarvan 5 voorbeelden.

Hebben wij tot nu toe de toevoeging op zich zelf bekeken, nu brengen wij haar in verband met de schematische vorm van de zinnen waarin zij voorkomt.

Wij vinden dan:

Elementaire zinnen met t	73 = 62% (63.0%)
Samengetrokken zinnen met t	5 = 4% (11.5%)
Meervoudige zinnen met t	39 = 34% (25.5%)
	<hr/> 117 = 100%

Om deze cijfers tot spreken te krijgen, plaatsten wij (tussen haken) daarnaast de percentages waardoor de elementaire, samengetrokken en meervoudige zinnen vertegenwoordigd worden in het gezamenlijk materiaal van de hoofdstukken II, III en IV. Wij zien dan het percentage der elementaire zinnen vrijwel gelijk blijven (62% / 63%), maar

het percentage samengetrokken t-zinnen is veel kleiner, dat van de meervoudige t-zinnen echter aanzienlijk groter. Het invoegen van bestanddelen buiten het zinsverband blijkt dus in samengetrokken zinnen minder gebruikelijk te zijn, des te meer echter in meervoudige zinnen en vooral in de zeer uitvoerige vormen daarvan, zoals de volgende cijfers laten zien.

Met t:

2-v.z. 17%   3-v.z. 6.0%   4-v.z. 5.0%   5- en meer v.z. 5.0%

Zonder t:

2-v.z. 18%   3-v.z. 5.2%   4-v.z. 1.2%   5- en meer v.z. 1.1%

In hoeverre de tekst die in dit hoofdstuk zulk een overwegende rol speelt (Enkele Gebeden = G-tekst), hierop van invloed is, zullen wij in de volgende § nagaan.

Vervolgens onderzoeken wij, of de afzonderlijke vormen der elementaire zinnen nog verschil in vatbaarheid voor het opnemen van toevoegingen vertonen. Om dit beter te kunnen beoordelen geven wij daarnaast weer de cijfers van Hfst. II.

Schema S.Vf.R. (4)	17 = 23.3% (43.6%)
Schema A.Vf.S.R. (12)	27 = 37.0% (41.3%)
Overige	29 = 39.7% (15.1%)
	<hr/>
	73 = 100.0% (100.0%)

Ofschoon de absolute aantallen vrij klein zijn, blijken de verschillen in de percentages tussen de zinnen van dit hoofdstuk en die van Hfst. II toch wel zo groot, dat zij enige (voorzichtige) gevolgtrekkingen toelaten. Vooreerst zien we dan de vorm A.Vf.S.R. bij de t-zinnen naar voren komen. Deze vorm leent zich dus blijkbaar beter voor het opnemen van toevoegingen dan de vorm S.Vf.R. Dat de zinnen van de vorm A.Vf.S.R. de enige zijn waaronder wij (twee) voorbeelden gevonden hebben met twee toevoegingen in een elementaire zin, mag misschien als een bevestiging hiervan gezien worden. Maar wat vooral opvalt in bovenstaande cijfers, is het grote percentage der „Overige” zinsvormen bij de t-zinnen. Dit verschijnsel nog in bijzonderheden na te pluizen heeft bij de kleine aantallen weinig zin. Wij stellen alleen maar vast, dat ook de niet gebruikelijke zinsvormen gemakkelijk van een toevoeging kunnen worden voorzien, gemakkelijker nog dan de vorm A.Vf.S.R.

Intussen heeft dit resultaat ons nieuwsgierig gemaakt naar de toe-

stand bij elementaire zinnen als samenstellende elementen van de meervoudige zinnen.

De 139 afzonderlijke elementen van de meervoudige t-zinnen geven het volgende te zien (tussen haken de cijfers van Hfst. IV):

Schema S.Vf.R. (4)	50	=	36.0%	(58.9%)
Schema A.Vf.S.R. (12)	34	=	24.5%	(29.5%)
Overige	55	=	39.5%	(11.6%)
	139	=	100.0%	(100.0%)

Ook hier dus eenzelfde hoog percentage „Overige” zinsvormen bij de t-zinnen, tegenover de 11.6% van Hfst. IV relatief nog opvallender dan bij de elementaire t-zinnen. Eveneens merkwaardig is, dat van die 39.5% er 18.7% voor rekening komen van de zinsvorm Vf.R. (19) en A.Vf.R. (20). Deze 18.7% tonen aan, dat er onder de samenstellende elementen der meervoudige t-zinnen vrij veel eenledige zinnen voorkomen. Verder zien wij bij de meervoudige t-zinnen de frequentieverhouding tussen de vormen S.Vf.R. en A.Vf.S.R. van Hfst. IV weer voor de dag komen (S.Vf.R. ruim in de meerderheid tegenover A.Vf.S.R.).

Alles inzake de bijzondere zinsvormen nog eens samenvattend constateren wij dus bij de gezamenlijke t-zinnen een zekere overmaat aan ongebruikelijke vormen, zowel in de elementaire zinnen als in de afzonderlijke elementen der meervoudige zinnen.

Over de mogelijke invloed van de G-tekst ook op dit punt komen wij straks nader te spreken.

Ten slotte iets over het secundaire vormkenmerk.

Wij vergelijken eerst de elementaire t-zinnen met de elementaire zinnen van Hfst. II, daarna de meervoudige t-zinnen met de meervoudige zinnen van Hfst. IV. Wij doen dit voor de totalen en voor de drie vormgroepen, die wij hebben onderscheiden en drukken de verhouding uit in procenten.

De zelfstandige elementaire zinnen geven dan het volgende te zien :

	Element. t-zinnen		Element. zinnen Hfst. II	
	Enkelv.	Samengest.	Enkelv.	Samengest.
Totalen	44.0	56.0	30.8	69.2
S.Vf.R.	64.7	35.3	36.4	63.6
A.Vf.S.R.	44.4	55.6	27.6	72.4
Overige	31.0	69.0	23.2	76.8

Wij vinden dus bij de t-zinnen over het algemeen (het totaal-cijfer) een verschuiving ten gunste van de enkelvoudige constructies. Maar binnen het kader van deze gewijzigde verhouding in de algemene situatie blijven de afzonderlijke vormgroepen zich, wat de e/s verhouding betreft, gelijk.

De vorm S.Vf.R. heeft in beide groepen (Hfst. V en Hfst. II) het grootste percentage enkelvoudige constructies, de „Overige”-vormen het kleinste, en de vorm A.Vf.S.R. houdt het midden.

De meervoudige zinnen geven, gezien in hun samenstellende elementaire zinnen, het volgende beeld:

	Meervoudige t-zinnen		Meervoudige zinnen Hfst. IV	
	Enkelv.	Samengest.	Enkelv.	Samengest.
Totalen	77.7	22.3	57.0	43.0
S.Vf.R.	76.0	24.0	61.8	38.2
A.Vf.S.R.	62.0	38.0	53.8	46.2
Overige	89.1	10.9	48.8	51.2

Ook hier vinden wij bij de t-zinnen over het algemeen een verschuiving naar de enkelvoudigheid, zodat wij dus constateren, dat een toevoeging van bestanddelen buiten het zinsverband vooral in enkelvoudige zinnen voorkomt. Misschien mogen wij hieruit de conclusie trekken, dat de meer ingewikkelde structuur van een samengestelde zin belemmerend werkt op een uitbreiding daarvan met zulke toevoegingen.

In tegenstelling met de toestand bij de elementaire zinnen als zelfstandige eenheden komt in bovenstaande cijfers met betrekking tot de e/s verhouding een opvallende verandering bij de afzonderlijke vormgroepen aan het licht. Bij de t-zinnen leveren de „Overige vormen” het hoogste percentage enkelvoudige constructies op; bij de zinnen van Hfst. IV echter het laagste! Bij de vormen S.Vf.R. en A.Vf.S.R. blijft de situatie gelijk. De vorm S.Vf.R. toont zich dus over de gehele lijn ten opzichte van de vorm A.Vf.S.R. preferent bij een enkelvoudige constructiewijze.

54. Individuele aspecten

Daar het totaal aantal der t-zinnen slechts 117 bedraagt, vergelijken wij bij onze proefpeilingen naar het individuele taalgebruik uitsluitend de totaalpercentages.

Wij voegen daar echter een korte beschouwing van de G-tekst

(Enkele Gebeden) aan toe omdat deze hier zo'n opvallend grote frequentie vertoont en daarom op de cijfers van de voorgaande samenvatting een overwegende invloed heeft.

	Algemeen	LJ.	Br.	H.	R.	CS.	DD.	M.	G.
t-zinnen	6	5.2	12.5	2.9	0.7	5.2	1	0	47.5

Ruusbroec (R.), Hadewijch (H.) en Dirc van Delf (DD.) en de auteur van de Marialegenden (M.) tonen zich dus geen voorstanders van interjectionele of vocativische onderbrekingen in hun betoog. Anders de emotionele volksman Brugman (Br.)! En dan de auteur der Gebeden: hij (of zij!?) toont zich in meer dan een opzicht een extremist. Wij constateren niet alleen een voorkeur voor exclamatieve elementen, maar ook bijna alle extreem uitvoerige zinnen zijn van hem afkomstig: de 5-voudige, de 7-voudige, de 11-voudige, de 14-voudige en de 19-voudige zin (resp. vb. 916, 877, 905, 887 en 880) en verder nog 5 van de 7 drie-voudige en 2 van de 5 vier-voudige zinnen (resp. vb. 876, 860, 859, 875, 915, 874 en 888). Wat zich op grond van de cijfers voor de frequentie-verhouding tussen 2-voudige en meer-dan-2-voudige zinnen (vgl. Hfst. IV, § 50, 2e tabelletje) reeds liet vermoeden, manifesteert zich hier duidelijk en het is dus wel zeker, dat de G-tekst verantwoordelijk is voor het hoge percentage der meer-dan-2-voudige constructies onder de t-zinnen.

Het grote percentage „Overige” zinsvormen komt echter niet voor rekening van deze tekst. Want naast de 39.7% „Overige” vormen bij de gezamenlijke zelfstandige elementaire t-zinnen toont hij een privé cijfer van 29.4%; naast de 39.5% bij de gezamenlijke elementaire t-zinnen als onderdelen van meervoudige zinnen een van 35%.

Wel echter bestaat er bij de G-tekst een voorkeur voor de vorm A.Vf.S. (6). Onder de 39 „Overige” vormen, die wij daarin bij zelfstandige zinnen en bij de samenstellende elementen aantreffen, vinden wij dit schema 27 maal.

ALGEMENE SAMENVATTING — BESLUIT

55. Algemene samenvatting. Hoofdpijnen der zinsstructuur

In de samenvattingen der afzonderlijke hoofdstukken hebben wij reeds, naarmate zij ter beschikking kwamen, de gegevens omtrent de verschillende hoofdtypen van zinsstructuur onderling vergeleken en uit die vergelijking onze conclusie getrokken. Daarom kunnen wij nu in deze slotbeschouwing kort zijn en ons bepalen tot een beknopt résumé van het allervoornaamste uit onze bevindingen, waaraan wij dan nog onze laatste en meest algemene conclusies toevoegen.

Met het oog op de grote lijn in de zinsstructuur zetten wij dan nog even bij elkaar de cijfers van de percentages van de door ons onderscheiden hoofdconstructietypen ten opzichte van het totaal der onderzochte zinnen.

1. Elementaire zinnen (Hfst. II)	47.3
2. Samengetrokken zinnen (Hfst. III)	8.6
3. Meervoudige zinnen (Hfst. IV)	19.1
4. t-Zinnen (Hfst. V)	6.0
5. Zinnen van afwijkende of onduidelijke structuur ¹⁾	19.0
	<hr/> 100.0

Uit deze gegevens volgt dus :

1e. De elementaire zinnen vormen bijna de helft van ons materiaal. Wij kunnen derhalve zeggen, dat een constructie waarin uitsluitend zinsdelen voorkomen die in hun onderling verband één enkele gesloten, d.i. in zichzelf volledige, primaire groep vormen en die daarbij gerangschikt staan volgens een of ander schema van ons systeem, het normale structuurtype vertegenwoordigt onder de 2000 eenheden van taalgebruik die wij uit het Middelnederlands geestelijk proza hebben geëxcerpeerd.

2e. De samengetrokken zinnen van het type dat verreweg het meest gebruikelijk bleek te zijn, die nl. welke bestaan uit een volledige groep

---

¹⁾ Onder deze benaming vermelden wij hier de zinnen die in onze vormanalyse buiten beschouwing zijn gelaten (Vgl. Hfst. I, slot). In deze eindberekening kunnen zij echter zonder bezwaar als een afzonderlijke groep betrokken worden.

zinsdelen gevolgd door een of meer onvolledige groepen, vertonen de zeer geringe frequentie van slechts 8.6%. Hier hebben wij dus te doen met een uitdrukkingvorm van de communicatie-eenheid, die in het kader van het geheel niettemin zeer ongebruikelijk blijkt te zijn²⁾).

3e. De meervoudige zinnen omvatten iets minder dan $\frac{1}{5}$ gedeelte van de gezamenlijke onderzochte constructies, zodat wij mogen besluiten, dat samenvoeging van twee of meer eenheden van een der beide zojuist besproken typen tot een meervoudig geheel weliswaar niet als een normale maar toch in ieder geval nog wel als een gangbare wijze van structureren mag worden aangemerkt.

4e. Weer zeer ongebruikelijk blijkt de vormgeving te zijn waarbij in een groep zinsdelen die door hun onderlinge samenhang een gesloten geheel vormen, elementen worden opgenomen die buiten die samenhang staan. De zinnen waarin „vrije” naast „verbonden” zinsdelen voorkomen, (de zgn. t-zinnen) bereiken immers slechts een frequentie van 6%.

5e. De zinnen die een structuur vertonen welke afwijkt van een der 20 elementaire schema's, en die waarvan de juiste bouw niet valt vast te stellen, vormen met hun 19% ($\frac{1}{5}$ gedeelte van het materiaal) toch nog altijd een belangrijke figuur in het tableau der meest algemene structuurtypen.

6e. Als wij de onder 1e, 2e en 3e genoemde zinstypen tezamen nemen blijkt, dat 75% of $\frac{3}{4}$ van de onderzochte zinnen bestaat uit constructies die uitsluitend zijn samengesteld uit „verbonden” zinsdelen.

7e. De zinnen besproken onder 1e tot en met 4e, — tezamen vormend 81% of ruim $\frac{4}{5}$ van het materiaal, — hebben gemeen, dat zij in hun geheel resp. in elk van hun samenstellende delen gebouwd zijn naar een der elementaire schema's of een gedeelte van zulk een schema.

56. De bijzondere zinsvormen

Tot zover dan wat betreft de meer algemene structuur der eenheid van taalgebruik.

Met betrekking tot de bijzondere zinsstructuur, zoals die in de schemavorm haar uitdrukking vindt, zouden wij kunnen volstaan met te verwijzen naar de conclusies, ten aanzien van deze materie vermeld

---

²⁾ Hierbij merken wij op, dat er onder de zinnen van afwijkende structuur nog 32 samengetrokken zinnen van de in § 22 onder 2e en 3e genoemde structuren voorkomen.

in de samenvattingen der hoofdstukken II tot en met V. Maar voor de volledigheid van dit laatste overzicht vermelden wij hier nog eens de meest markante feiten.

Bij de elementaire zinnen komen de vormen S.Vf.R. en A.Vf.S.R. in ongeveer gelijke frequentie voor en zijn tezamen zeer sterk in de meerderheid tegenover de overige zinsvormen (de procentuele verhouding is 43.6/41.3/15.1).

Bij de samengetrokken zinnen vinden wij, voor zover het de structuur van de basis-zinnen betreft een analoge situatie (42/42/16). De partiële zinnen hebben bijna alle de vorm Vf.R. (94.1).

Bij de samenstellende elementen der meervoudige zinnen domineren de beide vormen S.Vf.R. en A.Vf.S.R., én als elementair én als basis-schema, tezamen wel weer zeer opvallend, maar in hun onderlinge verhouding treedt een verschuiving ten gunste van de eerstgenoemde op, waar deze als basis-schema fungeert (52.4/29/18.6 als elementair, 61.4/27.7/10.9 als basis-schema). De partiële zin is als samenstellend element weer regelmatig gebouwd naar het schema Vf.R. (85.7).

In mindere mate praevaleren de beide vormen S.Vf.R. en A.Vf.S.R. bij de t-zinnen. Al naargelang echter deze constructies op zichzelf staande eenheden zijn of delen van een meervoudige zin, worden zij in meerderheid gebouwd naar het tweede of naar het eerste schema (23.3/37/39.7 of 36/24.5/39.5). Hierin gaan zij dus parallel aan de zinnen zonder t.

Uitgaande van de schema-vormen concluderen wij dus, dat een volledige groep zinsdelen normaliter geconstrueerd wordt volgens een der schema's S.Vf.R. of A.Vf.S.R., m.a.w. dat er in ons gehele materiaal eigenlijk slechts sprake is van twee zinsvormen: een drie-delige, waarbij het Subject voorop gaat, waar achter dan het Verbum finitum en de gezamenlijke Andere zinsdelen achtereenvolgens hun plaats vinden, — en een vierdelige, waarbij een gedeelte der Andere zinsdelen de rij opent, waarna dan successievelijk het Verbum finitum, het Subject en het overige gedeelte der Andere zinsdelen volgen. Hierbij merken wij nog op dat, wanneer de groep zinsdelen een op zich zelf staande zin is, beide vormen in gelijke frequentie gebruikt worden, en dat, wanneer zij een deel vormt van een meervoudige zin, een structuur volgens het schema S.Vf.R. de voorkeur geniet.

Ten aanzien van de onvolledige groep zinsdelen, die als verlengstuk

van een volledige groep fungeert, ten aanzien van de partiële zin dus, komen wij tot het besluit, dat hiervoor een constructie volgens het schema Vf.R. bijna zonder uitzondering regel is.

57. Het secundaire vormkenmerk

Vervolgens nog een enkel woord over het secundaire vormkenmerk. Hierbij verwijzen wij voor de exacte cijfers naar de tabellen in § 48 en § 53, waaruit wij dan, in aansluiting op de ter plaatse genomen conclusies, samenvattend tot het volgende besluiten.

De elementaire zinnen zijn in hoofdzaak van samengestelde structuur (69.2%).

Bij de samengetrokken zinnen blijkt de volledige groep zinsdelen bijna regelmatig een enkelvoudige structuur te bezitten (77.3%). De onvolledige groep echter vertoont slechts een geringe voorkeur voor deze wijze van structureren (55.4%).

De samenstellende elementen der meervoudige zinnen worden, wanneer het elementaire zinnen zijn, in meerderheid enkelvoudig gehouden (57%); zijn het samengetrokken zinnen, dan is bij de volledige alsook bij de onvolledige groep zinsdelen enkelvoudige structuur vrijwel vaste regel (88% resp. 79%).

Voorzover de t-zinnen elementaire zinnen zijn, zijn zij als zelfstandige eenheden in meerderheid samengesteld, als delen van meervoudige zinnen in de regel enkelvoudig (56% resp. 77.7%).

Van de kant van het secundaire kenmerk bezien betekent dit alles, dat de frequentie van de samengestelde structuur nauw samenhangt met het algemene type en de structurele functie van de zin, en grote verschillen vertoont naar gelang deze anders zijn.

Een enkelvoudige structuur is vrijwel normaal bij de basis-zinnen en dat in alle omstandigheden; bij de partiële zinnen, wanneer zij deel uitmaken van een samenstellend element ener meervoudige constructie en bij de t-zinnen, wanneer zij fungeren als samenstellend element.

Een samengestelde structuur is doorgaans gebruikelijk bij de normale zelfstandige elementaire zinnen.

Beide structuren blijken regelmatig te zijn bij de elementaire zinnen, wanneer zij een samenstellend element zijn; bij de partiële zinnen van de zelfstandige samengetrokken zinnen en bij de zelfstandige elementaire t-zinnen³⁾.

³⁾ Wij wijzen erop, dat in deze conclusies de situatie t.a.v. het secundaire vormkenmerk bij de zinnen van afwijkende structuur niet is verdisconteerd.

Tenslotte merken wij nog op, dat constructies van de vorm S.Vf.R., welke rol zij ook mogen spelen, over de gehele lijn in meerdere mate enkelvoudig worden gestructureerd dan constructies van de vorm A.S.Vf.R.

58. Individuele aspecten

Wij besluiten nu dit algemene overzicht met nog even te laten zien, in hoeverre de afzonderlijke auteurs in hun persoonlijke stijl afwijken van de gemiddelde frequentie, die wij voor de hoofd-zinstypen gevonden hebben.

Daartoe diene de onderstaande tabel van procentuele verhoudingen ⁴⁾).

	Algem.	LJ.	BR.	H.	R.	CS.	DD.	M.	G.
1. Elem. zinnen:	47.3	42.1	53.8	52.9	57.3	37.3	46.6	52.5	16.3
2. Samengtr. z.	8.6	9.2	1.0	4.3	9.3	2.7	1.0	23.3	1.5
3. Meervoudige z.	19.1	27.6	7.7	20.0	20.7	30.0	24.3	15.0	16.2
4. t-zinnen	6.0	5.2	12.5	2.9	0.7	5.2	1.0	0.0	47.5
5. Overige zinnen	19.0	16.1	25.0	19.8	12.0	24.7	26.9	9.2	18.8
	100.0	100.2	100.0	99.9	100.0	99.9	99.8	100.0	100.3

Wij zullen nu trachten ieder van deze teksten op grond van hun meest opvallende relatieve afwijkingen van het algemene gemiddelde in een of meer der groepen 1-5, op een summier wijze te karakteriseren.

Het Leven van Jesus toont dan een duidelijke voorkeur voor meervoudige zinnen.

Brugman gebruikt zeer weinig samengetrokken en meervoudige zinnen, maar des te meer t-zinnen.

Hadewijch kenmerkt zich eveneens, zij het in mindere mate, door weinig samengetrokken zinnen. Bovendien nog, zulks in tegenstelling met Brugman, door weinig t-zinnen.

De andere mysticus, Ruusbroec, toont zich nog sterker afkerig van t-zinnen en heeft een voorkeur voor elementaire zinnen.

Desconinx summe wordt gekarakteriseerd door een opvallend tekort aan elementaire en samengetrokken zinnen en een surplus aan meervoudige constructies.

Typerend voor Dirc van Delf is weer het geringe gebruik van

⁴⁾ Dat de som der procenten in de individuele kolommen niet altijd precies op 100 uitkomt, vindt zijn oorzaak in het onafhankelijk van elkaar afronden der afzonderlijke termen.

samengetrokken zinnen gecombineerd met een blijkbare tegenzin ten opzichte van t-zinnen.

In de auteur van de *Beatrijslegende* (tekst M) ontmoeten wij de enige figuur uit het gezelschap, die een duidelijke voorliefde voor samengetrokken zinnen demonstreert. Daarnaast kenmerkt zijn taal zich door het ontbreken van t-zinnen.

De *Gebeden* tenslotte vertonen een wel zeer afwijkend beeld. Door een overmatig gebruik van t-zinnen geeft de auteur van deze tekst aan zijn taal een wel zeer uitgesproken persoonlijk cachet.

59. Besluit

Zo zijn wij dan aan het einde gekomen van onze taak.

Ten besluite herinneren wij aan hetgeen in hoofdstuk I gezegd werd omtrent aard en doel daarvan. Het was een poging om te komen tot een eerste ordening en beschrijving der zinsvormen in het Middelnederlands geestelijk proza volgens een bepaald en in de loop van het onderzoek consequent gevolgd systeem. Zij heeft geleid tot een aantal bevindingen en conclusies die wij, indien aan een 2000-tal zinnen, ontleend aan een 50-tal auteurs, voldoende representatieve waarde mag worden toegekend, kunnen beschouwen als geldig voor het onderzochte literaire genre in zijn geheel, en die, tenminste in de grote lijn, de situatie inzake de uiterlijke syntactische vorm der eenheid van taalgebruik kenschetsen. Wij zeggen: in de grote lijn, want een eerste terreinverkenning brengt noodzakelijkerwijze mede, dat met voorbijgaan van de fijnere bijzonderheden, alleen het allervoornaamste in kaart kan worden gebracht. Het is daarom niet onmogelijk, dat bij een nadere bestudering van de stof hier en daar kleine correcties van de getrokken grenzen aangebracht zullen moeten worden. Onder de details die op de eerste plaats in aanmerking komen voor een nader onderzoek, noemen wij o.a. de vorm van de bijzin, de plaats van het hoofdwerkwoord in de factor Rest bij samengesteld praedicaat en de vorm van de factor Aanloop bij zinnen van de vorm A.Vf.S.R. Dit laatste detail kan ons wellicht opheldering verschaffen omtrent de grotere frequentie van samengestelde structuur bij deze zinsvorm.

Maar niettemin heeft ons onderzoek, zoals het nu is uitgevoerd, door zijn duidelijke positieve resultaten tenminste twee dingen aangetoond, 1e: dat Overdiep met de ontledingmethode die aan zijn vormschematisering ten grondslag ligt, de zinsstructuur in de kern gegrepen heeft; 2e: dat onder de overgeleverde teksten van het Middelneder-

lands, althans die van het geestelijk proza, met betrekking tot de zinsvorm, een zodanige onderlinge overeenstemming vertonen, dat zij meer vertegenwoordigen dan een collectie van individuele talen en er met recht en reden van „het” Middelnederlands geestelijk proza gesproken kan worden. Binnen de grenzen van deze overeenstemming blijken, naar onze steekproeven uitwezen, nog voldoende individuele verschillen mogelijk om voor de innerlijke tekstkritiek wijde perspectieven open te laten.

Ons laatste woord moge dan uitdrukking geven aan de hoop, dat wij tijd en gelegenheid zullen kunnen vinden ons onderzoek voort te zetten om ook de fijnere lijnen in de tekening aan te brengen, en dat ook anderen zich aangespoord mogen voelen het onderzoek van de zinstructuur omwille van zijn belangrijkheid voor de studie van de syntaxis, mede ter hand te nemen.

BIJLAGE

Overzicht van de voorbeelden van Hoofdstuk II.

Enkelvoudige zinnen zonder inleidende conjunctie.

Zinnen van de vorm S.Vf. (schema 1).

830 SG.   1274 LJL.   1998 GT.

Zinnen van de vorm S.Vf.R. (schema 4).

10 R.	419 DD.	1096 Lb.	1316 LJB.	1647 Br.
16 R.	499 DD.	1163 Th.	1317 LJB.	1665 Br.
42 R.	651 Chr.	1165 Th.	1320 LJB.	1724 LJ.
119 R.	703 SB.	1167 Th.	1457 VB.	1801 Sp.
120 R.	748 K.	1170 Th.	1545 H.	1803 Sp.
126 R.	772 GO.	1172 Th.	1573 GA.	1813 Sp.
159 L.	828 SG.	1193 GP.	1575 GA.	1886 EM.
225 BN.	918 G.	1243 FR.	1587 AT.	1924 DM.
258 TV.	945 IC.	1267 LJL.	1589 AT.	1949 IC.
264 TV.	1038 GG.	1279 LJL.	1615 Br.	1970 SM.
332 CS.	1057 Lb.	1288 LJL.	1616 Br.	1995 GT.
333 CS.	1058 Lb.	1289 LJL.	1617 Br.	1997 GT.
335 CS.	1069 Lb.	1314 LJB.	1618 Br.	1999 GT.
410 DD.	1093 Lb.	1315 LJB.	1629 Br.	2000 GT.

Zinnen van de vorm A.Vf.S. (schema 6).

1017 GG.   1789 JB.   1846 U.   1979 PM.

Zinnen van de vorm A.S.Vf.R. (schema 9).

1800 JB.

Zinnen van de vorm A.S.M.Vf. (schema 10).

1664 Br.

Zinnen van de vorm S.M.Vf.R. (schema 11).

Bij alle voorbeelden bestaat de component M uit het ontkennende partikel *en/ne*.

28 R.	260 TV.	1188 GP.	1275 LJL.	1611 Br.
		1229 FR.		
41 R.	865 G.	1230 FR.	1324 B.	1728 LJ.

Zinnen van de vorm A.Vf.S.R. (schema 12).

11 R.	55 R.	78 R.	96 R.	113 R.
26 R.	60 R.	91 R.	98 R.	115 R.

116 R.	547 M.	1221 JB.	1578 GA.	1844 U.
193 L.	557 M.	1232 FR.	1579 GA.	1906 EM.
195 L.	597 M.	1235 FR.	1585 GA.	1915 DM.
207 BN.	625 SD.	1245 FR.	1612 Br.	1917 DM.
220 BN.	673 Chr.	1266 LJL.	1613 Br.	1932 DM.
221 BN.	684 Chr.	1282 LJL.	1614 Br.	1942 IC.
233 BN.	778 GO.	1415 EE.	1621 Br.	1943 IC.
254 TV.	906 G.	1483 LLV.	1696 Br.	1944 IC.
299 TV.	912 G.	1493 OVO.	1747 LJ.	1945 IC.
311 CS.	933 G.	1513 H.	1788 JB.	1946 IC.
329 CS.	935 G.	1518 H.	1815 Sp.	1980 PM.
331 CS.	1037 GG.	1560 H.	1827 Sp.	1986 PM.
444 DD.	1149 HM.	1574 GA.		

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S. (schema 13).

182 L.	872 G.	1692 Br.	1742 LJ.	1802 Sp.
336 CS.				

Zinnen van de vorm Vf.M.S.R. (schema 14).

322 CS.

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. (schema 16).

92 R.	214 BN.	825 SG.	968 SM.	1572 GA.
93 R.	750 K.			

Zinnen van de vorm Vf.R. (schema 19).

666 Chr.	1270 LJL.	1790 JB.	1820 Sp.	
----------	-----------	----------	----------	--

Zinnen van de vorm A.Vf.R. (schema 20).

790 GO.

Enkelvoudige zinnen met inleidende conjunctie.

Zinnen van de vorm S.Vf.R. (schema 4).

Met ende.

36 R.	394 TV.	566 M.	810 SG.	1418 EE.
57 R.	437 DD.	576 M.	811 SG.	1424 Bl.
75 R.	438 DD.	590 M.	822 SG.	1450 VB.
97 R.	503 M.	594 M.	959 SM.	1454 VB.
100 R.	531 M.	602 SD.	1108 Lb.	1473 LLV.
101 R.	532 M.	605 SD.	1263 LJL.	1897 EM.
267 TV.	554 M.	631 Bb.	1398 PB.	1938 IC.
268 TV.	555 M.	634 Bb.	1402 EE.	

Met maer.

179 L.	839 SG.	1765 LJ.	1837 U.	1982 PM.
180 L.				

Met want.

90 R.	200 L.	248 D.	1061 Lb.	1691 Br.
107 R.	247 D.	553 M.	1654 Br.	1992 GT.

Zinnen van de vorm A.Vf.S. (schema 6).

Met ende.

970 SM. 1479 LLV.

Zinnen van de vorm Vf.S.R. (schema 7).

Met of.

1195 GP.

Zinnen van de vorm S.M.Vf.R. (schema 11).

Bij op één (1975) na alle voorbeelden bestaat de component M uit het ontkennend partikel *en/ne*.

Met ende.

567 M. 1271 LJL. 1694 Br.

Met maer.

591 M. 1529 H.

Met want.

205 BN.	280 TV.	1325 B.	1614 Br.	1872 M.
242 D.	804 SG.	1553 H.		

Zinnen van de vorm A.Vf.S.R. (schema 12).

Met ende.

12 R.	132 R.	544 M.	1025 GG.	1672 Br.
71 R.	137 R.	577 M.	1033 GG.	1735 LJ.
72 R.	227 BN.	584 M.	1387 PB.	1836 U.
79 R.	269 TV.	809 SG.	1392 PB.	1854 U.
81 R.	284 TV.	969 SM.	1394 PB.	1969 SM.
86 R.	529 M.	1022 GG.	1467 LLV.	1971 SM.
95 R.	539 M.			

Met maer.

1667 Br.

Met want.

1685 Br. 1687 Br.

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S. (schema 13).

Met ende.

85 R.

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. (schema 16).

Met ende.

469 DD.

Samengestelde zinnen zonder inleidende conjunctie.

Zinnen van de vorm S.Vf.R. (schema 4).

9 R.	417 DD.	667 Chr.	1183 GP.	1557 H.
23 R.	418 DD.	676 Chr.	1213 JB.	1558 H.
66 R.	420 DD.	682 Chr.	1217 JB.	1571 GA.
83 R.	421 DD.	694 Chr.	1227 FR.	1580 GA.
118 R.	430 DD.	706 SB.	1236 FR.	1586 AT.
122 R.	431 DD.	727 K.	1240 FR.	1598 AT.
123 R.	433 DD.	751 GO.	1254 LJL.	1620 Br.
129 R.	435 DD.	806 SG.	1259 LJL.	1635 Br.
131 R.	449 DD.	827 SG.	1302 LJB.	1641 Br.
158 L.	451 DD.	834 SG.	1311 LJB.	1677 Br.
167 L.	453 DD.	934 G.	1354 LP.	1684 Br.
169 L.	457 DD.	948 IC.	1363 LP.	1686 Br.
170 L.	471 DD.	992 SA.	1364 LP.	1690 Br.
172 L.	472 DD.	1008 GG.	1366 LP.	1733 LJ.
231 BN.	474 DD.	1016 GG.	1367 LP.	1779 JB.
290 TV.	477 DD.	1021 GG.	1368 LP.	1787 JB.
295 TV.	479 DD.	1034 GG.	1369 LP.	1792 JB.
297 TV.	480 DD.	1048 GG.	1371 LP.	1814 Sp.
303 CS.	481 DD.	1070 Lb.	1373 LP.	1821 Sp.
306 CS.	482 DD.	1071 Lb.	1442 VB.	1833 Sp.
315 CS.	522 M.	1075 Lb.	1458 VB.	1834 Sp.
345 CS.	548 M.	1084 Lb.	1488 OVO.	1845 U.
347 CS.	614 SD.	1109 Lb.	1492 OVO.	1873 M.
354 CS.	618 SD.	1116 HM.	1494 OVO.	1878 M.
365 CS.	622 SD.	1120 HM.	1495 OVO.	1903 EM.
372 CS.	626 Bb.	1127 HM.	1498 OVO.	1918 DM.
391 PV.	659 Chr.	1143 HM.	1521 H.	1947 IC.
403 DD.	661 Chr.	1156 Th.	1525 H.	1954 IC.
407 DD.	663 Chr.	1159 Th.	1549 H.	1958 SM.
411 DD.	665 Chr.	1176 GP.	1556 H.	1996 GT.
412 DD.				

Zinnen van de vorm A.Vf.S. (schema 6).

6 R.	383 PV.	966 SM.	1151 Th.	1723 LJ.
142 R.	697 Chr.	999 SA.	1244 FR.	1763 LJ.
251 TV.				

Zinnen van de vorm A.S.Vf.R. (schema 9).

296 TV.	318 CS.	900 G.	1179 GP.	1234 FR.
300 TV.	899 G.	1178 GP.	1180 GP.	1375 PB.

Zinnen van de vorm S.M.Vf.R. (schema 11).

Bij twee voorbeelden (259 en 1332) bestaat de component M. uit een bijwoordelijke bepaling, bij alle overige uit het partikel *en/ne*.

160 L.	259 TV.	263 TV.	330 CS.	392 PV.
--------	---------	---------	---------	---------

1142 HM.	1212 JB.	1241 FR.	1332 B.	1600 AT.
1182 GP.	1220 JB.			

Zinnen van de vorm A.Vf.S.R. (schema 12).

Bij één voorbeeld (678) bestaat de component A uit het partikel en.

4 R.	527 M.	1045 GG.	1348 P.	1660 Br.
13 R.	540 M.	1051 Lb.	1377 PB.	1674 Br.
14 R.	549 M.	1062 Lb.	1382 PB.	1681 Br.
24 R.	556 M.	1065 Lb.	1384 PB.	1682 Br.
25 R.	578 M.	1078 Lb.	1401 EE.	1705 LJ.
33 R.	581 M.	1097 Lt.	1420 EE.	1707 LJ.
47 R.	587 M.	1107 Lb.	1427 Bl.	1709 LJ.
108 R.	595 M.	1110 Lb.	1428 Bl.	1715 LJ.
136 R.	611 SD.	1112 HM.	1441 VB.	1717 LJ.
140 R.	635 Bb.	1113 HM.	1489 OVO.	1729 LJ.
165 L.	636 Bb.	1114 HM.	1490 OVO.	1755 LJ.
168 L.	650 Bb.	1115 HM.	1491 OVO.	1756 LJ.
171 L.	671 Chr.	1125 HM.	1497 OVO.	1780 JB.
181 L.	678 Chr.	1126 HM.	1508 H.	1781 JB.
186 L.	699 Chr.	1129 HM.	1515 H.	1793 JB.
202 BN.	708 SB.	1130 HM.	1526 H.	1812 Sp.
209 BN.	711 SB.	1137 HM.	1536 H.	1866 M.
238 BN.	714 SB.	1146 HM.	1537 H.	1867 M.
281 TV.	715 SB.	1152 Th.	1539 H.	1871 M.
282 TV.	730 K.	1181 GP.	1543 H.	1877 M.
291 TV.	736 K.	1185 GP.	1544 H.	1880 M.
292 TV.	744 K.	1196 GP.	1550 H.	1881 M.
294 TV.	768 GO.	1199 GP.	1564 H.	1882 M.
298 TV.	770 GO.	1204 JB.	1565 H.	1889 EM.
309 CS.	801 SG.	1207 JB.	1577 GA.	1893 EM.
313 CS.	816 SG.	1208 JB.	1581 GA.	1898 EM.
321 CS.	818 SG.	1216 JB.	1584 GA.	1901 EM.
380 PV.	819 SG.	1238 FR.	1592 AT.	1912 DM.
390 PV.	843 SG.	1239 FR.	1601 Br.	1922 DM.
434 DD.	913 G.	1249 FR.	1607 Br.	1923 DM.
441 DD.	921 SG.	1268 LJL.	1622 Br.	1930 DM.
454 DD.	922 G.	1277 Br.	1624 Br.	1931 DM.
455 DD.	962 SM.	1284 LJL.	1631 Br.	1951 IC.
458 DD.	974 SM.	1286 LJL.	1637 Br.	1974 SM.
492 DD.	994 SA.	1309 LJB.	1646 Br.	1981 PM.
524 M.	996 SA.	1326 B.	1651 Br.	1984 PM.
525 M.	1015 GG.	1331 B.	1655 Br.	1988 PM.
526 M.	1041 GG.	1337 B.		

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S. (schema 13).

17 R.	19 R.	21 R.	68 R.	459 DD.
18 R.	20 R.	22 R.	88 R.	627 Bb.

648 Bb.	1189 GP.	1520 H.	1862 U.	1936 IC.
1079 Lb.	1328 B.	1656 Br.	1919 DM.	

Zinnen van de vorm A.S.M.Vf.R. (schema 15).

Bij één voorbeeld (452) bestaat de component M uit een bijwoord, bij de overige uit het partikel *en/ne*.

256 TV.	452 DD.	1242 Th.	1569 H.	1935 DM.
---------	---------	----------	---------	----------

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. (schema 16).

359 CS.	774 GO.	1044 GG.	1409 EE.	1874 M.
446 DD.	995 SA.	1168 Th.	1774 LJ.	1991 GT.
643 Bb.				

Zinnen van de vorm Vf.R. (schema 19).

769 GO.	788 GO.	978 SA.	989 SA.	1541 H.
780 GO.	976 SA.	980 SA.	1295 LJB.	1701 LJ.
784 GO.	977 SA.	988 SA.	1532 H.	1702 LJ.

Zinnen van de vorm A.Vf.R. (schema 20).

775 GO.	787 GO.	1582 GA.	1704 LJ.	1961 SM.
776 GO.	1237 FR.	1583 GA.	1959 SM.	1962 SM.
779 GO.	1535 H.	1606 Br.	1960 SM.	

Samengestelde zinnen met inleidende conjunctie.

Zinnen van de vorm S.Vf.R. (schema 4).

a. Met *ende*.

59 R.	396 PV.	610 SD.	1105 Lb.	1438 Bl.
65 R.	436 DD.	619 SD.	1173 Th.	1465 VB.
73 R.	439 DD.	621 SD.	1281 LJL.	1511 H.
80 R.	443 DD.	655 Chr.	1359 LP.	1538 H.
111 R.	506 M.	664 Chr.	1378 PB.	1559 H.
153 L.	543 M.	691 Chr.	1388 PB.	1714 LJ.
187 L.	546 M.	846 SG.	1407 EE.	1775 LJ.
255 TV.	552 M.	950 IC.	1411 EE.	1864 U.
273 TV.	593 M.	1076 Lb.	1422 Bl.	1883 M.
310 CS.	603 SD.	1094 Lb.	1435 Bl.	1955 SM.
377 PV.	604 SD.	1098 Lb.	1436 Bl.	1957 SM.
381 PV.	608 SD.			

b. Met *maer*.

70 R.	571 M.	1004 GG.	1628 Br.	1778 JB.
456 DD.	572 M.	1103 Lb.	1645 Br.	1875 M.
504 M.	964 SM.	1528 H.	1671 Br.	

c. Met want.

53 R.	478 DD.	1104 Lb.	1474 LLV.	1636 Br.
61 R.	511 M.	1106 Lb.	1476 LLV.	1639 Br.
189 L.	570 M.	1210 JB.	1597 AT.	1698 Br.
386 PV.	837 SG.	1292 LJB.	1633 Br.	1739 LJ.
393 PV.	886 SG.	1472 LLV.		

Zinnen van de vorm A.Vf.S. (schema 6).

a. Met ende.

923 SG.

b. Met maer.

835 SG. 847 SG.

Zinnen van de vorm Vf.S.R. (schema 7).

Met ende.

1732 LJ.

Zinnen van de vorm A.S.Vf.R. (schema 9).

Met ende.

901 G.

Zinnen van de vorm A.S.M.Vf. (schema 10).

Met ende.

1209 JB.

Zinnen van de vorm S.M.Vf.R. (schema 11).

Bij alle voorbeelden bestaat de component M uit het partikel *en/ne*.

a. Met ende.

45 R. 384 PV. 535 M.

b. Met maer.

919 G. 1102 Lb.

c. Met want.

1552 H.

d. Met noch.

1670 Br.

Zinnen van de vorm A.Vf.S.R. (schema 12).

a. Met ende.

39 R.	143 R.	230 BN.	342 CS.	496 DD.
46 R.	155 L.	246 D.	343 CS.	509 M.
102 R.	175 L.	249 D.	378 PV.	521 M.
138 R.	178 L.	271 TV.	379 PV.	537 M.
141 R.	203 BN.	319 CS.	442 DD.	561 M.

612 SD.	979 SA.	1214 JB.	1469 LLV.	1772 LJ.
656 Chr.	1029 GG.	1261 LJL.	1481 LLV.	1794 JB.
728 K.	1043 GG.	1264 LJL.	1482 LLV.	1799 JB.
740 K.	1050 GG.	1272 LJL.	1505 H.	1825 Sp.
749 K.	1074 Lb.	1308 LJB.	1527 H.	1869 M.
753 GO.	1086 Lb.	1321 LJB.	1561 H.	1905 EM.
758 GO.	1087 Lb.	1343 P.	1566 H.	1956 SM.
793 GO.	1205 JB.	1404 EE.	1708 LJ.	1967 SM.
841 SG.	1206 JB.	1417 EE.	1734 LJ.	1973 SM.
952 SM.				

b. Met maer.

245 D.	470 DD.	844 SG.	1200 GP.	1414 EE.
257 TV.	670 Chr.	1122 HM.	1408 EE.	1990 PM.
277 TV.				

c. Met want.

58 R.	766 GO.	904 SG.	1246 FR.	1652 Br.
317 CS.	767 GO.	1077 Lb.	1478 LLV.	1669 Br.
339 CS.	791 GO.	1085 Lb.		

d. Met of.

1060 Lb.

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S. (schema 13).

Met ende.

106 R.	110 R.	235 BN.	1726 LJ.
--------	--------	---------	----------

Zinnen van de vorm A.S.M.Vf.R. (schema 15).

Bij beide voorbeelden bestaat de component M uit het partikel en.

Met ende.

965 SM.	1023 GG.
---------	----------

Zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. (schema 16).

a. Met ende.

562 M.	794 GO.	963 SM.	1389 PB.
--------	---------	---------	----------

b. Met maer.

1228 FR.

Zinnen van de vorm A.Vf.R. (schema 20).

a. Met ende.

1711 LJ.	1716 LJ.	1963 SM.
----------	----------	----------

b. Met maer.

1706 LJ.

Overzicht van de voorbeelden van Hoofdstuk III.

Samengetrokken zinnen met één partieel schema.

Uitgaande van het schema S.Vf.R.

Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - Vf.R.)

Zinnen zonder inleidende conjunctie.

De verbindende conjunctie is bij alle voorbeelden *e n d e*.

Het elementaire, zowel als het partiële schema zijn enkelvoudig. (e . e) ¹⁾.

35 R.	826 SG.	1171 Th.	1965 SM.	1993 GT.
-------	---------	----------	----------	----------

Het elementaire schema is enkelvoudig, het partiële samengesteld. (e . s).

15 R.	838 SG.	1040 GG.	1330 B.	1546 H.
27 R.	920 G.	1124 HM.	1361 LP.	1920 DM.
507 M.	973 SM.	1140 HM.	1475 LLV.	

Het elementaire schema is samengesteld, het partiële, is enkelvoudig. (s . e).

121 R.	376 PV.	821 SG.	1222 JB.	
--------	---------	---------	----------	--

Zinnen met inleidende conjunctie.

Inleidende conjunctie : *e n d e*. Verbindende conjunctie : *e n d e*.

Combinatie : e . e

508 M.	520 M.	620 SD.	722 SB.	1256 LJL.
510 M.	545 M.	652 Chr.	805 SG.	1745 G.
513 M.	579 M.			

Combinatie : e . s

541 M.	598 M.	616 SD.	1512 H.	1890 EM.
563 M.	609 SD.	1379 PB.		

Combinatie : s . s

1440 Bl.

Inleidende conjunctie : *m a e r*. Verbindende conjunctie : *e n d e*.

Combinatie : e . e

654 Chr.

Combinatie : e . s

1972 SM.

Combinatie : s . s

1908 EM.

Inleidende conjunctie : *w a n t*. Verbindende conjunctie : *e n d e*.

Combinatie : e . e

592 M.

Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - S.R.)

---

¹⁾ Met de symbolen e en s wordt hier en in het vervolg aangegeven of een elementaire zin, een basis-zin of een partiële zin enkelvoudig dan wel samengesteld is. De combinaties van deze symbolen geven dus in het kort de situatie t.a.v. het secundaire vormkenmerk weer.

Zonder inleidende conjunctie. Zonder verbindende conjunctie.

Combinatie: e . e

422 DD.

Combinatie: s . s

1063 Lb.

Zonder inleidende conjunctie. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: e . e

117 R.

Combinatie: s . e

1431 Bl.

Inleidende conjunctie: w a n t. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: e . e

56 R.

Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - S.)

Zonder inleidende conjunctie. Verbindende conjunctie: e n d e n i e t.

Combinatie: e . e

1590 AT.

Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - Vf.)

Inleidende conjunctie: e n d e. Verbindende conjunctie: e n d e.

Elementair schema enkelvoudig.

1278 LjL.

Uitgaande van het schema A.Vf.S.

Zinnen van de vorm (A.Vf.S. - Vf.R.)

Zonder inleidende conjunctie. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: e . e

712 SB.   1563 H.   1847 U.

Combinatie: e . s

293 TV.   709 SB.   1921 DM.   1928 DM.   1952 IC.

533 M.   1405 EE.

Combinatie: s . s

1887 EM.

Inleidende conjunctie: e n d e. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: e . s

502 M.

Uitgaande van het schema A.S.Vf.R.

Zinnen van de vorm (A.S.Vf.R. - Vf.R.)

Inleidende conjunctie: w a n t. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: s . e

1599 AT.

Uitgaande van het schema A.S.M.Vf.

Zinnen van de vorm (A.S.M.Vf. - A.Vf.)

Inleidende conjunctie: m a e r. Verbindende conjunctie: e n d e.
Combinatie: s . e

156 L.

Uitgaande van het schema A.Vf.S.R.

Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. - Vf.R.)

Z o n d e r inleidende conjunctie. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: e . e

89 R.	628 Bb.	817 SG.	1390 PB.	1753 LJ.
558 M.	704 SB.	954 SM.	1391 PB.	1964 SM.
599 M.	813 SG.	1347 P.	1464 VB.	

Combinatie: e . s

31 R.	551 M.	710 SB.	1365 LP.	1760 LJ.
74 R.	573 M.	716 SB.	1406 EE.	1884 M.
82 R.	574 M.	721 SB.	1713 LJ.	1939 IC.
326 CS.	575 M.			

Combinatie: s . e

617 SD.	657 Chr.	668 Chr.	1969 EM.	
---------	----------	----------	----------	--

Combinatie: s . s

658 Chr.	726 K.	1251 LJL.	1360 LP.	1926 DM.
692 Chr.	997 SA.	1322 B.		

Inleidende conjunctie: e n d e. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: e . e

76 R.	615 SD.
-------	---------

Combinatie: e . s

77 R.	589 M.
-------	--------

Combinatie: s . e

84 R.	1768 LJ.	1900 EM.
-------	----------	----------

Combinatie: s . s

747 K.

Inleidende conjunctie: m a e r. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: s . e

538 M.

Combinatie: s . s

54 R.	741 K.
-------	--------

Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. - S.R.)

Z o n d e r inleidende conjunctie. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: e . e

1730 LJ.

Combinatie: e . s

1386 Br.

Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. - S.)

Inleidende conjunctie: e n d e. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: e . e

1026 GG.

Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. - Vf.S.R.)

Z o n d e r inleidende conjunctie. Verbindende conjunctie: e n d e.

Combinatie: e . e

1859 U.

Uitgaande van het schema A.Vf.M.S.

Zinnen van de vorm (A.Vf.M.S. - Vf.R.)

Zonder inleidende conjunctie. Verbindende conjunctie: e n d e.
 Combinatie: e . e 283 TV.
 Combinatie: e . s 1595 AT.

Inleidende conjunctie: e n d e. Verbindende conjunctie: e n d e.
 Combinatie: e . s 613 SD.

Inleidende conjunctie: m a e r. Verbindende conjunctie: e n d e.
 Combinatie: s . e 732 K.

Inleidende conjunctie: w a n t. Verbindende conjunctie: e n d e.
 Combinatie: s . s 842 SG.

Uitgaande van het schema A.Vf.M.S.R.

Zinnen van de vorm (A.Vf.M.S.R. — Vf.R.)

Zonder inleidende conjunctie. Verbindende conjunctie: e n d e.
 Combinatie: e . s 536 M. 713 SB.
 Combinatie: s . e 639 Bb.

Samengetrokken zinnen met twee partiële schema's.

Uitgaande van het schema S.Vf.R.

Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - Vf.R. - Vf.R.)

Conjuncties: o - e n d e - e n d e²⁾.
 Combinatie: e . e . e 585 M. 1342 P.
 Combinatie: e . e . s 1752 LJ.
 Combinatie: s . e . s 1260 LJL.
 Combinatie: s . s . e 241 D.

Conjuncties: e n d e - e n d e - e n d e.
 Combinatie: e . e . e 1410 EE.
 Combinatie: e . e . s 946 IC.
 Combinatie: e . s . e 382 PV. 387 PV.
 Combinatie: s . e . s 1358 LP. 1439 Bl.

Conjuncties: m a e r - e n d e - e n d e.
 Combinatie: e . e . s 685 Chr.

Zinnen van de vorm (S.Vf.R. - Vf. - Vf.R.)

Conjuncties: o - e n d e - e n d e.
 Combinatie: e . e . e 829 SG.

Uitgaande van het schema A.Vf.S.

Zinnen van de vorm (A.Vf.S. - Vf.R. - Vf.R.)

Conjuncties: o - e n d e - e n d e.
 Combinatie: e . e . s 1385 PB.
 Combinatie: e . s . s 724 SB.

Conjuncties: e n d e - e n d e - e n d e.
 Combinatie: s . e . e 1403 EE.

---

²⁾ o = geen conjunctie; achtereenvolgens worden genoemd de inleidende conjunctie en de verbindende conjuncties.

Uitgaande van het schema A.Vf.S.R.
 Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. - Vf.R. - Vf.R.)

Conjuncties: o - ende - ende.

Combinatie: e.e.e 720 SB. 1383 PB.

Combinatie: e.e.s 516 M. 1081 Lb.

Combinatie: s.e.e 629 Bb.

Combinatie: s.e.s 632 Bb.

Combinatie: s.s.s 725 SB.

Conjuncties: ende - ende - ende.

Combinatie: e.e.s 586 M. 754 GO.

Combinatie: s.e.s 1374 LP.

Conjuncties: maer - ende - ende.

Combinatie: s.e.s 743 K.

Samengetrokken zinnen met drie partiële schema's.

Uitgaande van het schema S.Vf.R.

Zinnen van de vorm (S.Vf.R. + 3 × Vf.R.)

Conjuncties: o - ende - ende - ende.

Combinatie: e.e.e.e 308 CS. 1166 Th.

Conjuncties: ende - ende - ende - ende

Combinatie: e.e.e.e 580 M.

Combinatie: e.e.s.e 514 M.

Uitgaande van het schema A.Vf.S.

Zinnen van de vorm (A.Vf.S. + 3 × Vf.R.)

Conjuncties: o - ende - ende - ende.

Combinatie: e.e.s.s 1323 B.

Conjuncties: ende - ende - ende - ende.

Combinatie: e.e.e.e 1083 Lb.

Uitgaande van het schema A.Vf.S.R.

Zinnen van de vorm (A.Vf.S.R. + 3 × Vf.R.)

Conjuncties: o - ende - ende - ende.

Combinatie: s.e.e.e 388 PV.

Conjuncties: ende - ende - ende - ende.

Combinatie: s.e.s.s 733 K.

Samengetrokken zinnen met vier of vijf partiële schema's

A.Vf.S.R. + 4 × Vf.R.; o - 4 × ende; e.e.e.e.s 1395 PB.

A.Vf.S.R. + 5 × Vf.R.; o - 5 × ende; e.e.s.s.e.e 1349 P.

Overzicht van de voorbeelden van Hoofdstuk IV

Tweevoudige zinnen van 'de vorm A.S.Vf. - A.S.Vf. ($2 \times$ schema 3).
 Conjuncties: o - e n d e ;   Combinatie: e . e
 1835 Sp.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.Vf.R. - S.Vf.R. ($2 \times$ schema 4).
 Conjuncties: o - o ;   Combinatie: e . e
 34 R.   1001 GG.   1338 B.   1791 JB.
 445 DD.   1319 LJB.

Conjuncties: o - o ;   Combinatie: s . e
 440 DD.   1064 Lb.

Conjuncties: o - e n d e ;   Combinatie: e . e
 1 R.   363 CS.   462 DD.   1201 JB.

Combinatie: e . s
 127 R.   307 CS.   641 Bb.   1345 P.
 305 CS.   448 DD.   1010 GG.

Combinatie: s . s
 338 CS.   982 SA.   1356 LP.   1503 H.

Conjuncties: o - m a e r ;   Combinatie: e . e   1824 Sp.
 Combinatie: e . s

266 TV.   1816 Sp.
 476 DD.   683 Chr.   1334 B.

Conjuncties: o - w a n t ;   Combinatie: e . e
 463 D.   1138 HM.   1169 Th.   1487 OVO.
 1832 Sp.

99 R.   1661 Br.   Combinatie: s . e

486 DD.   1983 PM.   Combinatie: s . s

Conjuncties: e n d e - o ;   Combinatie: e . s   1888 EM.

Conjuncties: e n d e - e n d e ;   Combinatie: e . e
 48 R.   265 TV.

Combinatie: e . s
 512 M.   690 SMa.   960 SM.   1100 Lb.
 Combinatie: s . e   1425 Bl.

607 SD.   1434 Bl.   Combinatie: s . s

Conjuncties: e n d e - m a e r ;   Combinatie: s . s   542 M.

Conjuncties: e n d e - w a n t ;   Combinatie: e . e   1500 OVO.

Conjuncties: m a e r - e n d e ;   Combinatie: s . e   1068 Lb.

Conjuncties: m a e r - w a n t ;   Combinatie: s . s   340 CS.

Conjuncties : want - ende ;	Combinatie : e . s	1154 Th.
	Combinatie : s . e	239 BN.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S. - A.Vf.S. (2 × schema 6).

Conjuncties : o - o ;	Combinatie : e . e	
392 G.	893 G.	894 G.
Conjuncties : o - maer ;	Combinatie : e . e	1318 LJB.

Tweevoudige zinnen van de vorm S.M.Vf.R. - S.M.Vf.R. (2 × schema 11).

Bij alle voorbeelden bestaat de component M uit het ontkennend partikel *en/ne*.

Conjuncties : o - noch ;	Combinatie : e . e	1067 Lb.
Conjuncties : want - noch ;	Combinatie : s . e	845 SG.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.S.R. - A.Vf.S.R. (2 × schema 12).

Conjuncties : o - o ;	Combinatie : s . e	1121 HM.
-----------------------	--------------------	----------

Conjuncties : o - ende ;	Combinatie : e . e
669 Chr.	896 G.

	Combinatie : e . s	
218 BN.	1059 Lb.	1400 PB.
		1568 H.
		675 Chr.
		Combinatie : s . e
		Combinatie : s . s
1030 GG.	1053 Lb.	1300 LJB.
		1516 H.
		1610 Br.
		1725 LJ.

Conjuncties : o - maer ;	Combinatie : s . e	734 K.
	Combinatie : s . s	337 CS.

Conjuncties : o - want ;	Combinatie : e . s	1003 GG.
--------------------------	--------------------	----------

Conjuncties : ende - ende ;	Combinatie : e . e	
	1218 JB.	1433 Bl.
	Combinatie : s . e	1362 LP.

Conjuncties : ende - want ;	Combinatie : e . s	1073 Lb.
-----------------------------	--------------------	----------

Conjuncties : maer - ende ;	Combinatie : e . s	986 SA.
	Combinatie : s . e	104 R.

Conjuncties : want - maer ;	Combinatie : e . e	1187 GP.
-----------------------------	--------------------	----------

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.M.S.R. - A.Vf.M.S.R. (2 × schema 16).

Conjuncties : o - ende ;	Combinatie : s . s	1531 H.
--------------------------	--------------------	---------

Tweevoudige zinnen van de vorm Vf.R - Vf.R. (2 × schema 19).

Conjuncties : o - o ;	Combinatie : e . s	146 R.
Conjuncties : o - ende ;	Combinatie : e . s	782 GO.
	Combinatie : s . e	1720 LJ.
	Combinatie : s . s	1721 LJ.

Tweevoudige zinnen van de vorm A.Vf.R. - A.Vf.R. ($2 \times$ schema 20).

Conjuncties : o - o ;	Combinatie : s . s	353 CS.
Conjuncties : o - e n d e ;	Combinatie : s . s	781 GO.
Conjuncties : o - n o c h ;	Combinatie : e . s	1738 LJ.
(Bij dit voorbeeld bestaat de component A uit het partikel <i>ne</i>).		
Conjuncties : e n d e - o ;	Combinatie : s . s	797 GO.

Tweevoudige zinnen van de vorm :

S.Vf. - S.Vf.R. (schema's 1.4).

Conjuncties : o - o ;	Combinatie : e . e	1743 LJ.
-----------------------	--------------------	----------

S.Vf.R. - A.Vf.S. (schema's 4.6).

Conjuncties : o - e n d e ;	Combinatie : e . e	623 SD.
	Combinatie : e . s	270 TV.

S.Vf.R. - S.M.Vf.R. (schema's 4.11). De component M = partikel *en/ne*.

Conjuncties : o - e n d e ;	Combinatie : e . s	1534 H.
o - w a n t ;	e . e	1480 LLV.
		1953 IC.
e n d e - e n d e ;	e . s	596 M.

S.Vf.R. - A.Vf.S.R. (schema's 4.12).

Conjuncties : o - o ;	Combinatie : e . e	1804 Sp.
	Combinatie : e . s	262 TV.
	304 CS.	1562 H.
Conjuncties : o - e n d e ;	Combinatie : e . e	232 BN.
	316 CS.	1619 Br.
	Combinatie : e . s	755 GO.
		1174 Th.
	Combinatie : s . e	1013 GG.
	Combinatie : s . s	487 DD.
		1307 LJB.
Conjuncties : o - m a e r ;	Combinatie : e . e	484 DD.
Conjuncties : o - w a n t ;	Combinatie : e . s	468 DD.
	Combinatie : s . e	473 DD.
	646 Bb.	1929 DM.
	Combinatie : s . s	1976 PM.
Conjuncties : e n d e - e n d e ;	Combinatie : e . s	792 GO.
	Combinatie : s . s	953 SM.
		1145 HM.
Conjuncties : e n d e - w a n t ;	Combinatie : s . s	1570 H.
		1809 Sp.
Conjuncties : w a n t - e n d e ;	Combinatie : e . e	109 R.
	Combinatie : e . s	133 R.
	Combinatie : s . s	1203 JB.
Conjuncties : w a n t - m a e r ;	Combinatie : s . s	1868 M.

S.Vf.R. - A.Vf.M.S.R. (schema's 4.16).		
Conjuncties: ende - noch; Combinatie: e.s		1554 H.
maer - want; Combinatie: e.s		1904 EM.
S.Vf.R. - Vf.R. (schema's 4.19).		
Conjuncties: o - o; Combinatie: s.e		1806 Sp.
S.Vf.R. - A.Vf.R. (schema's 4.20).		
Conjuncties: want - o; Combinatie: e.s		197 L.
A.Vf.S. - S.Vf.R. (schema's 6.4).		
Conjuncties: o - o; Combinatie: e.s		130 R.
	Combinatie: s.s	112 R.
Conjuncties: o - ende; Combinatie: e.e		1767 LJ.
	Combinatie: s.e	1766 LJ.
A.Vf.S. - S.M.Vf.R. (schema's 6.11). De component M = partikel en.		
Conjuncties: o - ende; Combinatie: s.e		723 SB.
A.Vf.S. - A.Vf.S.R. (schema's 6.12).		
Conjuncties: o - o; Combinatie: e.s		320 CS.
A.S.Vf.R. - A.Vf.S.R. (schema's 9.12).		
Conjuncties: o - o; Combinatie: s.e		497 DD.
S.M.Vf.R. - S.Vf.R. (schema's 11.4). De component M = partikel en/ne.		
Conjuncties: o - o; Combinatie: e.e		1540 H.
	Combinatie: e.s	1913 DM.
		125 R.
Conjuncties: o - maer; Combinatie: e.s		1009 GG.
o - want; Combinatie: e.e		174 L.
		485 DD.
Conjuncties: ende - maer; Combinatie: e.e		38 R.
want - maer; Combinatie: s.e		1678 Br.
S.M.Vf.R. - A.Vf.S.R. (schema's 11.12). De component M = partikel en.		
Conjuncties: maer - ende; Combinatie: e.s		515 M.
S.M.Vf.R. - A.Vf.S.R. (schema's 11.). De component M = partikel en.		
Conjuncties: o - o; Combinatie: s.s		1830 Sp.
o - ende; e.s		1892 EM.
o - maer; s.e		1777 JB.
o - want; s.e		1831 Sp.
ende - maer; s.s		261 TV.
S.Vf.M.R. - A.Vf.M.S.R. (schema's 11.16). In schema 11 bestaat de component M uit het partikel en.		
Conjuncties: o - o; Combinatie: e.e		1855 U.

A.Vf.S.R. - Vf.S.R. (schema's 12.4).

Conjuncties: o - o;	Combinatie: e. e	1968 SM.
	Combinatie: e. s	8 R.
Conjuncties: o - ende;	Combinatie: e. e	223 BN.
550 M.	858 G.	1771 LJ.
645 Bb.		1978 PM.
	Combinatie: e. s	569 M.
	117 HM.	1134 HM.
	Combinatie: s. e	640 Bb.
		944 IC.
	Combinatie: s. s	679 Chr.
	1509 H.	1533 H.
Conjuncties: o - maer;	Combinatie: e. e	1784 JB.
	Combinatie: s. s	491 DD.
Conjuncties: o - want;	Combinatie: e. e	1299 LJB.
		1653 Br.
	Combinatie: e. s	1712 LJ.
		1848 U.
	Combinatie: s. e	971 SM.
	Combinatie: s. s	1339 P.
Conjuncties: ende - o;	Combinatie: e. s	51 R.
Conjuncties: ende - ende;	Combinatie: e. e	528 M.
	Combinatie: s. e	389 PV.
	518 M.	1748 LJ.
	530 M.	1082 Lb.
	Combinatie: s. s	
Conjuncties: ende - want;	Combinatie: s. s	192 L.
Conjuncties: maer - want;	Combinatie: e. e	1496 OVO.
	Combinatie: s. e	356 CS.
		423 M.
Conjuncties: want - ende;	Combinatie: e. s	63 R.

A.Vf.S.R. - S.M.Vf.R. (schema's 12.11). De component M = partikel *en/ne*.

Conjuncties: o - ende;	Combinatie: e. e	237 BN.
o - maer;	s. s	927 G.
o - want;	e. s	287 TV.
	s. e	157 L.

A.Vf.S.R. - A.Vf.M.S. (schema's 12.13).

Conjuncties: o - ende;	Combinatie: e. s	275 TV.
ende - o;	s. s	1136 HM.

A.Vf.S.R. - A.S.M.Vf.R. (schema's 12.15).

Conjuncties: ende - ende;	Combinatie: s. s	1027 GG.
---------------------------	------------------	----------

A.Vf.S.R. - Vf.R. (schema's 12.19).

Conjuncties: o - ende;	Combinatie: s. s	868 G.
------------------------	------------------	--------

A.Vf.M.S. - S.Vf.R. (schema's 13.4).		
Conjuncties: o - ende;	Combinatie: s . s	1257 LJL.
A.Vf.M.S. - A.Vf.S.R. (schema's 13.12).		
Conjuncties: o - o;	Combinatie: e . e	1099 Lb.
o - o;	Combinatie: s . e	362 CS.
A.S.M.Vf.R. - A.Vf.S.R. (schema's 15.12). De component M = partikel <i>en</i> .		
Conjuncties: o - want;	Combinatie: e . e	495 DD.
A.Vf.M.S.R. - S.Vf.R. (schema's 16.4).		
Conjuncties: o - ende;	Combinatie: e . e	1250 FR.
	Combinatie: e . s	680 Chr.
Conjuncties: o - want;	Combinatie: s . e	956 SM.
A.Vf.M.S.R. - A.Vf.S. (schema's 16.6).		
Conjuncties: o - ende;	Combinatie: e . e	210 BN.
A.Vf.M.S.R. - A.Vf.S.R. (schema's 16.12).		
Conjuncties: o - o;	Combinatie: s . e	1042 GG.
		1088 Lb.
Vf.R. - S.Vf.R. (schema's 19.4).		
Conjuncties: o - o;	Combinatie: e . e	1805 Sp.
o - ende;	e . e	1253 LJL.
	1648 Br.	1649 Br.
Conjuncties: maer - ende;	Combinatie: e . e	1740 LJ.
Vf.R. - A.Vf.S.R. (schema's 19.12).		
Conjuncties: o - o;	Combinatie: e . e	150 R.
	Combinatie: e . s	1226 FR.
	Combinatie: s . e	148 R.
	149 R.	1231 FR.
Conjuncties: o - ende;	Combinatie: e . s	1413 EE.
Conjuncties: maer - want;	Combinatie: s . s	1703 LJ.
Vf.R. - A.S.M.Vf.R. (schema's 19.15). De component M = partikel <i>en</i> .		
Conjuncties: o - o;	Combinatie: s . s	1197 GP.
A.Vf.R. - S.Vf.R. (schema's 20.4). De component A = partikel <i>en</i> .		
Conjuncties: o - want;	Combinatie: e . e	1741 LJ.
A.Vf.R. - A.Vf.S.R. (schema's 20.12).		
Conjuncties: o - o;	Combinatie: s . s	1306 LJB.
A.Vf.R. - Vf.R. (schema's 20.19). In vb. 1722 is de component A = partikel <i>en</i> .		
Conjuncties: o - ende;	Combinatie: e . s	786 GO.
o - maer;	s . s	1722 LJ.
ende - ende;	s . e	800 GO.

Tweevoudige zinnen bestaande uit een elementaire zin en een samengetrokken zin.

De samengetrokken zin heeft één partieel schema.

Zinnen van de vorm :

S.Vf.R. - (S.Vf.R. - Vf.R.)³⁾.

o - (o - ende);	e. (e. e)	211 BN.	1233 FR.
o - (ende - ende);	e. (e. e)	1885 M.	
ende - (ende - ende);	e. (e. e)	1372 LP.	
maer - (ende - ende);	e. (e. e)	559 M.	

S.Vf.R. - (S.Vf.R. - S.R.)

o - (ende - ende);	e. (e. e)	135 R.
--------------------	-----------	--------

A.Vf.S. - (A.Vf.S. - Vf.R.)

o - (ende - ende);	e. (e. e)	1934 DM.
--------------------	-----------	----------

A.Vf.S.R. - (A.Vf.S.R. - Vf.R.)

o - (ende - ende);	e. (e. s)	1396 PB.
--------------------	-----------	----------

S.Vf.R. - (A.S.M.Vf. - A.Vf.)

o - (maer - ende);	s. (s. e)	1000 SA.
--------------------	-----------	----------

A.Vf.S.R. - (S.Vf.R. - Vf.R.)

ende - (maer - ende);	s. (e. s)	739 K.
-----------------------	-----------	--------

A.Vf.M.S.R. - (S.M.Vf.R. - Vf.R.); M in schema S.M.Vf.R. = partikel en.

ende - (maer - ende);	s. (e. s)	653 Chr.
-----------------------	-----------	----------

A.Vf.M.S.R. - (A.Vf.S.R. - Vf.R.)

ende - (ende - ende);	s. (e. e)	1080 Lb.
-----------------------	-----------	----------

Met twee of meer partiële schema's in de samengetrokken zin.

S.Vf.R. - (S.Vf.R. - Vf.R. - Vf.R.)

ende - (ende - ende - ende);	e. (s. e. e)	1370 LP.
------------------------------	--------------	----------

A.Vf.S.R. - (S.Vf.R. - Vf.R. - Vf.R.)

o - (ende - ende - ende);	s. (e. e. s)	674 Chr.
---------------------------	--------------	----------

A.Vf.S.R. - (S.Vf.R. - Vf.R. - Vf.R. - Vf.R.)

ende - (ende - 3 × ende);	s. (e. s. s. s)	1276 LJL.
---------------------------	-----------------	-----------

A.Vf.S.R. - (S.Vf.R. - 8 × S.R.)

o - (o - ende - 7 × o);	s. (9 × e)	702 SB.
-------------------------	------------	---------

Tweevoudige zinnen bestaande uit een samengetrokken zin en een elementaire zin.

De samengetrokken zin heeft één partieel schema.

---

³⁾ De scheiding tussen de elementaire en de samengetrokken zin wordt aangegeven door de laatstgenoemde tussen ( ) te plaatsen.

Aanduiding van de conjuncties en van het secundaire vormkenmerk als gewoon; alleen zijn korthedshalve de woorden conjuncties en combinatie weg gelaten.

(S.Vf.R. - Vf.R.) - S.Vf.R.			
(o - ende -) o;	(e.e).e	583 M.	
	(e.e).s	1899 SM.	
(o - ende -) want;	(e.s).e	1445 VB.	
	(e.s).s	1072 Lb.	
(ende - ende -) ende;	(e.e).s	37 R.	698 Chr.
(S.Vf.R. - A.Vf.R.) - S.Vf.R.; A in het	partiële schema = partikel en.		
(o - noch -) maer;	(e.e).e	1576 GA.	
(A.Vf.S.R. - Vf.R.) - A.Vf.S.R.			
(o - ende -) ende;	(e.e).e	681 Chr.	
(A.Vf.S.R. - S.R.) - A.Vf.S.R.			
(ende - ende -) ende;	(e.e).s	397 PV.	
(S.Vf.R. - Vf.R.) - A.Vf.S.R.			
(maer - ende -) ende;	(s.e).s	688 Chr.	
(maer - ende -) maer;	(e.s).s	1782 JB.	
(A.Vf.S. - Vf.R.) - A.Vf.S.R.			
(o - ende -) ende;	(e.e).s	399 PV.	
(A.S.Vf.R. - Vf.R.) - A.Vf.M.S.R.			
(maer - ende -) o;	(s.e).e	67 R.	
(A.Vf.S.R. - Vf.R.) - S.Vf.R.			
(o - ende -) o;	(e.s).e	707 SB.	
(o - ende -) ende;	(e.e).e	588 M.	672 Chr.
	(e.e).s	1357 LP.	
(A.Vf.S.R. - Vf.R.) - A.Vf.S.			
(o - ende -) maer;	(e.s).e	696 Chr.	
(A.Vf.S.R. - S.) - A.Vf.S.			
(o - ende -) want;	(e.s).e	64 R.	
(A.Vf.M.S. - Vf.R.) - S.Vf.R.			
(o - ende -) ende;	(e.e).e	717 SB.	
(A.Vf.M.S.R. - Vf.R.) - S.Vf.R.			
(o - ende -) maer;	(e.e).s	687 Chr.	

Met twee of meer partiële schema's in de samengetrokken zin.

(A.Vf.S.R. - Vf.R. - Vf.R.) - S.Vf.R.
(o - ende - ende -) ende; (e.e.e).s 1517 H.

Tweevoudige zinnen bestaande uit twee samengetrokken zinnen.

Beide samengetrokken zinnen hebben elk één partieel schema.

(S.Vf.R. - Vf.R.) - (S.Vf.R. - Vf.R.)
(ende - ende -) (ende - ende);
(e.e).(e.e) 582 M.

(A.Vf.S. - Vf.R.) - (S.Vf.R. - Vf.R.)
 (o - ende -) (ende - ende);
 (e.e) . (e.e) 1749 LJ.

(A.Vf.S.R. - Vf.R.) - (S.Vf.R. - Vf.R.)
 (o - ende -) (ende - ende);
 (s.s) . (s.s) 5 R.

Eén der samengetrokken zinnen heeft twee of meer partiële schema's.

(S.Vf.R. - Vf.R.) - (A.Vf.S.R. - Vf.R. - Vf.R.)
 (o - ende -) (ende - ende - ende);
 (e.e) . (e.e.s) 1895 EM.

(A.Vf.S.R. - Vf.R.) - (S.Vf.R. - 3 × Vf.R.)
 (o - ende -) (ende - 3 × ende);
 (e.e) . (e.3 × e) 1344 P.

(S.Vf.R. - 3 × Vf.R.) - (A.Vf.S.R. - Vf.R.)
 (o - 3 × ende -) (ende - ende);
 (e.e.s.e) . (e.e) 638 Bb.

Drievoudige zinnen.

Constructies bestaande uit drie elementaire zinnen van dezelfde vorm.

3 × S.Vf.R.;	o - o - o;	e.e.e	401 DD.
			483 DD.
			1443 VB
		e.e.s	212 BN.
	o - ende - ende;	e.e.s	222 BN.
		s.e.s	1150 HM.
	o - ende - maer;	s.e.e	647 Bb.
	o - ende - want;	e.s.s	1594 AT.
	want - o - ende;	e.e.e	929 G.
	want - ende - ende;	e.e.e	103 R.
3 × A.Vf.S.;	ende - ende - ende;	e.e.e	1419 EE.
3 × A.Vf.S.R.;	o - o - o;	e.e.s	1605 Br.
	o - ende - ende;	e.e.e	204 BN.
			234 BN.
3 × Vf.R.;	o - ende - ende;	e.e.s	1296 LJB.

Constructies waarin twee der elementaire zinnen dezelfde vorm hebben terwijl de derde een andere vorm heeft.

Combinaties van de schema's S.Vf.R. (4) en A.S.Vf.R. (9).

4.4.9 ⁴);	o - want - o;	e.s.s	302 CS.
9.4.4;	o - ende - want;	s.e.e	1798 JB.

⁴) Bij de nu volgende uitvoerige constructies duiden wij ter vereenvoudiging de afzonderlijke elementaire schema's aan met hun nummer.

Combinaties van de schema's S.Vf.R. (4) en S.M.Vf.R. (11).

4.4.11;	o - want - o;	e.e.e	488 DD.
	o - want - ende;	s.e.s	364 CS.
11.4.4;	o - ochte - ochte;	e.e.e	1727 LJ.
	ende - o - o;	s.e.e	1902 EM.

Behalve in 1902 is M uit schema 11 steeds het partikel *en/ne*.

Combinaties van de schema's S.Vf.R. (4) en A.Vf.S.R. (12).

4.4.12;	o - o - o;	s.s.e	44 R.
	o - ende - o;	e.s.e	1948 IC.
	o - maer - ende;	s.e.s	461 DD.
	want - ende - ende;	s.s.e	188 L.
4.12.4;	o - o - want;	e.e.e	1593 AT.
	o - ende - want;	s.e.s	1486 OVO.
	maer - o - want;	s.s.e	1177 GP.
12.4.4;	o - ende - ende;	e.e.e	114 R.
		s.s.s	240 BN.
	ende - ende - ende;	s.e.e	276 TV.
12.12.4;	ende - maer - ende;	s.e.s	1519 H.
12.4.12;	o - ende - ende;	s.s.s	718 SB.
4.12.12;	o - ende - o;	s.e.s	1466 LLV.
	o - want - ende;	s.s.s	312 CS.
	o - oft - ende;	s.e.s	163 L.
	ende - ende - o;	e.e.e	519 M.

Combinaties van de schema's S.M.Vf.R. (11) en A.Vf.S.R. (12).

11.11.12;	o - noch - maer;	s.s.s	1823 Sp.
11.12.12;	want - o - ende;	s.s.s	355 CS.

In beide voorbeelden is M uit schema 11 het partikel *en/ne*.

Combinaties van de schema's A.Vf.S.R. (12) en A.S.M.Vf.R. (15).

12.15.15;	maer - ende - o;	s.s.s	194 L.
-----------	------------------	-------	--------

Combinaties van de schema's Vf.R. (19) en A.Vf.R. (20).

19.19.20;	o - ende - ende;	e.e.s	1896 EM.
-----------	------------------	-------	----------

Constructies waarin alle drie de elementaire zinnen van verschillende vorm zijn.

De in deze en de volgende groep voorkomende schema's zijn :

1 = S.Vf.	9 = A.S.Vf.R.	12 = A.Vf.S.R.	16 = A.Vf.M.S.R.
4 = S.Vf.R.	10 = A.S.M.Vf.	13 = A.Vf.M.S.	19 = Vf.R.
6 = A.Vf.S.	11 = S.M.Vf.R.	15 = A.S.M.Vf.R.	20 = A.Vf.R.

De combinaties zijn :

4.11.12;	o - o - o;	s.e.e	357 CS.
	o - o - ende;	s.e.e	465 DD.
4.12.9;	o - o - ende;	e.e.s	1853 U.
4.13.12;	o - ende - ende;	e.e.e	644 Bb.
6.4.11;	o - o - ende;	e.e.s	215 BN.
9.11.4;	ende - o - want;	s.e.e	395 PV.
9.12.4;	o - want - o;	e.s.e	494 DD.
11.4.12;	ende - want - ende;	s.e.e	1035 GG.
	maer - want - ende;	e.e.s	128 R.
11.16.12;	o - want - o;	e.s.e	490 DD.
12.4.9;	o - o - ende;	s.s.s	162 L.
12.4.11;	want - want - o;	s.e.e	3 R.
12.6.10;	o - want - ende;	e.s.s	124 R.
12.16.4;	o - o - ende;	s.s.e	1333 B.
	o - ende - want;	s.e.e	1750 LJ.
15.11.12;	want - o - maer;	s.e.s	350 CS.
16.12.4	want - o - o;	s.e.s	385 PV.
19.4.12;	ende - ende - ende;	s.e.e	1876 M.
20.19.4;	o - ende - want;	s.e.e	789 GO.
	o - maer - want;	s.e.e	1215 JB.

Overall, waar in deze combinaties het schema S.M.Vf.R. (11) voorkomt, bestaat M uit het partikel *en/ne*. In 1215 is de A van schema A.Vf.R. (20) eveneens uit het partikel *en*.

Constructies bestaande uit twee elementaire en één samengetrokken zin.

De samengetrokken zin staat achteraan en heeft één partiële schema van de vorm Vf.R.⁵⁾.

12.12.4;	o - ende - (ende - ende);	e.e. (e.e)	700 Chr.
		e.s. (e.s)	1757 LJ.
16.4.4;	o - ende - (ende - ende);	s.e. (e.s)	689 Chr.

De samengetrokken zin staat achteraan en heeft twee partiële schema's.

12.12.16;	o - ende - (ende - ende - ende);		
		e.s. (e.e.s)	642 Bb.
12.11.4;	o - maer - (maer - ende - ende);		
		e.e. (e.e.e)	677 Chr.

In 642 is het eerste partiële schema Vf., het tweede Vf.R.

In 677 zijn beide partiële schema's van de vorm Vf.R. De component M. uit schema 11 = partikel *en*.

---

⁵⁾ Daar de vorm van de partiële zin hier en in de volgende vorm-analyses voluit wordt vermeld, geven wij in de cijfers alleen de structuur van de basis-zin aan.

De samengetrokken zin staat in het midden en heeft één partieel schema van de vorm Vf.R.

4.4.12;	o - (want - ende -) ende; s. (e.e).e	1164 Th.
13.4.11;	o - (o - ende -) ende; s. (e.s).e	1764 LJ.

De component M uit schema 11 = partikel en.

De samengetrokken zin staat voorop en heeft één partieel schema.

4.4.4;	(o - ende -) o - o; (e.e).e.e	991 SA.
	(o - o -) ende - ende; (e.e).e.s	253 TV.
4.4.11;	(o - ende -) want - ende - ;	
	(e.e).e.e	1020 GG.
4.4.12;	(o - ende -) ende - ende - ;	
	(e.e).e.s	686 SMa.
12.4.4;	(o - ende -) o - ende - ; (e.s).e.e	208 BN.
	(e.e).s.s	349 CS.

In 253 heeft het partiële schema de vorm S.R.; in alle andere voorbeelden Vf.R. De component M uit schema 11 = partikel en.

Constructies bestaande uit één elementaire en twee samengetrokken zinnen.

De elementaire zin staat voorop. De samengetrokken zinnen hebben elk één partieel schema van de vorm Vf.R.

4.4.12;	o - (ende - ende -) (ende - ende ;	
	e. (e.e). (e.s)	1916 DM.
12.12.4;	o - (o - ende -) (ende - ende);	
	e. (e.e). (e.e)	1376 PB.
13.4.12;	o - (o - ende -) (ende - ende);	
	e. (e.e). (e.e)	630 Bb.

De eerste samengetrokken zin heeft één partieel schema - de tweede twee partiële schema's van de vorm Vf.R.

6.4.4;	o - (ende - ende -) (ende - ende - ende);	
	e. (e.e). (e.e.e)	660 Chr.

Viervoudige zinnen.

Bestaande uit vier elementaire zinnen.

Vier maal hetzelfde schema. (4 = S.Vf.R.; 19 = Vf.R.).

4.4.4.4;	o - o - o - o; s.s.s.s	413 DD.
19.19.19.19;	o - ende - ende - ende; e.e.e.e	1933 DM.

Drie maal hetzelfde schema, één afwijkend schema. (6 = A.Vf.S.; 12 = A.Vf.S.R.; 17 = Vf.; 20 = A.Vf.R.)

6.4.4.4;	o - o - want - o; s.e.e.e	1202 JB.
12.4.4.4;	o - maer - ende - ende; e.e.e.e	1421 Bl.
12.12.12.4;	o - o - ende - ende; e.e.e.e	226 BN.

17.17.17.19; o-o-o-ende;	e.e.e.s	1860 U.
19.19.19.4; o-o-ende-o;	e.e.e.e	147 R.
20.20.20.19; o-ende-ende-ende;	s.s.s.s	799 GO.
4.4.12.4; o-o-maer-ende;	s.e.s.s	450 DD.
4.12.4.4; want-o-o-ende;	e.e.e.e	909 G.

Twee maal hetzelfde schema. (11 = S.M.Vf.R.)

11.11.4.4; o-o-o-o-o;	e.e.e.s	466 DD.
20.20.19.19; o-o-ende-ende;	s.s.s.s	1049 GG.
4.12.12.4; o-ende-ende-maer;	e.e.e.e	1054 Lb.

De component M uit schema 11 = partikel *en*.

Drie verschillende schema's. (5 = S.M.Vf.; 15 = A.S.M.Vf.R.)

11.4.15.4; o-want-ende-want;	s.e.s.e	1310 LJB.
12.11.4.11; o-maer-ende-o;	s.s.e.s	1811 Sp.
12.11.4.12; o-o-o-ende;	e.e.e.e	217 BN.
19.5.5.12; o-noch-noch-o;	s.e.e.s	1736 LJ.

De component M uit de schema's 5 en 15 = partikel *en*.

Zo ook bij schema 11 in de voorbeelden 217 en 1310.

In voorbeeld 1811 bestaat M uit een bijwoordelijke bepaling.

Als laatste viervoudige zin : een constructie bestaande uit achtereenvolgens een samengetrokken zin, een elementaire zin en twee samengetrokken zinnen. De samengetrokken zinnen hebben elk één partieel schema van de vorm Vf.R.

12.4.4.4; (o-ende-) maer- (ende-ende) (ende-ende);	(s.e).e.(e.e).(e.e)	662 Chr.
--	---------------------	----------

Vijfvoudige zinnen.

Bestaande uit vijf elementaire zinnen.

Vijfmaal hetzelfde schema.

5 × S.Vf.R.; o-ende-3 × o;	e.e.s.e.s	288 TV.
5 × A.Vf.S.R.; 5 × o;	4 × e.s	1891 EM.

Combinaties met twee verschillende schema's.

(4 = S.Vf.R.; 11 = S.M.Vf.R.; 19 = Vf.R.; 20 = A.Vf.R.)

4.11.11.11.11;	5 × o;	5 × e	467 DD.
20.19.19.20.19;	o-maer-o-2 × ende;	s.e.e.e.s	798 GO.

De component M uit schema 11 = partikel *en*.

Combinaties met drie verschillende schema's. (13 = A.Vf.M.S.; 15 = A.S.M.Vf.R.)

4.12.12.11.12;	o-o-ende-o-o;	s.4 × e	366 CS.
----------------	---------------	---------	---------

12.15.4.4.12;	ende - 2 × want - 2 × ende; 5 × s	1024 GG.
19.11.11.13;	o - o - 2 × noch - ende; s. 4 × e	1731 LJ.

De component M uit de schema's 11 en 15 = partikel *en/ne*.

Vijfvoudige zinnen bestaande uit combinaties van elementaire en samengetrokken zinnen (ieder met een partieel schema van de vorm Vf.R.)

Combinatie El. - Sgtr. - 3 × El.

4.12.4.12.4;	o - (o - ende -) ende - ende - ende; e. (s.e).e.e.e	272 TV.
4.4.12.4.11;	ende - (ende - ende -) ende - o - maer; s. (e.e).s.e.s	1514 H.

De component M uit schema 11 = partikel *en*.

Combinatie 2 × El. - Sgtr. - 2 × El. (9 = A.S.Vf.R.)

4.4.4.4.9;	o - o - (o - ende -) o - o; s.s. (s.s).e.e	341 CS.
------------	--	---------

Zesvoudige zinnen.

Bestaande uit zes elementaire zinnen. (6 = A.Vf.S.; 9 = A.S.Vf.R.)

6 × A.Vf.S.R.;	o - ende - o - ende - o - ende; 6 × e	914 G.
12.4.12.4.12.4;	o - want - o - want - ende - want; 6 × e	898 G.
6.4.4.4.4.9;	o - want - o - o - o - o; 6 × e	348 CS.

Bestaande uit een combinatie van elementaire en samengetrokken zinnen.

Combinatie 4 × El. - 2 × Sgtr.

De eerste samengetrokken zin heeft één partieel schema van de vorm Vf.R.; de tweede heeft er twee van de vorm Vf.R.

4.12.12.12.9.4;	o - want - want - o - (o - ende -) (of - ende - ende), e.s.s.e. (s.e). (e.e.e)	346 CS.
-----------------	--	---------

Zevenvoudige zinnen.

Bestaande uit de combinatie: 4 × El. - 2 × Sgtr. - El.

De samengetrokken zinnen hebben één partieel schema van de vorm Vf.R.

7 × S.Vf.R.;	o - ende - o - ende - (o - ende -) (o - ende -) o; 4 × e. 2 × (e.e).e	206 BN.
--------------	--	---------

Bestaande uit de combinatie: 3 × El. - Sgtr. - 2 × El. - Sgtr.

De eerste samengetrokken zin heeft twee partiële schema's, resp. van de vorm Vf. en Vf.R.

De tweede samengetrokken zin heeft één partieel schema van de vorm Vf.R.

12.12.12.12.4.4.4;	want - o - o - (o - ende - ende -) o - of - (o - ende); 3 × e. (e.e.e).s.s. (e.e)	334 CS.
--------------------	---	---------

Achtvoudige zin.

Bestaande uit acht elementaire zinnen.

4.4.4.6.6.4.4.6; o - ende - o - ende - o - ende - ende;
s. 7 × e 907 G.

Overzicht van de voorbeelden van Hoofdstuk V.

Elementaire zinnen met één of meer toevoeging buiten het zinsverband.

Zinnen van de vorm: ⁶⁾

[t]S.Vf.R.; o;	e	190 L.	1448 VB.	1625 Br.
		879 G.	1461 VB.	1676 Br.
		1304 LJB.	1603 Br.	1865 U.
[t]S.Vf.R.; o;	s	144 R.	917 G.	
		853 G.	943 B.	
		862 G.	1269 Br.	
c[t]S.Vf.R. ⁷⁾ ; want;	e	924 G.		
S.Vf.R.[t]; o;	e	164 L.		

Zinnen van de vorm:

[t]A.Vf.S.; o;	e	183 L.	1863 U.
	s	878 G.	

Zinnen van de vorm:

[t]Vf.S.R.; o;	e	836 G.	1797 JB.
	s	1223 B.	1455 VB.

Zinnen van de vorm:

[t]A.S.Vf.R.;	o;	s	285 TV.	1453 VB.
c[t]A.S.Vf.R.;	maer -;	s	176 L.	
[t]c. A.S.Vf.R.;	ende -;	s	902 G.	
c. A.[t]S.Vf.R.;	ende -;	e	606 SD.	

Zinnen van de vorm:

[t]S.M.Vf.R.; o;	s	857 G.	863 G.	1452 VB.
------------------	---	--------	--------	----------

Bij deze drie voorbeelden is M = partikel *en/ne*.

[t]c. S.M.Vf.R.;	dat -;	s	852 G.	
------------------	--------	---	--------	--

Zinnen van de vorm:

[t]A.Vf.S.R.; o;	e	224 BN.	867 G.	1609 Br.
		279 TV.	1459 VB.	1634 Br.
		369 CS.		
[t]A.Vf.S.R.; o;	s	371 CS.	881 G.	1679 Br.
		869 G.	1444 VB.	1689 Br.
c[t]A.Vf.S.R.; ende;	e	1668 Br.	1850 U.	1858 U.

⁶⁾ De toevoeging wordt aangeduid met [t].

⁷⁾ c in het schema duidt de plaats van de conjunctie aan.

[t]c. A.Vf.S.R.;	ende - ;	s	889 G.	
A.Vf.S.R.[t];	o;	e	1380 PB.	1399 PB.
c. A.Vf.S.R.[t];	ende - ;	s	1737 LJ.	
A.Vf.S.[t]R.;	o;	s	870 G.	984 SA.
A.[t]A.Vf.S.R. ⁸⁾ ;	o;	s	1224 JB.	
A.Vf.S.R.[t]R.;	o;	s	460 DD.	1524 H.
[t]A.Vf.S.[t]R.;	o;	s	938 B.	
A.[t]A.Vf.S.R.[t]R.;	o;	s	941 B.	

Zinnen van de vorm :

[t]A.Vf.M.S.;	o;	e	1341 P.	
		s	1147 HM.	

Zinnen van de vorm :

[t]A.Vf.M.S.R.;	o;	e	1826 Sp.	
		s	1153 Th.	1662 Br.
A.Vf.M.S.R.[t]R.;	o;	s	198 L.	

Zinnen van de vorm :

[t]Vf.R.;	o;	e	1927 DM.	
		s	752 GO.	1623 Br.
c[t]Vf.R.;	ende;	s	1861 U.	

Zinnen van de vorm :

[t]A.Vf.R.;	o;	e	1683 Br.	
A[t]A.Vf.R.;	o;	s	756 GO.	
A.Vf.R.[t]R.;	o;	s	903 G.	

Samengetrokken zinnen.

[t](S.Vf.R. - Vf.R.);	o - ende;	e.s	851 G.	
[t](S.Vf.R. - S.);	o - ende;	e.e	1547 H.	
[t](A.Vf.S.R. - Vf.R.);	o - ende;	e.s	885 G.	
(A.[t]Vf.S.R. - Vf.R.);	o - ende;	s.s	925 G.	
[t](A.Vf.S.R. - Vf.R. - Vf.R.)				
	o - ende - ende;	e.e.s	1446 VB.	
[t](A.Vf.S.R. - Vf.R. - Vf.R. - Vf.R.);				
	o - 3 × ende;	e.3 × e	1447 VB.	

Meervoudige zinnen.

Tweevoudige zinnen (twee elementaire zinnen).

[t]S.Vf.R. - S.Vf.R.;	o - o - ;	e.e	367 CS.	
	o - ende;	s.s	883 G.	
[t]A.Vf.S.R. - A.Vf.S.R.;	o - o - ;	e.e	1460 VB.	
	o - ende;	e.e	864 G.	
			1293 LJB.	
[t]S.M.Vf.R. - S.Vf.R.;	o - maer;	e.e	1158 Th.	
		e.s	783 GO.	

Bij deze twee voorbeelden is M = partikel en.

⁸⁾ A[t]A, R[t]R betekent: de t staat in de factor A. resp. R.

[t]A.Vf.M.S. - A.Vf.S.;	o - ende;	e.e	873 G.
[t]A.Vf.M.S. - A.Vf.R.;	o - ende;	e.e	908 G.
[t]Vf.R. - S.Vf.R.;	o - o;	e.s	1941 IC.
[t]A.Vf.R. - Vf.R.;	o - ende;	e.e	854 G.
S.Vf.R.[t]R. - A.Vf.S.R.;	o - want;	s.s	1046 GG.
A.S.Vf.R.[t]R. - S.Vf.R.;	o - want;	s.s	1773 LJ.
Vf.R.[t] - S.Vf.R.;	ende - want;	e.e	1719 LJ.
S.Vf.R. - S.Vf.R.[t]R.;	o - ende;	e.s	1262 LJL.
[t]S.Vf.R. - c[t]S.Vf.R.;	o - maer;	e.e	937 B.
[t]Vf.R. - Vf.R.[t]R.;	o - o;	e.e	861 G.
A.Vf.R.[t]R. - Vf.R.[t] ;	o - maer;	e.e	1265 LJL.

Bij dit laatste voorbeeld is A uit schema 20 = partikel *en*.

Tweevoudige zinnen (combinaties van een elementaire en een samengetrokken zin).

c[t]A.Vf.S.R. - (S.Vf.R. - Vf.R.) ;	maer - (maer - ende -) ;	e. (e.e)	884 SG.
S.Vf.R. - c[t]S.Vf.R. - Vf.R.) ;	o - (ende - ende -) ;	e. (s.e)	1840 U.

Drievoudige zinnen (drie elementaire zinnen).

De in deze en de volgende groepen voorkomende schema's zijn

4 = S.Vf.R.	7 = Vf.S.R.	12 = A.Vf.S.R.	19 = Vf.R.
6 = A.Vf.S.	11 = S.M.Vf.R.	15 = A.S.M.Vf.R.	20 = A.Vf.R.

t(6.6.6) ;	o - o - ende ;	e.e.e	876 G.
t(19.19.19) ;	o - ende - ende ;	e.e.e	860 G.
t(4.19.19) ;	o - ende - ende ;	s.e.s	859 G.
t(12.12.4) ;	o - o - o ;	e.e.e	875 G.
t(11.4.12) ;	ende - o - o ;	s.e.e	915 G.

Bij dit voorbeeld is M uit schema 11 = partikel *ne*.

t(20.15.4) ;	o - want - ende ;	e.s.s	1663 Br.
M uit schema 15 is hier weer het partikel <i>en</i> .			
t(4.19.19)t ;	o - o - ende ;	s.e.e	942 B.

Viervoudige zinnen (vier elementaire zinnen).

t(4 × 6) ;	o - o - o - ende - ;	4 × e	874 G.
ct(2 × 20.2 × 19) ;	ende - ende - o - ende ;	s.e.e.s	761 GO.

Bij het tweede schema 20 is A = partikel *en*.

ct(20.19.20.4) ;	maer - 3 × ende ;	s.e.e.s	1710 LJ.
7. (ct. 12) . 11. 12 ;	o - maer - maer - o ;	s.s.e.s	370 CS.
tc. (12.12.12) . t. 12	ende - ende - ende - o ;	e.e.s.s	888 G.

Viervoudige zin (combinatie van twee elementaire en twee samenge-
trokken zinnen = El. - Sgtr. - El. - Sgtr.).

Vorm van de 1e Sgtr. = (A.Vf.M.S.R. - 4 × S.R.).

Vorm van de 2e Sgtr. = (S.Vf.R. - Vf.R.).

t(12.16.4.4)t; o - (o - 4 × ende -) ende - (ende - ende);
s. (s. 4 × e) . e. (e. e) 890 G.

Vijfvoudige zin (vijf elementaire zinnen).

t(6.6.12.4.12); o - o - ende - o - o; 5 × e 916 G.

Zesvoudige zin (zes elementaire zinnen).

ct(6 × 4); maer - 5 × o; 6 × e 1842 U.

Zevenvoudige zin (zeven elementaire zinnen).

t(5 × 4.12.4); 6 × o - ende; 5 × e.s.e 877 G.

Elfvoudige zin (elf elementaire zinnen).

t(3 × 4.16.4.6 × 6);
3 × (o - o - ende -) o - ende; 11 × e 905 G.

Veertienvoudige zin (veertien elementaire zinnen).

t(2 × 6.12 × 12);
o - ende - o - ende - want - o - ende - 5 × o - ende - o;
7 × e.6 × s.e 887 G.

Negentienvoudige zin (negentien elementaire zinnen).

t(7 × 6.4.2 × 12.9 × 4);
6 × o - ende - 4 × (o - o - ende); 19 × e 880 G.

LIJST DER TEKSTEN WAARAAN HET BESTUDEERDE MATERIAAL IS ONTLEEND

In deze lijst staan onze „bronnen” gerangschikt volgens de alphabetische volgorde der afkortingen waarmede zij in de voorgaande studie werden aangeduid. Tevens bevat zij de vermelding van het nummer waaronder zij door De Bruin zijn opgenomen, alsook een opgave van het aantal zinnen, dat uit iedere tekst werd geëxcerpeerd.

Afkorting	No. bij d. Br.	Aantal zinnen
AT.	Anonieme tractaten	32 15
B.	Suster Bertke	19, 101 23
Bb.	Het „Biënboec” van Thomas Cantimpratensis	79 25
Bl.	De „Bijbel van 1360”.	7 20
BN.	Beatrijs van Nazareth	29 40
Br.	Jan Brugman	17, 119 103
Chr.	De legende „Van sinte Christinen”	66 46
CS.	„Des coninx summe”	54 75
D.	„Vanden XII dogheden”	34 10
DD.	Dirc van Delf	55 103
DM.	Caesarius „Dialogus miraculorum”	78 25
EE.	De Westvlaamse Epistelen en Evangelien	6 20
EM.	Het „Exordium magnum Ord. Cist.”	77 25
FR.	Florens Radewijns	111 25
G.	Enkele Gebeden	102 79
GA.	Gheraert Appelmans	31 15
GG.	Geert Grote	110 50
GO.	De „Epistel v. gheesteliker Oefeninge”	93 50
GP.	Gerlach Peters	116 25
GT.	Het „Boek des gulden throens” van Otto van Passau	85 10
H.	Hadewijch	30 69
HM.	Hendrik Mande	114 40
IC.	„Ihesus Collaciën”	98 26
JB.	Johannes Brinckerinck	112 49
K.	De legende van Sinte Kunera	71 25
L.	Jan van Leeuwen	35 50
Lb.	Levensbeschrijvingen	113 59
LJ.	Het Leven van Jezus	1 76
LJB.	Het Bonaventura-Ludolphiaanse leven van Jezus	16 31
LJL.	Het leven van Jezus op Ludolphs naam	15 37
LLV.	„Dat leven onser liever vrouwen”	25 20

LP.	„Dat lyden ende die passie O.H. Ihesu Christi"	21	21
M.	„Onser liever vrouwen miraculen (Beatrijs-legende)	73	120
OVO.	„Onser vrouwen opvaert"	26	15
P.	Een „Passie ons Heeren"	23	15
PB.	„Die Passie O.H. also hijse sinte Brigitten oppen- baerde"	22	25
PM.	De „Pelgrimage v.d. menscheliker creaturen" van Guil. de Deguileville	84	15
PV.	St. Patricius' vagevuur	53	25
R.	Jan van Ruusbroec	33	150
SA.	„Dat pryel der heylicher maecht sinte Agneten"	89	25
SB.	De „Spieghele der Biechten"	81	25
SD.	„Van een soldaens dochter"	74	25
SG.	Sermoenen G.	100	58
SM.	„Sunte Mechtelde boeck"	99	46
SMA.	De „legende van sinte Margriete"	67	4
Sp.	De „Spiegel des ewighen levens"	64	35
Th.	Thomas a Kempis	115	25
TV.	Tondalus' Visioen	52	50
U.	„Die vier utersten"	48	30
VB.	„Die vierde Blijscap van Maria"	24	25
		<hr/> 2000	

RÉSUMÉ

Dans cette étude nous avons examiné les grandes lignes de la structure la plus élémentaire de la phrase dans la prose de la littérature spirituelle du moyen-néerlandais.

Comme dans cette enquête il s'agit d'une question de syntaxe, nous nous sommes rendu compte dans l'Introduction du caractère et de l'objet de cette science de même que de sa méthode.

Nous avons constaté que l'objet de la syntaxe c'est la phrase et nous avons défini la phrase en ces termes : la phrase c'est l'unité de communication du discours, c.à.d. l'unité organique de „la parole”.

Ensuite nous avons tâché de déterminer ce que c'est que la structure de la phrase. Cela nous menait à une triple distinction de structure : une structure rythmique et mélodique, une structure syntaxique intérieure et encore une structure syntaxique extérieure. N'ayant étudié que cette dernière, ce n'est que d'elle que nous avons donné une description plus ou moins détaillée.

En partant de la signification de la phrase nous avons constaté que les parties de la phrase en sont les éléments constructifs organiques et que la structure syntaxique extérieure est déterminée par le nombre, l'espèce et l'ordre de ces parties.

Il s'ensuit que c'est l'analyse logique de la phrase qui fournit la méthode pour arriver à une détermination de sa structure.

Dans le Chapitre Ier nous avons exposé de quelle façon nous avons appliqué ces principes théoriques à l'étude de la langue qui nous occupait.

C'est dans la méthode de G. S. Overdiep que nous avons trouvé un procédé qui nous semble le plus convenable. Celui-ci fait l'analyse de la phrase en distinguant les éléments suivants : a. le Sujet en sa totalité, b. le „Verbum finitum”, c. les „Autres parties de la phrase”. Des possibilités de succession de ces éléments nous avons dérivé un système se composant d'une vingtaine de formules de structure (voir p. 18) au moyen desquelles nous avons pu caractériser la plus grande partie (81%) des 2000 phrases que nous avons étudiées¹⁾.

---

¹⁾ Nous avons emprunté ces phrases à 52 textes publiés par M. C. C. de Bruin dans sa chrestomathie : *Middelnerlands geestelijk proza*. Zutphen 1940.

L'application de ces formules nous fournissait une subdivision en quatre grands groupes.

1. Des phrases qui ne se composent que d'un simple groupe complet de parties de la phrase et qui pour cette raison peuvent être caractérisées par une seule formule. Nous les avons appelées des „phrases élémentaires”. Cette catégorie comprend en dehors des phrases simples des phrases composées renfermant des propositions subordonnées, les subordonnées étant avant tout des parties de la phrase.

2. Des phrases qui ajoutent à un groupe complet de parties de la phrase un autre groupe non-complet. Ce sont les phrases contractées.

3. Des phrases qui se composent de deux ou de plusieurs propositions coordonnées des deux types que nous venons de citer. Nous leur avons donné le nom de „meervoudige zinnen” („phrases à structure plurale”).

4. Des phrases d'une structure indiquée sous les numéros 1-2-3, et qui renferment en outre des éléments en dehors de la contexture logique (Eléments exclamatifs, conjonctions).

Dans le Chapitre II nous avons traité les phrases citées sous le numéro 1. Or, il se trouvait que 945 (47%) des phrases étudiées appartiennent à cette catégorie et que celles-ci se subdivisent de la manière suivante :

412 (44%) ont la structure : Sujet — Verbum finitum — Autres parties de la phrase (formule : S.Vf.R.).

391 (41%) ont la structure : Autres parties de la phrase (1er groupe) — Verbum finitum — Sujet — Autres parties de la phrase (2e groupe) (formule A.Vf.S.R.).

142 (15%) ont une autre structure.

A cause de ce résultat nous nous sommes permis de considérer les formes S.Vf.R. et A.Vf.S.R. comme les structures caractéristiques de la „phrase élémentaire”.

Le Chapitre III nous a montré que les phrases contractées constituent 8.5% du total et que, quant aux groupes complets de parties de la phrase, la structure de cette catégorie-ci présente le même tableau que les phrases élémentaires. Les groupes non-complets de parties de la phrase se composent presque toujours (94%) d'un (nouveau) Verbum finitum suivi d'un groupe particulier d'Autres parties de la phrase (formule : Vf.R.).

Ensuite dans le Chapitre IV nous avons trouvé que 19% du total des phrases appartiennent au groupe 3, et qu'on peut vraiment constater une différence réelle entre la structure des phrases mentionnées

sous 1 et 2, d'une part comme des unités indépendantes et d'autre part comme des éléments constructifs d'un complexe de propositions coordonnées. On peut observer qu'en cette dernière qualité : a. les phrases contractées montrent une fréquence infime, b. les phrases de la structure S.Vf.R. sont bien plus fréquentes que celles de la structure A.Vf.S.R. (53% et 30%).

Dans le Chapitre V nous avons constaté que les phrases mentionnées sous le numéro 4 ont une fréquence de 6%, et que les éléments en dehors de la contexture logique sont le plus souvent placés en tête de la phrase.

A la fin de chaque Chapitre nous avons fait la comparaison de la structure de la phrase dans une huitaine de textes individuels avec les résultats que nous a fournis l'ensemble des phrases étudiées.

Est ajoutée une Annexe contenant l'analyse formelle de toutes ces phrases.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Allard, E., Een grammaticaal onderzoek van het proza van Hadewijch. Amsterdam 1937. (Diss. Nijmegen).
- Bloomfield, L., *Language*². New York 1933. (Herdruk 1948).
- Blümel, R., *Einführung in die Syntax*. Heidelberg 1914. (Indogerm. Bibliothek. 2e Abt., 6).
- Brøndal, V., *Essais de linguistique générale*. Copenhagen 1943.
- Bühler, K., *Kritische Musterung der neueren Theorien des Satzes*. (Indogerm. Jahrbuch VI - 1919).
- *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Jena 1934.
- Buysens, E., *Les langues et le discours. Essai de linguistique fonctionnelle dans le cadre de la sémiologie*. Bruxelles 1943.
- Delacroix, H., *Le langage et la pensée*². Paris 1930.
- Duyker, H. C. J., *Taal en psychische werkelijkheid. I. Extralinguale elementen in de spraak*. Amsterdam 1946. (Psychologische Bibliotheek 3).
- Es, G. A. van., *De attributieve genitief in het Middel-Nederlandsch*. Assen 1938. (Diss. Groningen; *Texten en studiën op het gebied van taal, stijl en letterkunde* 1).
- Ettmayer, K., *Das ganze der Sprache und seine logische Begründung*. Jena 1938. (Berliner Beiträge VIII: 1).
- Ferguut van E. Verwijs en J. Verdam. *Opnieuw bewerkt en uitgegeven door G. S. Overdiep*. Leiden 1923. (Bibliotheek v. Mnl. letterkunde).
- Fokkema, K., *Beknopte Friese spraakkunst*. Groningen, Batavia 1948.
- Franck, J., *Mittelniederländische Grammatik*². Leipzig 1910.
- Galichet, G., *Essai de grammaire psychologique*. Paris 1947. (Bibliothèque de philosophie contemporaine).
- Gardiner, A. H., *Theory of speech and language*. Oxford 1932.
- Ginneken S.J., J. van, *De roman van een kleuter*. 's-Hertogenbosch 1927². (Leergang der Nederlandsche taal. I).
- *De taalschat van het Limburgsche Leven van Jesus*. Maastricht 1938.
- *Principes de linguistique psychologique*. Paris 1907.
- *Zielkundige verwickelingen*. IV: 1, 2, 4. Utrecht, Nijmegen 1923.
- Greidanus, J., *Beginnelen en ontwikkeling van de interpunctie, in 't bijzonder in de Nederlanden*. Zeist 1926.
- Haeringen, C. B. van, *Spanningen in hedendaags Nederlands*. 's-Gravenhage 1946.
- Havers, W., *Handbuch der erklärenden Syntax. Ein Versuch zur Erforschung der Bedingungen und Triebkräfte in Syntax und Stilistik*. Heidelberg 1931. (Indogerm. Bibliothek. I: Samml. Indogerm. Lehr und Handbücher 1e Rhe. 20).
- Hayakawa, S. I., *Language in action*. New York 1941.

- Helten, W. L. van, *Middelnederlandsche spraakkunst*, Groningen 1887.
- Hertog, C. H. den, *Nederlandsche spraakkunst*². Amsterdam 1903 - 1904. 3 dln.
- Hoogvliet, J. M., *Lingua. Een beknopt leer- en handboek van algemeene en Nederlandsche taalkennis*. Amsterdam 1903.
- Jespersen, O., *Analytic syntax*. Copenhagen 1937.
- *The philosophy of grammar*. London 1935.
- Kainz, F., *Einführung in die Sprachpsychologie*. Wien 1946.
- Kalepky, Th., *Neuaufbau der Grammatik*. Leipzig 1928.
- Kallen, M. van der, *Een grammaticaal en rythmisch onderzoek van Hadewijch's poëzie*. Den Haag 1938. (Diss. Nijmegen).
- Karcevsky, S., *Sur la phonologie de la phrase*. Travaux du Cercle linguistique de Prague IV, 1931.
- Klages, L., *Die Sprache als Quell der Seelenkunde*. Zürich 1948.
- Körting, G., *Bemerkungen über den Begriff und die Teile des grammatischen Satzes*. Kiel 1905.
- Langeveld, M. J., *Taal en denken*. Groningen 1934. (Diss. Amsterdam).
- Loey, A. van, *Middelnederlands leerboek*. Antwerpen, Groningen 1947.
- Lewinsky, B., *L'ordre des mots dans Berinus, roman en prose du XIVe siècle*. Göteborg 1949.
- Malmerberg, B., *Système et méthode. Trois études de linguistique générale*. Lund 1945. I: Autour du problème langue - parole, II: Synchronie et diachronie, III: Les „conventions linguistiques” (Vetenskapssocieteten i Lund, Årsbok 1945).
- Marouzeau, J., *Lexique de la terminologie linguistique*². Paris 1943.
- Mathesius, V., *On some problems of the systematic analysis of grammar*. (Travaux du Cercle Linguistique de Prague VI, 1936).
- Meijers, J. A., *Taal en leven. Een populaire uiteenzetting van enkele taalverschijnselen*². De Bezige Bij, Amsterdam 1949.
- Michels, L. C. *Over het waarnemen van taalverschijnselen*. Nijmegen, Utrecht 1946.
- Morris, Ch., *Signs, language and behavior*. New York 1946.
- Nissen, H., *L'ordre des mots dans la chronique de Jean d'Outremeuse*. Uppsala 1943. (Diss. Uppsala).
- Otto, E., *Sprache und Sprachbetrachtung. Eine Satzlehre unter Berücksichtigung der Wortart*. Prag 1943.
- Overdiep, G. S., *Moderne Nederlandsche grammatica*. Zwolle 1928.
- *Stilistische grammatica van het moderne Nederlandsch*. Zwolle 1937.
- *Stilistische studiën*. Leiden 1926 - 1927.
- *Verzamelde opstellen over taal- en letterkunde*. Antwerpen 1948. 3 dln.
- *Vormleer van het middelnederlandsch der XIIIe eeuw. Voor den druk bezorgd door G. A. van Es*. Antwerpen 1946. (Stilistische grammatica van het middelnederlandsch onder redactie van Dr. G. A. van Es. I).
- *Zeventiende-eeuwsche syntaxis*. Groningen etc. 1931 - 1935. 3 stkn. (Groninger Bijdragen voor taal- en letterkunde III, IV, VII).
- Paul, H., *Prinzipien der Sprachgeschichte*⁵. Halle/S. 1920.
- Pos, H. J., *Inleiding tot de taalwetenschap*. Haarlem 1926. (Volksuniversiteitsbibliotheek. 36).

- Psychologie du langage. Par. H. Delacroix, E. Cassirer, L. Jordan etc. Paris 1933. (Bibliothèque de philosophie contemporaine).
- Reichling, A., De taal: Haar wetten en haar wezen. (E.N.S.I.E. II, 1947, blz. 37 - 47).
- Het woord. Een studie omtrent de grondslag van taal en taalgebruik. Nijmegen 1935. (Diss. Utrecht).
- Over essentiële en toevallige grammatica-regels. Openbare les. Groningen etc. 1939.
- Wat is algemene taalwetenschap? Groningen, Batavia 1947.
- Ries, J., Beiträge zur Grundlegung des Syntax. I: Was ist Syntax?² Prag 1927; III: Was ist ein Satz? Prag 1931.
- Sapir, E., Language. An introduction to the study of speech. New York 1921.
- Wat is taal? Inleiding tot de taalkunde. Voor Nederland bewerkt door A. L. Sötemann. Amsterdam 1949.
- Saussure, F. de, Cours de linguistique générale. Publié par Ch. Bally et Alb. Sechehaye³. Paris 1931.
- Schilling, W. C. A., Een proeve van stilistiek bij Ruusbroec „den Wonderbare”. Amsterdam 1930. (Diss. Nijmegen).
- Sechehaye, A., Essai sur la structure logique de la phrase. Paris 1926. (Collection linguistique 20).
- Slotty, E., Zur Theorie des Nebensatzes. (Travaux du Cercle Linguistique de Prague. VI, 1936).
- Stoett, F. A. Middelnederlandsche spraakkunst. Syntaxis³. 's-Gravenhage, 1923.
- Stutterheim, C. F. P., Inleiding tot de taalphilosophie. Antwerpen, Nijmegen 1949. (Philosophische Bibliotheek).
- Sundén, K. F., Linguistic theory and the essence of the sentence. Göteborg 1941. (Göteborgs Högsk. Årsskrift. XLVII: 5).
- Svedelius, C., L'analyse du langage. Uppsala 1897.
- Visser, F. Th., A syntax of the English language of St. Thomas More. Louvain 1941. (Diss. Nijmegen).
- Vooy's, C. G. N. de, Nederlandse spraakkunst. Met medewerking van Dr. M. Schönfeld². Groningen, Batavia 1949.
- Verzamelde taalkundige opstellen. Derde bundel. Groningen, Batavia 1947.
- Vries, H. de, Der Mechanismus des Denkens. Bonn 1907.
- Wundt, W., Völkerpsychologie. II: Die Sprache⁴. Leipzig 1921 - 1922. 2 dln.
- Zipf, G. K., The psycho-biology of language. An introduction to dynamic philology. London 1936.

REGISTER

**van de voornaamste in de Inleiding en in Hoofdstuk I omschreven
grammaticale begrippen en termen.**

<p>Aanloop . . . . . 16</p> <p>„Andere zinsdelen” . . . . 13, 16</p> <p>Bestanddelen buiten het zinsverband 15</p> <p>Bijzin . . . . . 21</p> <p>Bijzin, beknopte . . . . . 23</p> <p>Directe rede . . . . . 21</p> <p>Elementair schema . . . . . 25</p> <p>Elementaire zin . . . . . 21, 26</p> <p>Enkelvoudige zin . . . . . 25</p> <p>Hoofdzin . . . . . 21</p> <p>Meervoudige zin . . . . . 24, 26</p> <p>Middengroep . . . . . 16</p> <p>Partieel schema . . . . . 25</p> <p>Rest . . . . . 16</p> <p>Samengestelde zin . . . . . 21, 25</p> <p>Samengetrokken zin . . . . 24, 25</p> <p>Subject . . . . . 13, 16</p> <p>Symbolische afkortingen S., Vf., A., M., R., ... 17</p> <p>Syntaxis: aard . . . . . 1</p> <p style="padding-left: 20px;">methode . . . . . 9</p> <p style="padding-left: 20px;">object . . . . . 1, 8</p> <p>Verbum finitum . . . . . 13, 16</p>	<p>Vormcomponenten . . . . . 7</p> <p>Vormkenmerken, primair . . . . 16</p> <p style="padding-left: 40px;">secundair . . . . 22</p> <p>Woordgroep . . . . . 17</p> <p>Zin: begripsdefinitie . . . . . 2</p> <p style="padding-left: 20px;">structurele definitie . . . . . 6</p> <p style="padding-left: 20px;">formele definitie . . . . . 7</p> <p>Zinsbetekenis . . . . . 3</p> <p>Zinsdelen . . . . . 4, 5</p> <p>Zinsinhoud . . . . . 3</p> <p>Zinskern . . . . . 16</p> <p>Zinsontleding . . . 12, 13, 15, 16</p> <p>Zinsscheiding . . . . . 11</p> <p>Zinsschema's, overzicht . . . . . 18</p> <p style="padding-left: 40px;">elementaire . . . . . 25</p> <p style="padding-left: 40px;">partiële . . . . . 25</p> <p>Zinsstructuur . . . . . 4, 5</p> <p>Zinsverband . . . . . 5, 6</p> <p>Zinsvorm, rhythmisch-melodische . . 3</p> <p style="padding-left: 20px;">innerlijke syntactische . . 7</p> <p style="padding-left: 20px;">uiterlijke syntactische . 7, 8</p> <p style="padding-left: 20px;">grondslagen van de — . 8</p>
---	--

STELLINGEN

I.

In De Taalschat van het Limburgsche Leven van Jesus wordt door de bewerkers, in constructies als *hij sprak aldus: ik heb u gezegd* . . . , het verband tussen *hij sprak aldus* en de daarop volgende directe rede beredeneerd als nevenschikkend. De naam Appositiezin, die zij vervolgens voor deze directe reden voorstellen, is met deze opvatting in strijd, daar hierdoor een onderschikkend verband wordt gesuggereerd.

(De Taalschat van het Limburgsche Leven van Jesus. Maastricht 1938 § 427).

II.

De opvatting, dat in de zin: *De kinderen gaan morgen op de fiets naar Schéveningen bij goed wêer* de woordgroep *bij goed weer* een bijvoeglijke bepaling bij *Scheveningen* zou zijn, is niet houdbaar.

(B. van den Berg: De zinsbouw in het Nederlands. Nieuwe Taalgids 42, afl. 3 (1949), blz. 121).

III.

Het is niet gewenst de term *rededelen* te bezigen voor wat gewoonlijk met de naam *zinsdelen* wordt aangeduid.

(C. F. P. Stutterheim, Inleiding tot de taalphilosophie. Antwerpen, Nijmegen 1949, Hfst. VI).

IV.

Het verdient aanbeveling de tweede van de door Stutterheim als *aequivalenten van langue en parole* voorgestelde termen *taalsysteem* en *taalgebruik* te vervangen door *gebruikte taal* of door *taal-in-gebruik*.

(C. F. P. Stutterheim, Inleiding tot de taalphilosophie. Antwerpen, Nijmegen 1949, blz. 55).

V.

Terecht merkt Reichling op, dat van de drie door Bühler onderscheiden taalfuncties: „Ausdruck“, „Appell“ en „Darstellung“, de laatstgenoemde de meest fundamentele is.

(K. Bühler, Sprachtheorie. Jena 1934. I, § 2).

(A. Reichling, Het woord. Nijmegen 1935. Hfst. I, blz. 32-37).

VI.

Taalgevoel is niets anders dan een, weliswaar grotendeels onbewuste, maar niettemin nauwkeurige kennis van „la langue“.

VII.

De redekundige ontleding behoort tot de begrippen uit de categorie van „la parole“. De taalkundige ontleding behoort tot de begrippen uit de categorie van „la langue“. Deze benamingen zouden dus zeer juist zijn indien wij „rede“ als equivalent van „la parole“ zouden mogen aanvaarden.

VIII.

Gezien in het licht van het doel dat de samenstellers van *Panorama der Nederlandse letteren* zich blijkens hun „woord ten geleide“ gesteld hadden, — „een goede karakteristiek van de belangrijkste verschijnselen en auteurs“ te geven, — moet het IVe hoofdstuk: „De geboorte van een nieuwe tijd“, als minder geslaagd worden beschouwd.

(*Panorama der Nederlandse letteren*. Verzorgd door Dr. J. Haantjes en Prof. Dr. W. A. P. Smit. Amsterdam 1948).

IX.

Het is onjuist de figuur van Joh. Brugman onder te brengen in een hoofdstuk over de Moderne Devotie.

(*Panorama der Nederlandse letteren*. Verzorgd door Dr. J. Haantjes en Prof. Dr. W. A. P. Smit. Amsterdam 1948).

(P. van Overzee, *Het Humanisme als levensbeschouwing in de Nederlanden*. I: *Moderne Devotie*; *Bijbels Humanisme*; *Humanistisch Christendom*. Amsterdam 1948).

X.

Voor een wetenschappelijke bibliotheek is een wijze van catalogiseren gewenst, die de boektitel zoveel mogelijk intact laat.

XI.

In een wetenschappelijke bibliotheek dienen drie, volgens verschillend uitgangspunt ingerichte catalogi ter beschikking van de gebruikers te staan: een alphabetische, een systematische en een trefwoordencatalogus.

XII.

Het ware te wenssen, dat de Overheid ten aanzien van de zedelijke volksgezondheid eenzelfde zorg aan de dag legde als met betrekking tot de lichamelijke.

